

พุทธวจน

หมวดธรรม

เปิดธรรมที่ถูกปิด

เด็จจฉานวิชา

**สำเร็จบุตร! เปรียบเหมือนหลุมศพ ลึกยิ่งกว่าชั่วบุรุษ เต็มไปด้วยคุณ
ลำดับนั้น บุรุษผู้มีตัวอันความร้อนแผดเผา เห็นคเหี้ยม หิว ระหาย มุ่งมาสู่หลุมศพนั้นแหละ
โดยมรรคาสายเดียว บุรุษผู้มีจักหูเห็นเขาแล้ว พึงกล่าวอย่างนี้ว่า
“บุรุษผู้เจริญนี้ ปฏิบัติอย่างนั้น ดำเนินอย่างนั้น และขึ้นสู่หนทางนั้น
จักมาถึงหลุมศพนี้ทีเดียว”**

โดยสมัยต่อมา บุรุษผู้มีจักขุนั้น พึงเห็นเขาตกลงในหลุมคู่นั้น
เสวยทุกข์เวทนาอันแรงกล้าเผ็ดร้อน...

พุทธวจน-หมวดธรรม

เปิดธรรมที่ถูกปิด

ฉบับ

๑๒

ไตร่ตรองวิชา

พุทธวจนสถาบัน

ร่วมกันมุ่งมั่นศึกษา ปฏิบัติ เผยแผ่คำของตถาคต

พุทธวจน

ฉบับ ๑๒ เศรษฐกิจวิชา

ข้อมูลธรรมะนี้ จัดทำเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาสู่สาธารณชน
เป็นธรรมทาน

ลิขสิทธิ์ในต้นฉบับนี้ได้รับการสงวนไว้

ไม่สงวนสิทธิ์ในการจัดทำจากต้นฉบับเพื่อเผยแพร่ในทุกกรณี

ในการจัดทำหรือเผยแพร่ โปรดใช้ความละเอียดรอบคอบ

เพื่อรักษาความถูกต้องของข้อมูล

ขอคำปรึกษาด้านข้อมูลในการจัดทำเพื่อความสะดวกและประหยัด
ติดต่อได้ที่

มูลนิธิพุทธโมฆณ์ โทรศัพท์ ๐๘ ๒๒๒๒ ๕๗๙๐-๙๕

พุทธวจนสมาคม โทรศัพท์ ๐๘ ๑๖๕๗ ๖๐๓๖

มูลนิธิพุทธวจน โทรศัพท์ ๐๘ ๑๔๕๗ ๒๓๕๒

คุณศรชา โทรศัพท์ ๐๘ ๑๕๑๓ ๑๖๑๑

คุณอารีวรรณ โทรศัพท์ ๐๘ ๕๐๕๘ ๖๘๘๘

ปีที่พิมพ์ ๒๕๕๗

ศิลปกรรม ณรงค์เดช เจริญपालะ, จินตนา เปี่ยมศิริ

จัดทำโดย มูลนิธิพุทธโมฆณ์

(เว็บไซต์ www.buddhakos.org)

สำหรับผู้ต้องการปฏิบัติธรรม ติดต่อได้ที่

ศูนย์ปฏิบัติพุทธวจน (Buddhawajana Training Center)

ซอยคลองสี่ตะวันออก ๗๓ หมู่ ๑๕ คลองสี่ อำเภอกลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

โทรศัพท์ ๐๙ ๒๙๑๒ ๓๖๕๗, ๐๙ ๒๙๑๒ ๓๗๒๑, ๐๙ ๒๙๑๒ ๓๘๗๑

คำอนุโมทนา

ขออนุโมทนา กุศลเจตนาเป็นอย่างยิ่งต่อคณะงาน
ธัมมะที่ได้ทุ่มเทแรงกายแรงใจ รวบรวม เรียงร้อย เชื่อมโยง
คำตถาคต พร้อมทั้งเปรียบเทียบให้เห็นชัดเจนถึงหลักฐาน
ที่มาที่ไปของคำแต่งใหม่ รวมทั้งชี้ให้เห็นความขัดแย้งของ
คำแต่งใหม่กับคำของตถาคตได้อย่างชัดเจน รวบรวมมาไว้
ในหนังสือ “ไตรเจฉานวิชา” เล่มนี้

เพื่อเปิดธรรมที่ถูกปิดให้แก่หมู่ภิกขุ ภิกขุณี อุบาสก
อุบาสิกาทั้งหลาย ทราบถึงความจริงที่ศาสดาผู้ที่เป็นสัมมา
สัมพุทธะบัญญัติ หรืออะไรที่พระองค์มิได้บัญญัติไว้ ซึ่ง
ความไม่รู้นั้นจะเป็นเหตุให้เขาตกลงจมอยู่ในมัจฉาทิฏฐิว่า
กรรม หรือ สุข ทุกข์ เกิดจากผู้อื่นบันดาล อันจะทำให้เขา
ทั้งหลายไม่สามารถสมหวังในสิ่งที่เขาตั้งความปรารถนาไว้
ได้ ซึ่งคติ ๒ อย่างของผู้ที่ยังมีความเห็นผิดคือ นรก หรือ
กำเนิดไตรเจฉาน

ดังนั้นผู้ต้องการความสำเร็จสมหวังในสิ่งที่เขา
ปรารถนาในทางโลก หรือต้องการหวังการเข้าถึงความ
บริสุทธิ์หลุดพ้นได้จริงในทางธรรม จะได้เลือกที่จะเดินตาม

ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธะผู้รู้แจ้งโลกเป็นสัพพัญญู หรือศรัทธาเดินตามความเห็นและการบัญญัติในคำแต่งใหม่ หรือของสมณพราหมณ์เหล่าอื่น ซึ่งเขาเหล่านั้นต้องสร้างศรัทธาของตนเองด้วยกำลังอินทรีย์อ่อนแก่ หรืออริในดวงตาที่มากหรือน้อยตามเหตุปัจจัย

ด้วยเหตุที่ได้กระทำมาแล้วนี้ ขอจงเป็นเหตุปัจจัยให้ผู้มีส่วนร่วมในการทำหนังสือและผู้ที่ได้อ่าน ได้ศึกษา ได้นำไปปฏิบัติ พึงสำเร็จสมหวัง พบความเจริญรุ่งเรืองของชีวิตได้จริงในทางโลก และได้ดวงตาเห็นธรรม สำเร็จผลยังพระนิพพาน สมดังความปรารถนาที่ได้สร้างมาอย่างดีแล้ว ด้วยเทอญ.

ขอนุโมทนา
ภิกขุศิกฤทธ โสตุถิโส

อักษรย่อ

เพื่อความสะดวกแก่ผู้ที่ยังไม่เข้าใจเรื่องอักษรย่อ
ที่ใช้หมายแทนชื่อคัมภีร์ ซึ่งมีอยู่โดยมาก

มหาวิ. วิ.	มหาวิภังค์	วินัยปิฎก.
ภิกขุณี. วิ.	ภิกขุณีวิภังค์	วินัยปิฎก.
มหา. วิ.	มหาวรรค	วินัยปิฎก.
จุลล. วิ.	จุลวรรค	วินัยปิฎก.
ปริวาร. วิ.	ปริวารวรรค	วินัยปิฎก.
สี. ที.	สีลขันธวรรค	ทีฆนิกาย.
มหา. ที.	มหาวรรค	ทีฆนิกาย.
ปา. ที.	ปาฏิกวรรค	ทีฆนิกาย.
มู. ม.	มूलปัณณาสก์	มัชฌิมนิกาย.
ม. ม.	มัชฌิมปัณณาสก์	มัชฌิมนิกาย.
อุปริ. ม.	อุปริปัณณาสก์	มัชฌิมนิกาย.
สคาถ. สั.	สคาถวรรค	สังยุตตนิกาย.
นิทาน. สั.	นิทานวรรค	สังยุตตนิกาย.
ขนธ. สั.	ขันธวารวรรค	สังยุตตนิกาย.
สพา. สั.	สพายตนวรรค	สังยุตตนิกาย.
มหาวาร. สั.	มหาวารวรรค	สังยุตตนิกาย.
เอก. อั.	เอกนิบาต	อังคุตตรนิกาย.
ทุก. อั.	ทุกนิบาต	อังคุตตรนิกาย.
ติก. อั.	ติกนิบาต	อังคุตตรนิกาย.
จตุกก. อั.	จตุกกนิบาต	อังคุตตรนิกาย.

ปญจก. อ.	ปัญจกนิบาต	อังคุตตรนิกาย.
จก. อ.	จกนิบาต	อังคุตตรนิกาย.
สตตก. อ.	สัตตกนิบาต	อังคุตตรนิกาย.
อญจก. อ.	อัญจนนิบาต	อังคุตตรนิกาย.
นวก. อ.	นวกนิบาต	อังคุตตรนิกาย.
ทสก. อ.	ทสกนิบาต	อังคุตตรนิกาย.
เอภาทสก. อ.	เอภาทสกนิบาต	อังคุตตรนิกาย.
ขุ. ขุ.	ขุททกปาฐะ	ขุททกนิกาย.
ธ. ขุ.	ธรรมบท	ขุททกนิกาย.
อุ. ขุ.	อุทาน	ขุททกนิกาย.
อิติวุ. ขุ.	อิติวุตตกะ	ขุททกนิกาย.
สุตต. ขุ.	สุตตนิบาต	ขุททกนิกาย.
วิมาน. ขุ.	วิมานวัตถุ	ขุททกนิกาย.
เปต. ขุ.	เปตวัตถุ	ขุททกนิกาย.
เถร. ขุ.	เถรคาถา	ขุททกนิกาย.
เถรี. ขุ.	เถรีคาถา	ขุททกนิกาย.
ชา. ขุ.	ชาดก	ขุททกนิกาย.
มหานิ. ขุ.	มหานิทเทส	ขุททกนิกาย.
จุพนิ. ขุ.	จุพนิทเทส	ขุททกนิกาย.
ปฏิสม. ขุ.	ปฏิสัมภิตามรรค	ขุททกนิกาย.
อปท. ขุ.	อปทาน	ขุททกนิกาย.
พทุฐว. ขุ.	พทุฐวงส์	ขุททกนิกาย.
จริยา. ขุ.	จริยาปิฎก	ขุททกนิกาย.

ตัวอย่าง : ๑๔/๑๗๑/๒๔๕ ให้อ่านว่า

ไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ เล่ม ๑๔ หน้า ๑๗๑ ข้อที่ ๒๔๕

คำนำ

มนุษย์ทั้งหลายเป็นอันมาก เมื่อเกิดความทุกข์หรือความกลัวขึ้นมาในชีวิตแล้ว ต่างก็พากันแสวงหาที่พึ่งในแบบของตน หรือโดยการยึดถือในสิ่งที่บัญญัติขึ้นมาเองตามแบบของสมณพราหมณ์เหล่าอื่นผู้มีความเห็นผิด ผู้ปฏิบัติผิด และมีศีลอันเป็นอกุศลคือการเลี้ยงชีพชั่ว เลี้ยงชีวิตโดยมิฉะชีพมีประการต่าง ๆ โดยคิดไปว่าสิ่งนั้นจะทำให้เขาพ้นจากความทุกข์ทั้งหลายได้ เขาหารู้ไม่ว่า นั่นไม่ใช่การแสวงหาที่พึ่งอันเกษม ไม่ใช่ที่พึ่งอันสูงสุด

แต่เขาควรหันมาพึ่งตถาคต ธรรมะที่ตถาคตตรัสรู้และสงฆ์สาวกผู้เป็นทายาทแห่งธรรมของตถาคต ผู้เกิดโดยธรรม เนรมิตโดยธรรม ที่เรียกว่า สมณศากยปุตติยะ

แต่เพราะเหตุที่ สมณพราหมณ์เหล่าอื่น หรือสาวกผู้ประกอบด้วยเครื่องเศร้าหมอง ไม่มีสง่า ไม่รุ่งเรือง ไม่ไพโรจน์ มีลักษณะแบบที่สัมผัสสัมพุทธรัตติสไว้ว่า ไม่ใช่ “คนของเรา” ไม่ใช่ผู้อยู่ในอริยวงศ์ คือ ธรรมที่เป็นเชื้อสายของพระอริยเจ้าที่ชนทั้งหลายพากันไปแสวงหาพึ่งพิงนั้น ชนเหล่านั้น ย่อมไม่สามารถ สำเร็จผลตามความปรารถนาได้

แต่ความสำเร็จที่เขาได้รับอันเกิดเพราะผลแห่งกรรมนั้น เขากลับเชื่อไปว่า เป็นเพราะผลจากการบูชา

เทพเจ้า น้ำมนต์ เครื่องราง ของปลุกเสก สิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือ พิธีกรรมต่าง ๆ ตามแบบสมณพราหมณ์ผู้เห็นผิดเหล่านั้น ซึ่งทำให้เขาจมลงสู่มัจฉาภิกขุหนึ่งใบในสี่แบบว่า สุขและทุกข์ ของเขาทั้งหลายนั้น เกิดจากผู้อื่นบันดาล ชื่อว่าเขาเหล่านั้น ยังไม่ได้มีการสร้างเหตุที่ถูกต้องตามความเห็นของตถาคต อรหันตสัมมาสัมพุทธะ คนเหล่านั้นย่อมไม่หลุดพ้นไปจาก ทุกข์ทั้งปวงได้

พุทธวจน ฉบับ “ไตรปิฎกานวชา” จึงเป็นการรวบรวม รูปแบบต่าง ๆ ของการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยไตรปิฎกานวชา ทั้งหมดตามที่ศาสดาบัญญัติอันเป็นกิจแล้ว เป็นของชาวบ้าน เป็นของปุถุชน ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ พร้อมทั้งที่มาที่ไป ของประเพณี ข้อวัตรปฏิบัติ คำสวด ผิดจากที่พระองค์ตรัสไว้ อันเกิดจากคำแต่งใหม่ ที่มีใจของตถาคตอรหันตสัมมา สัมพุทธะ ... เป็นการท้าทายให้เสื่อมเสีย ท้าทายให้ หมดสุข เป็นความพินาศแก่มหาชนเป็นอันมาก

เพื่อทำพุทธบริษัททั้งสี่ ผู้ที่มีศรัทธาตั้งมั่น มีความรัก ตั้งมั่น มีศรัทธาไม่หวั่นไหว มีความเลื่อมใสยิ่งในศาสดาแห่งตน ได้ทราบความจริงว่า แบบแห่งการปฏิบัติอันประเสริฐ บริสุทธิ บริบูรณ์สิ้นเชิง พร้อมทั้งอรรถะ พร้อมทั้งพยัญชนะ ที่สัมมาสัมพุทธะ ทรงประกาศไว้ คือ อย่างไร ?

เพื่อสาวกตถาคต ผู้ปรารถนาความบริสุทธิ์ จะได้
ละ เลิก เว้นขาด ในข้อปฏิบัติ อันไม่เป็นธรรมไม่เป็นวินัย
ในศาสนาของพระศาสดา และเพื่อให้ค้นพบทางออก ด้วย
ข้อปฏิบัติ ตามบัญญัติของตถาคตที่ได้รวบรวม นำมาบรรจุ
ไว้ในเล่มนี้ด้วย ดังที่พระองค์ได้กล่าวไว้ว่าสาวกทั้งหลายของ
พระองค์ ย่อมไม่ก้าวล่วงสิกขาบทใดๆ แม้จะต้องเสียชีวิต
เป็นผู้อดทนยอมรับฟังคำสั่งสอนโดยเคารพ เป็นผู้ที่มี
ลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา เป็นผู้ทำมหาชนให้ได้รับ
ประโยชน์ ทำมหาชนให้ได้รับความสุข เป็นไปเพื่อความเจริญ
แก่มหาชน และเป็นไปเพื่อความเกื้อกูล เพื่อความสุขทั้งแก่
เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เพื่อจะทำซึ่งที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบ
ด้วยการปฏิบัติตามสิ่งที่พระศาสดาบัญญัติ อันเป็นไปพร้อม
เพื่อนิพพาน

คณะงานธัมมะ วัดนาป่าพง

บทนำ

ธรรมวินัย คือ ศาสดาแทนพระสัมมาสัมพุทธะ

-บาลี มหา. ที. ๑๐/๑๗๘/๑๔๑.

-บาลี ม. ม. ๑๓/๔๒๗/๔๖๓.

-บาลี มหาวาร. ส. ๑๗/๒๑๗/๗๔๐.

อานนท์! ความคิดอาจมีแก่พวกเธออย่างนี้ว่า
'ธรรมวินัยของพวกเรา มีพระศาสดาล่วงลับไปเสียแล้ว
พวกเราไม่มีพระศาสดา' ดังนี้.

อานนท์! พวกเธออย่าคิดอย่างนั้น.

อานนท์! ธรรมก็ดี วินัยก็ดี ที่เราแสดงแล้ว บัญญัติ
แล้ว แก่พวกเธอทั้งหลาย ธรรมวินัยนั้น จักเป็นศาสดาของ
พวกเธอทั้งหลาย โดยกาลล่วงไปแห่งเรา.

อานนท์! ในกาลบัดนี้ก็ดี ในกาลล่วงไปแห่งเราก็ดี
ใครก็ตาม จักต้องมีตนเป็นประทีป มีตนเป็นสรณะ ไม่เอา
สิ่งอื่นเป็นสรณะ มีธรรมเป็นประทีป มีธรรมเป็นสรณะ ไม่เอา
สิ่งอื่นเป็นสรณะ เป็นอยู่.

อานนท์! ภิกษุพวกใด เป็นผู้ใคร่ในสิกขา ภิกษุ
พวกนั้น จักเป็นผู้อยู่ในสถานะอันเลิศที่สุดแล.

อานนท์! ความขาดสูญแห่งกัลยาณวัตรนี้ มีใน
ยุคแห่งบุรุษใด บุรุษนั้นชื่อว่า เป็นบุรุษคนสุดท้ายแห่งบุรุษ
ทั้งหลาย... เราขอกล่าวย้ำกะเธอว่า... เธอทั้งหลายอย่าเป็น
บุรุษคนสุดท้ายของเราเลย.

ธรรมวินัยของพระสัมมาสัมพุทธะเปิดเผยจึงจะรุ่งเรือง

-บาลี เอก. อ. ๒๐/๓๖๔/๕๗๑.

ภิกษุทั้งหลาย! สิ่ง ๓ อย่างนี้ ปิดบังไว้จึงเจริญ
เปิดเผยไม่เจริญ ๓ อย่างนั้น คือ

(๑) มาตุคามปิดบังไว้จึงจะงดงามเปิดเผยไม่งดงาม

(๒) มนต์ของพราหมณ์ปิดบังไว้จึงรุ่งเรืองเปิดเผย
ไม่รุ่งเรือง

(๓) มิจฉาทิฎฐิปิดบังไว้จึงเจริญเปิดเผยไม่เจริญ

ภิกษุทั้งหลาย! สิ่ง ๓ อย่างเหล่านี้แล ปิดบังไว้จึงเจริญ
เปิดเผยไม่เจริญ.

ภิกษุทั้งหลาย! สิ่ง ๓ อย่างนี้ เปิดเผยจึงรุ่งเรือง
ปิดบังไม่รุ่งเรือง ๓ อย่างนั้น คือ

(๑) ดวงจันทร์เปิดเผยจึงรุ่งเรืองปิดบังไม่รุ่งเรือง

(๒) ดวงอาทิตย์เปิดเผยจึงรุ่งเรืองปิดบังไม่รุ่งเรือง

(๓) ธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศไว้แล้วเปิดเผย
จึงรุ่งเรืองปิดบังไม่รุ่งเรือง

ภิกษุทั้งหลาย! สิ่ง ๓ อย่างเหล่านี้แลเปิดเผย
จึงรุ่งเรืองปิดบังไม่รุ่งเรือง.

หลักตรวจสอบว่า คำกล่าวของใครเป็นธรรม เป็นวินัย

-บาลี มหา. ที. ๑๐/๑๔๔/๑๑๓-๖.

(๑) (หากมี) ภิกษุในธรรมวินัยนี้กล่าวอย่างนี้ว่า ผู้มีอายุ! ข้าพเจ้าได้สดับรับมาเฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาคว่า “นี่เป็นธรรม นี่เป็นวินัย นี่เป็นคำสอนของพระศาสดา”...

(๒) (หากมี) ภิกษุในธรรมวินัยนี้กล่าวอย่างนี้ว่า ในอาวาสชื่อโน้นมีสงฆ์อยู่พร้อมด้วยพระเถระ พร้อมด้วยปาโมกข์ข้าพเจ้าได้สดับมาเฉพาะหน้าสงฆ์นั้นว่า “นี่เป็นธรรม นี่เป็นวินัย นี่เป็นคำสอนของพระศาสดา”...

(๓) (หากมี) ภิกษุในธรรมวินัยนี้กล่าวอย่างนี้ว่า ในอาวาสชื่อโน้นมีภิกษุผู้เป็นเถระอยู่จำนวนมาก เป็นพหูสูต เรียนคัมภีร์ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมัตติกา^๒ ข้าพเจ้าได้สดับมาเฉพาะหน้าพระเถระเหล่านั้นว่า “นี่เป็นธรรม นี่เป็นวินัย นี่เป็นคำสอนของพระศาสดา”...

(๔) (หากมี) ภิกษุในธรรมวินัยนี้กล่าวอย่างนี้ว่า ในอาวาสชื่อโน้นมีภิกษุผู้เป็นเถระอยู่รูปหนึ่ง เป็นพหูสูต เรียนคัมภีร์ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมัตติกา ข้าพเจ้าได้สดับ

๑. ภิกษุผู้เป็นหัวหน้า

๒. บาลีที่เป็นแม่บท

มาเฉพาะหน้าพระเถระรูปนั้นว่า “นี่เป็นธรรม นี่เป็นวินัย
นี่เป็นคำสอนของพระศาสดา”

เธอทั้งหลายยังไม่ฟังชื่นชม ยังไม่ฟังคัดค้านคำกล่าว
ของผู้นั้น ฟังเรียนบทและพยัญชนะเหล่านั้นให้ดี แล้วฟัง
สอบสวนลงในพระสูตร เทียบเคียงดูในวินัย ถ้อยบทและ
พยัญชนะเหล่านั้น สอบลงในสูตรก็ไม่ได้ เทียบเข้าในวินัย
ก็ไม่ได้ ฟังลงสันนิษฐานว่า “นี้มีใช่พระดำรัสของพระผู้มี
พระภาคพระองค์นั้นแน่นอน และภิกษุนี้รับมาผิด” เธอ
ทั้งหลาย ฟังทั้งคำนั้นเสีย

ถ้อยบทและพยัญชนะเหล่านั้น สอบลงในสูตรก็ได้
เทียบเข้าในวินัยก็ได้ ฟังลงสันนิษฐานว่า “นี่เป็นพระดำรัส
ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นแน่นอน และภิกษุนั้น
รับมาด้วยดี”

เธอทั้งหลาย ฟังจำมหาปเทศ ... นี้ไว้.

สารบัญ

ไตร่จณณวชฯ ค่ออะไร	๑
๑. อะไรค่อไตร่จณณวชฯ	๒
๒. พระพุทเจ้า เว้นชาดจากการทำไตร่จณณวชฯ	๓
๓. ภคษุในธรรมวณนญญ เว้นชาดจากการทำไตร่จณณวชฯ	๑๓
๔. อะไรค่อไตร่จณณกถา	๒๐
๕. พระพุทเจ้า เว้นชาดจากไตร่จณณกถา	๒๑
๖. ภคษุในธรรมวณนญญ เว้นชาดจากไตร่จณณกถา	๒๒
ไตร่จณณวชฯ ไม้ใช้อธิปาฏิหาริย์	๒๕
๗. ปาฏิหาริย์ ๓ อย่าง	๒๖
๘. พระสัณณาสัณณพุทเธ อัดอัด ชยะแขยง เกลียดชัง อธิปาฏิหาริย์ และอาเทศนาปาฏิหาริย์	๒๘
หลักปฏิบัติของภคษุ ต่อ อธิปาฏิหาริย์ และ คุณวิเศษอื่น ๆ	๓๕
๙. พระสัณณาสัณณพุทเธ ห้ามภคษุแสดงอธิปาฏิหาริย์	๓๖
๑๐. พระสัณณาสัณณพุทเธ ห้ามภคษุ แกล้งบอกคุณวิเศษที่ตนเองไม่มี	๓๘
๑๑. พระสัณณาสัณณพุทเธ ห้ามภคษุ บอกคุณวิเศษให้กับผู้ที่ไม่ใช่ภคษุ	๓๙
๑๒. พระสัณณาสัณณพุทเธ ห้ามพยากรณ์ (ทำนายทายทัก) บุคคลอื่น	๔๐
๑๓. มหาโจร ๕ จำพวก	๔๑

อริยบุคคล ไม่ทำแต่จรรยาวิชา ๔๕

๑๔. อริยบุคคล จะเจตนางดเว้นจากมิจฉาอาชีวะ ๔๖

ฐานะที่เป็นไปไม่ได้ ของโสดาบัน ๕๓

๑๕. ฐานะที่เป็นไปไม่ได้ของโสดาบัน นัยที่ ๑ ๕๔

๑๖. ฐานะที่เป็นไปไม่ได้ของโสดาบัน นัยที่ ๒ ๕๕

๑๗. ฐานะที่เป็นไปไม่ได้ของโสดาบัน นัยที่ ๓ ๕๖

๑๘. ฐานะที่เป็นไปไม่ได้ของโสดาบัน นัยที่ ๔ ๕๗

๑๙. อาณิสสแห่งการทำให้แจ้ง ซึ่งโสดาปัตติผล ๕๙

๒๐. ความเข้าใจผิดเรื่องกรรม ๓ แบบ ที่อริยบุคคลจะต้องละได้ ๖๐

เชื่อว่าสุขและทุกข์ เกิดจากกรรมเก่าอย่างเดียว ๖๑

เชื่อว่าสุขและทุกข์เกิดจากเทพเจ้าบันดาลให้ ๖๒

เชื่อว่าสุขและทุกข์เกิดขึ้นเองลอย ๆ

ไม่มีอะไรเป็นเหตุ เป็นปัจจัย ๖๓

๒๑. อนุตตริยะะ ๖ (สิ่งที่ประเสริฐ ๖ ประการ) ๖๔

๒๒. ลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา ๗๐

อริยบุคคล จะปฏิบัติตามสิ่งที่พระศาสดาบัญญัติ ๗๕

๒๓. พระสัมมาสัมพุทธะ บัญญัติให้ภิกษุ

ฉันอาหารวันหนึ่งเพียงหนเดียว ๗๖

๒๔. อริยสาวกทั้งหลายยอมเสียชีวิต

แต่ไม่ยอมก้าวล่วงสิกขาบท ๗๙

เครื่องเศร้าหมองของสมณพราหมณ์ ๘๑

๒๕. เครื่องเศร้าหมองของสมณพราหมณ์ ๘๒

ศีลที่เป็นอกุศล คือ การเลียงชีพชั่ว ๘๕

๒๖. ศีลที่เป็นอกุศล คือ การเลียงชีพชั่ว ๘๖

ภาคผนวก ๘๙

๒๗. หลักปฏิบัติต่อคำสอน ของสัมมาสัมพุทธะ ๙๐

๒๘. หลักปฏิบัติต่อคำแต่งใหม่ ๙๑

๒๙. การเข้าไปสนใจคำแต่งใหม่
มีผลให้คำตถาคตอันตรธานหายไป ๙๒

๓๐. ผู้ทำสังฆกรรมให้อันตรธาน นัยที่ ๑ ๙๔

๓๑. ผู้ทำสังฆกรรมให้ดำรงอยู่ นัยที่ ๑ ๙๘

๓๒. ผู้ทำสังฆกรรมให้อันตรธาน นัยที่ ๒ ๑๐๒

๓๓. ผู้ทำสังฆกรรมให้ดำรงอยู่ นัยที่ ๒ ๑๐๓

๓๔. มูลเหตุแห่งการวิวาท ๑๐๔

๓๕. ผู้เรียกร้องหาศัสดา เพื่อความเป็นมิตร หรือศัตรู ๑๐๖

๓๖. ขีดจำกัดของสาวก เทียบกับ สัมมาสัมพุทธะ ๑๐๘

๓๗. อะไรคือใบไม้ในป่า อะไรคือใบไม้ในกำมือ ๑๐๙

๓๘. การบอกสอนมนต์มาจากไหน ๑๑๑

๓๙. การสาธยายธรรมในแบบพระศาสดา เป็นไปเพื่อวิมุตติ ๑๑๔

ที่มาที่ไปของประเพณีผิด อันเกิดจากคำแต่งใหม่ ๑๑๗

๔๐. ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับ อานิสงส์การสร้างพระพุทธรูป ๑๑๘

๔๑. ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับ การฟังเทศน์มหาชาติ ๑๒๒

พระสัมมาสัมพุทธะ นามว่าเมตเตยยะ โดยพุทธวจน ๑๒๒

พระสัมมาสัมพุทธะ นามว่าเมตเตยยะ โดยคำแต่งใหม่ ๑๒๓

๔๒. ความเข้าใจผิด เกี่ยวกับการกรวดน้ำอุทิศบุญ ๑๒๖

๔๓. ความเข้าใจผิด เกี่ยวกับการทำนํ้ามนต์	๑๒๘
๔๔. ความเข้าใจผิด เกี่ยวกับอานิสส์ของการสวดมนต์	๑๓๐
๔๕. บทสวดมนต์ยอดนิยม เป็นคำแต่งใหม่	๑๓๓
บทสวดสัพพมังคลคาถา เป็นคำแต่งใหม่	๑๓๓
บทสวดพาหุง (พุทธชัยมังคลคาถา) เป็นคำแต่งใหม่	๑๓๔
คาถาชินบัญชร เป็นคำแต่งใหม่	๑๓๕
บทสวดอภยปริตร เป็นคำแต่งใหม่	๑๓๗
บทสวดอาฏานาฏิยปริตร เป็นคำแต่งใหม่	๑๓๘
บทสวดโพชฌนคปริตร เป็นคำแต่งใหม่	๑๓๙
บทสวดชัยปริตร เป็นคำแต่งใหม่	๑๔๐
บทสวดอุทิศบุญกุศล (ปัตติทานคาถา) เป็นคำแต่งใหม่	๑๔๑

ทางออกของผู้ประพจน์มิจนาทิจ्ञิไปแล้ว ๑๔๕

๔๖. กรณีของภิกษุ	๑๔๖
หากเห็นโทษโดยความเป็นโทษ ให้ทำคืนตามธรรม	๑๔๖
ข้อควรปฏิบัติของภิกษุเมื่อเข้าบ้าน	๑๔๙
สิ่งที่ภิกษุควรทำเมื่ออยู่ร่วมกัน	๑๕๒
๔๗. ข้อที่ภิกษุควรพิจารณาให้มาก	๑๕๓
ผู้สร้างสุขหรือสร้างทุกข์ให้แก่มหาชน นัยที่ ๑	๑๕๓
ผู้สร้างสุขหรือสร้างทุกข์ให้แก่มหาชน นัยที่ ๒	๑๕๕
ลักษณะแบบใด คือ คนของสัมมาสัมพุทธะ	๑๕๘
ได้ชื่อว่านักภิกษุ ไม่ใช่เพราะเครื่องแบบ	๑๕๙
ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต	๑๖๑
ลักษณะของผู้อยู่ในอริยวงศ์	๑๖๒

๔๘. กรณีของคฤหัสถ์	๑๖๕
หากเห็นโทษโดยความเป็นโทษ ให้ทำคืนตามธรรม	๑๖๕
ลักษณะการเกี่ยวข้องกับนักบวช	๑๖๖
ผู้จัดว่าเป็นอุบาสกจันทรกาล	๑๖๘
ผู้จัดว่าเป็นอุบาสกรัตนะ	๑๖๙
การให้ทาน เป็นเหตุให้เกิดทรัพย์	๑๗๐
สังคมเลว เพราะคนดีอ่อนแอ	๑๗๑
หลักการกำจัดเลวร้ายหนาม (คนไม่ดี)	๑๗๓
กรณีศึกษาเรื่องภิกษุชาวกรุงโกสัมพีแตกสามัคคีกัน	๑๗๕

บทส่งท้าย ๑๘๑

๔๙. การเกี่ยวข้อกันของนักบวชกับคฤหัสถ์	๑๘๒
๕๐. สิ่งที่ใครๆ ในโลกไม่ได้ตามปรารถนา	๑๘๓
๕๑. เหตุให้สำเร็จตามปรารถนา นัยที่ ๑	๑๘๗
๕๒. เหตุให้สำเร็จตามปรารถนา นัยที่ ๒	๑๙๒
๕๓. เทวดาไหว้ใคร	๑๙๖
๕๔. ฤกษ์ดี ยามดี ในแบบพุทธวจน	๑๙๘
๕๕. ที่พึงผิด ที่พึงถูก	๑๙๙
๕๖. วิธีปลงบาปในอริยวินัย นัยที่ ๑	๒๐๐
๕๗. วิธีปลงบาปในอริยวินัย นัยที่ ๒	๒๐๔
๕๘. วิธีปลงบาปอันเป็นอริยะ นัยที่ ๑	๒๐๘
๕๙. วิธีปลงบาปอันเป็นอริยะ นัยที่ ๒	๒๑๐

หมายเหตุผู้รวบรวม

เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ บางส่วนได้ปรับสำนวนต่างจากฉบับหลวง โดยเทียบเคียงจากทุกสำนัก (ฉบับสยามรัฐ, ฉบับหลวง, ฉบับมหามงกุฎฯ, ฉบับมหาจุฬาฯ, ฉบับเฉลิมพระเกียรติ, ฉบับสมาคมบาลีปกรณ์แห่งประเทศไทยฯ) เพื่อให้สอดคล้องกับบาลีและความเชื่อมโยงของพุทธวจนให้มากที่สุด

ตรวจฉันทวิชา คืออะไร

อะไรคือเจริญงานวิชา

๐๑

- ปาลี ส. ที. ๙/๘๓/๑๐๓.

มหาราช! อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก ฉันทโชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเลี้ยงชีวิตโดยมิฉลาดด้วยเจริญงานวิชาเห็นปานนี้ คือ ทำนายอวัยวะ ทำนายตำหนิ ทำนายกลางดีกลางร้าย ทำนายฝัน ทำนายลักษณะ ทำนายหนูกัดผ้า ทำพิธีบูชาไฟ ทำพิธีเบิกแว่นเวียนเทียน ทำพิธีชั้ดเกลบบูชาไฟ ทำพิธีชั้ดรำบูชาไฟ ทำพิธีชั้ดข้าวสารบูชาไฟ ทำพิธีเติมเนยบูชาไฟ ทำพิธีเติมน้ำมันบูชาไฟ ทำพิธีเสกเป่าบูชาไฟ ทำพิธีกรรมด้วยโลหิต เป็นหมอดูอวัยวะ ดูลักษณะที่บ้าน ดูลักษณะที่นา เป็นหมอปลุกเสก เป็นหมอผี เป็นหมอลงเลขยันต์คุ้มกันบ้านเรือน เป็นหมองู เป็นหมอยาพิษ เป็นหมอแมลงป่อง เป็นหมอรักษาแผลหนูกัด เป็นหมอทายเสียงนก เป็นหมอทายเสียงกา เป็นหมอทายอายุ เป็นหมอเสกกันลูกศร เป็นหมอทายเสียงสัตว์.

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก ฉันทโชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเลี้ยงชีวิตโดยมิฉลาดด้วยเจริญงานวิชาเห็นปานนี้ คือ ทายลักษณะ

แก้วมณี ทายลักษณะผ้า ทายลักษณะไม้พลอง ทายลักษณะ
คัสตรา ทายลักษณะดาบ ทายลักษณะศร ทายลักษณะธนู
ทายลักษณะอาวุธ ทายลักษณะสตรี ทายลักษณะบุรุษ ทาย
ลักษณะกุมาร ทายลักษณะกุมารี ทายลักษณะทาส ทาย
ลักษณะทาสี ทายลักษณะช้าง ทายลักษณะม้า ทายลักษณะ
กระบือ ทายลักษณะโคอุสภะ ทายลักษณะโค ทายลักษณะ
แพะ ทายลักษณะแกะ ทายลักษณะไก่ ทายลักษณะนก
กระทา ทายลักษณะหี้อยู่ ทายลักษณะตุ่น ทายลักษณะเต่า
ทายลักษณะมฤค^๑

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก จัน
โกษนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเลี้ยงชีวิตโดย
มิจนชีพด้วยเสร็จงานวิชาเห็นปานนี้ คือ ดูฤกษ์ยามตราท้าว
พระราชากักยกออก พระราชาจักไม่ยกออก พระราชาภายใน
จักยกเข้าประชิด พระราชาภายนอกจักถอย พระราชาภายนอก
จักยกเข้าประชิด พระราชาภายในจักถอย พระราชาภายใน
จักมีชัย พระราชาภายนอกจักปราชัย พระราชาภายนอก
จักมีชัย พระราชาภายในจักปราชัย พระราชาพระองค์นี้
จักมีชัย พระราชาพระองค์นี้จักปราชัย เพราะเหตุนี้ฯ

๑. เนื้อ, สัตว์ป่า มีกวาง อีเก้ง เป็นต้น

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก จัน โภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเลียงชีวิต โดยมีจลาชีพด้วยไตรจีวรเห็นปานนี้ คือ ทำนายว่าจัก มีจันทร์คราส จักมีสุริยคราส จักมีนักษัตรคราส ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์จักโคจรถูกทาง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์จักโคจรผิดทาง ดาวนักษัตรจักโคจรถูกทาง ดาวนักษัตรจักโคจรผิดทาง จักมีอุกกาบาต จักมีดาวหาง จักมีแผ่นดินไหว จักมีฟ้าร้อง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตร จักขึ้น จักตก จักมัว หมอง จักกระจ่าง จันทรคราสจักมีผลเป็นอย่างนี้ สุริยคราส จักมีผลเป็นอย่างนี้ นักษัตรคราสจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวง จันทร์ดวงอาทิตย์โคจรถูกทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์โคจรผิดทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดาวนักษัตร โคจรถูกทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดาวนักษัตรโคจรผิดทางจัก มีผลเป็นอย่างนี้ มีอุกกาบาตจักมีผลเป็นอย่างนี้ มีดาวหาง จักมีผลเป็นอย่างนี้ แผ่นดินไหวจักมีผลเป็นอย่างนี้ ฟ้าร้อง จักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตร ขึ้น ตก มัวหมอง กระจ่าง จักมีผลเป็นอย่างนี้.

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก จัน โภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเลียงชีวิต

โดยมิจฉาชีพด้วยเจริญวิชาเห็นปานนี้ คือ ทำนายว่า จักมีฝนดี จักมีฝนแล้ง จักมีอาหารหาได้ง่าย จักมีอาหารหาได้ยาก จักมีความเกษม จักมีภัย จักเกิดโรค จักมีความสำราญหาโรคมิได้ หรือคำนวณฤกษ์ยาม คำนวณดวงชะตา จัбыาม แต่งภาพย์ โลกายตศาสตร์^๑

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก จันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเลี้ยงชีวิตโดยมิจฉาชีพด้วยเจริญวิชาเห็นปานนี้ คือ ให้ฤกษ์อวามงคล^๒ ให้ฤกษ์วิวาหมงคล^๓ ดูฤกษ์เรียงหมอน^๔ ดูฤกษ์หย่าร้าง ดูฤกษ์เก็บทรัพย์ ดูฤกษ์จ่ายทรัพย์ ดูโชคดี ดูเคราะห์ร้าย ให้ยาผดุงครรภ์ ร่ายมนต์ให้ลั่นกระดังงา ร่ายมนต์ให้คงแข็ง ร่ายมนต์ให้มือสั่น ร่ายมนต์ไม่ให้หูได้ยินเสียง เป็นหมอ

๑. สอนตำราว่าด้วยทางโลก

๒. ‘การพาหญิงมาอยู่บ้านของตน’ หมายถึง การแต่งงานแบบหนึ่งที่ฝ่ายชายจะนำหญิงที่ตนแต่งงานด้วยมาอยู่ที่บ้านของตน เรียกว่า อวามงคล เป็นประเพณีแต่งงานที่นิยมปฏิบัติกันในประเทศอินเดียฝ่ายเหนือ

๓. ‘การพาออกไป’ หมายถึง การแต่งงานแบบหนึ่งที่ฝ่ายชายจะต้องถูกนำไปอยู่ที่บ้านฝ่ายหญิง เรียกว่า วิวาหมงคล เป็นประเพณีแต่งงานที่นิยมปฏิบัติกันในประเทศอินเดียฝ่ายใต้ การแต่งงานตามประเพณีไทย ไม่ว่าฝ่ายหญิงจะไปอยู่ที่บ้านฝ่ายชาย หรือฝ่ายชายจะไปอยู่ที่บ้านฝ่ายหญิง หรือจะแยกไปอยู่ตามลำพังก็เรียกว่า วิวาหะ หรือ วิวาหมงคล ทั้งสิ้น

๔. พิธีตอนหนึ่งในการแต่งงาน ผู้ถือฤกษ์ยามมักถือว่า เมื่อหนุ่มสาวเข้าสู่พิธีแต่งงาน จะต้องนอนคู่กันบนเตียงพอเป็นพิธี เรียกว่า เรียงหมอน

ทรงกระจก เป็นหมอทรงหญิงสาว เป็นหมอทรงเจ้า บวงสรวง
พระอาทิตย์ บวงสรวงท้าว महाพรหม ร่ายมนต์พ่นไฟ ทำพิธี
เชิญขวัญ.

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก ฉัน
โภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเลี้ยงชีวิต
โดยมิฉาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้ คือ ทำพิธีบนบาน
ทำพิธีแก้บน ร่ายมนต์ขับผี สอนมนต์ป้องกันบ้านเรือน
ทำกะเทยให้กลับเป็นชาย ทำชายให้กลายเป็นกะเทย ทำพิธี
ปลุกเรื้อน ทำพิธีบวงสรวงพื้นที่ พ่นน้ำมนต์ รดน้ำมนต์
ทำพิธีบูชาไฟ ประยุสาสรอก ประยุสาถ่าย ประยุสแก่ลมตีขึ้น
เบื้องบน ประยุสแก่ลมตีลงเบื้องล่าง ประยุสแก้ปวดศีรษะ
หุงน้ำมันหยอดหู ประยุสาตา ประยุสยนต์ถู่ ประยุสทาให้กัด
ประยุสทาให้สมาน ป้ายยาตา ทำการผ่าตัด รักษาเด็ก ใส่ยา
ชะแผล.

พระพุทธเจ้า

เว้นขาดจากการทำเจริญงานวิชา

๐๒

-บาลี พรหมชาลสูตร สී. ที. ๙/๑๑-๑๕/๑๙-๒๕.

ภิกษุทั้งหลาย ! อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก ฉันทโคชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเลี้ยงชีวิตโดยมิจฉาชีพด้วยเจริญงานวิชาเห็นปานนี้ คือ ทำนายอวัยวะ ทำนายตำหนิ ทำนายลงดีลงร้าย ทำนายฝัน ทำนายลักษณะ ทำนายหนูกัดผ้า ทำพิธีบูชาไฟ ทำพิธีเบิกแวงเวียนเทียน ทำพิธีชั้ดเกลบบูชาไฟ ทำพิธีชั้ดรำบูชาไฟ ทำพิธีชั้ดข้าวสารบูชาไฟ ทำพิธีเติมเนยบูชาไฟ ทำพิธีเติมน้ำมันบูชาไฟ ทำพิธีเสกเป่าบูชาไฟ ทำพิธีกรรมด้วยโลหิต เป็นหมอดูอวัยวะ ดูลักษณะที่บ้าน ดูลักษณะที่นา เป็นหมอปลูกเสก เป็นหมอผี เป็นหมอลงเลขยันต์คุ้มกันบ้านเรือน เป็นหมองู เป็นหมอยาพิษ เป็นหมอแมลงป่อง เป็นหมอรักษาแผลหนูกัด เป็นหมอทายเสียงนก เป็นหมอทายเสียงกา เป็นหมอทายอายุ เป็นหมอเสกกันลูกศร เป็นหมอทายเสียงสัตว์.

ส่วนสมณโคตม เว้นขาดจากการเลี้ยงชีวิตโดยมิจฉาชีพด้วยเจริญงานวิชาเห็นปานนี้เสียแล้ว เมื่อปุถุชนจะกล่าวสรรเสริญตถาคต ฟังกล่าวสรรเสริญอย่างนี้.

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก จันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเลี้ยงชีวิตโดยมิจลาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้ คือ ทายลักษณะแก้วมณี ทายลักษณะผ้า ทายลักษณะไม้พลอง ทายลักษณะคัสตรา ทายลักษณะดาบ ทายลักษณะศร ทายลักษณะธนู ทายลักษณะอาวุธ ทายลักษณะสตรี ทายลักษณะบุรุษ ทายลักษณะกุมาร ทายลักษณะกุมารี ทายลักษณะทาส ทายลักษณะทาสี ทายลักษณะช้าง ทายลักษณะม้า ทายลักษณะกระบือ ทายลักษณะโคอุสภะ ทายลักษณะโค ทายลักษณะแพะ ทายลักษณะแกะ ทายลักษณะไก่ ทายลักษณะนกกระทา ทายลักษณะเหี้ย ทายลักษณะตุ่น ทายลักษณะเต่า ทายลักษณะมฤค.

ส่วนสมณโคตม เว้นขาดจากการเลี้ยงชีวิตโดยมิจลาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้เสียแล้ว เมื่อปุถุชนจะกล่าวสรรเสริญตถาคต พึงกล่าวสรรเสริญอย่างนี้.

อีกอย่างหนึ่งเมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก จันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเลี้ยงชีวิตโดยมิจลาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้ คือ ตูถุภษยาตราทัพว่า พระราชาจักยกออก พระราชาจักไม่ยกออก พระราชาภายใน

จักยกเข้าประชิด พระราชาภายนอกจักถอย พระราชาภายนอก
จักยกเข้าประชิด พระราชาภายในจักถอย พระราชาภายใน
จักมีชัย พระราชาภายนอกจักปราชัย พระราชาภายนอกจัก
มีชัย พระราชาภายในจักปราชัย พระราชาพระองค์นี้จักมีชัย
พระราชาพระองค์นี้จักปราชัย เพราะเหตุนี้ๆ.

ส่วนสมณโคตม เว้นขาดจากการเลี้ยงชีวิตโดย
มิจฉาชีพด้วยเจริญวิชาเห็นปานนี้เสียแล้ว เมื่อปุณฺณ
จะกล่าวสรรเสริญตถาคต พึงกล่าวสรรเสริญอย่างนี้.

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก จัน
โกษนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเลี้ยงชีวิต
โดยมิจฉาชีพด้วยเจริญวิชาเห็นปานนี้ คือ ทำนายว่าจัก
มีจันทรคราส จักมีสุริยคราส จักมีนัก্ষัตรคราส ดวงจันทร์
ดวงอาทิตย์จักโคจรถูกทาง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์จักโคจรผิด
ทาง ดาวนัก্ষัตรจักโคจรถูกทาง ดาวนัก্ষัตรจักโคจรผิดทาง
จักมีอุกกาบาต จักมีดาวหาง จักมีแผ่นดินไหว จักมีฟ้าร้อง
ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนัก্ষัตร จักขึ้น จักตก จักมัวหมอง
จักกระจ่าง จันทรคราสจักมีผลเป็นอย่างนี้ สุริยคราส
จักมีผลเป็นอย่างนี้ นัก্ষัตรคราสจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวง
จันทร์ดวงอาทิตย์โคจรถูกทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์

ดวงอาทิตย์โคจรผิดทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดาวนักษัตรโคจรถูกทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดาวนักษัตรโคจรผิดทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ มีอุกกาบาตจักมีผลเป็นอย่างนี้ มีดาวหางจักมีผลเป็นอย่างนี้ แผ่นดินไหวจักมีผลเป็นอย่างนี้ พายุร้องจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรขึ้น ตก มัวหมอง กระจ่าง จักมีผลเป็นอย่างนี้.

ส่วนสมณโคดม เว้นขาดจากการเลี้ยวชีวิตโดยมิจฉาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้เสียแล้ว เมื่อปุถุชนจะกล่าวสรรเสริญตถาคต พึงกล่าวสรรเสริญอย่างนี้.

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก จันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเลี้ยวชีวิตโดยมิจฉาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้ คือ ทำนายว่าจักมีฝนดี จักมีฝนแล้ง จักมีอาหารหาได้ง่าย จักมีอาหารหาได้ยาก จักมีความเกษม จักมีภัย จักเกิดโรค จักมีความสำราญหาโรคมิได้ หรือคำนวณฤกษ์ยาม คำนวณดวงชะตา จับยาม แต่งกาพย์ โลกยตศาตร์.

ส่วนสมณโคดม เว้นขาดจากการเลี้ยวชีวิตโดยมิจฉาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้เสียแล้ว เมื่อปุถุชนจะกล่าวสรรเสริญตถาคต พึงกล่าวสรรเสริญอย่างนี้.

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก จัน โภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเลี้ยงชีวิตโดย มิจฉาชีพด้วยเจริญวิชาเห็นปานนี้ คือ ให้ฤกษ์อวาม มงคลให้ฤกษ์วิวามงคล ดูฤกษ์เรียงหมอน ดูฤกษ์หย่าร้าง ดูฤกษ์เก็บทรัพย์ ดูฤกษ์จ่ายทรัพย์ ดูโชคดี ดูเคราะห์ร้าย ให้ยาผดุงครรภ์ ร่ายมนต์ให้ล้นกระด้าง ร่ายมนต์ให้คงแข็ง ร่ายมนต์ให้มีส่น ร่ายมนต์ไม่ให้หู่ได้ย็นเสีย เป็นหมอทรง กระจก เป็นหมอทรงหญิงสาว เป็นหมอทรงเจ้า บวงสรวง พระอาทิตย์ บวงสรวงท้าวมหาพรหม ร่ายมนต์พ่นไฟ ทำพิธี เชิญขวัญ.

ส่วนสมณโคตม เว้นขาดจากการเลี้ยงชีวิตโดย มิจฉาชีพด้วยเจริญวิชาเห็นปานนี้เสียแล้ว เมื่อปุถุชน จะกล่าวสรรเสริญตถาคต ฟังกล่าวสรรเสริญอย่างนี้.

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก จัน โภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเลี้ยงชีวิต โดยมิจฉาชีพด้วยเจริญวิชาเห็นปานนี้ คือ ทำพิธีบนบาน ทำพิธีแก้บน ร่ายมนต์ขับผี สอนมนต์ป้องกันบ้านเรือน ทำกะเทยให้กลับเป็นชาย ทำชายให้กลายเป็นกะเทย ทำพิธี ปลุกเรื่อน ทำพิธีบวงสรวงพื้นที่ พ่นน้ำมนต์ รดน้ำมนต์

ทำพิธีบูชาไฟ ปรงยาสำรอก ปรงยาถ่าย ปรงยาแก้ลมตีขึ้น
เบื้องบน ปรงยาแก้ลมตีลงเบื้องล่าง ปรงยาแก้ปวดศีรษะ
หุงน้ำมันหยอดหู ปรงยาตา ปรงยานัตถุ์ ปรงยาทาให้กัด
ปรงยาทาให้สุมาน ป้ายยาตา ทำการผ่าตัด รักษาเด็ก ใส่ยา
ชะแผล.

ส่วนสมณโคดม เว้นขาดจากการเลี้ยงชีวิตโดย
มิจนาชีพด้วยไตร่จนาจนาวิชาเห็นปานนี้เสียแล้ว เมื่อปุถุชน
จะกล่าวสรรเสริญตถาคต พึงกล่าวสรรเสริญอย่างนี้.

ภิกษุทั้งหลาย! ข้อที่ปุถุชนกล่าวสรรเสริญตถาคต
จะพึงกล่าวด้วยประการใด ซึ่งมีประมาณน้อย ยังต่ำนัก
เป็นเพียงศีลนั้นเท่านั้นแล.

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เว้นขาดจากการทำเจริญงานวิชา

๐๓

-บาลี สามัญญผลสูตร สี. ที. ๙/๘๙-๙๒/๑๑๔-๑๒๑.

มหาราช! อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์
บางพวก ฉันทโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้น
ยังเลี้ยงชีวิตโดยมิจจาคีพด้วยเจริญงานวิชาเห็นปานนี้ คือ
ทำนายอวัยวะ ทำนายตำหนิ ทำนายलगตีสางร้าย ทำนายฝัน
ทำนายลักษณะ ทำนายหนูกัดผ้า ทำพิธีบูชาไฟ ทำพิธีเบิกแวง
เวียนเทียน ทำพิธีช้ดเกลบบูชาไฟ ทำพิธีช้ดรำบูชาไฟ ทำพิธี
ช้ดข้าวสารบูชาไฟ ทำพิธีเติมเนยบูชาไฟ ทำพิธีเติมน้ำมันบูชา
ไฟ ทำพิธีเสกเป่าบูชาไฟ ทำพิธีกรรมด้วยโลหิต เป็นหมอดู
อวัยวะ ดูลักษณะที่บ้าน ดูลักษณะที่นา เป็นหมอปลูกเสก
เป็นหมอผี เป็นหมอลงเลขยันต์คุ้มกันบ้านเรือน เป็นหมองู
เป็นหมอยาพิษ เป็นหมอแมลงป่อง เป็นหมอรักษาแผลหนูกัด
เป็นหมอทายเสียงนก เป็นหมอทายเสียงกา เป็นหมอทายอายุ
เป็นหมอเสกกันลูกศร เป็นหมอทายเสียงสัตว์.

ส่วนภิกษุในธรรมวินัยนี้ เว้นขาดจากการเลี้ยงชีวิต
โดยมิจจาคีพด้วยเจริญงานวิชาเห็นปานนี้เสียแล้ว แม้ก็เป็น
ศิลาของเธอประการหนึ่ง.

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก จันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเลียงชีวิตโดยมิจลาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้ คือ ทายลักษณะแก้วมณี ทายลักษณะผ้า ทายลักษณะไม้พลอง ทายลักษณะคัสตรา ทายลักษณะดาบ ทายลักษณะศร ทายลักษณะธนู ทายลักษณะอาวุธ ทายลักษณะสตรี ทายลักษณะบุรุษ ทายลักษณะกุมาร ทายลักษณะกุมารี ทายลักษณะทาส ทายลักษณะทาสี ทายลักษณะช้าง ทายลักษณะม้า ทายลักษณะกระบือ ทายลักษณะโคอุสภะ ทายลักษณะโค ทายลักษณะแพะ ทายลักษณะแกะ ทายลักษณะไก่ ทายลักษณะนกกระทา ทายลักษณะเหี้ย ทายลักษณะตุ่น ทายลักษณะเต่า ทายลักษณะมฤค.

ส่วนภิกษุในธรรมวินัยนี้ เว้นขาดจากการเลียงชีวิตโดยมิจลาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้เสียแล้ว แม้นี้ก็เป็นที่ลของเธอประการหนึ่ง.

อีกอย่างหนึ่งเมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก จันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเลียงชีวิตโดยมิจลาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้ คือ ตูฤกษ์ยาตราทัพว่า พระราชาจักยกออก พระราชาจักไม่ยกออก พระราชาภายในจัก

ยกเข้าประชิด พระราชาภายนอกจักถอย พระราชาภายนอก
จักยกเข้าประชิด พระราชาภายในจักถอย พระราชาภายใน
จักมีชัย พระราชาภายนอกจักปราชัย พระราชาภายนอกจัก
มีชัย พระราชาภายในจักปราชัย พระราชาพระองค์นี้จักมีชัย
พระราชาพระองค์นี้จักปราชัย เพราะเหตุนี้ๆ.

ส่วนภิกษุในธรรมวินัยนี้ เว้นขาดจากการเลี้ยงชีวิต
โดยมิจฉาชีพด้วยไตร่จณนวิชาเห็นปานนี้เสียแล้ว แม้นี้ก็เป็น
ศีลของเธอประการหนึ่ง.

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก จัน
โกษนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเลี้ยงชีวิต
โดยมิจฉาชีพด้วยไตร่จณนวิชาเห็นปานนี้ คือ ทำนายว่าจัก
มีจันทรคราส จักมีสุริยคราส จักมีนักษัตรคราส ดวงจันทร์
ดวงอาทิตย์จักโคจรถูกทาง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์จักโคจรผิด
ทาง ดาวนักษัตรจักโคจรถูกทาง ดาวนักษัตรจักโคจรผิดทาง
จักมีอุกกาบาต จักมีดาวหาง จักมีแผ่นดินไหว จักมีฟ้าร้อง
ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักขึ้น จักตก จักมัวหมอง
จักกระจ่าง จันทรคราสจักมีผลเป็นอย่างนี้ สุริยคราส
จักมีผลเป็นอย่างนี้ นักษัตรคราสจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวง
จันทร์ดวงอาทิตย์โคจรถูกทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์

ดวงอาทิตย์โคจรผิดทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดาวนักษัตร
โคจรถูกทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดาวนักษัตรโคจรผิดทางจัก
มีผลเป็นอย่างนี้ มีอุกกาบาตจักมีผลเป็นอย่างนี้ มีดาวหาง
จักมีผลเป็นอย่างนี้ แผ่นดินไหวจักมีผลเป็นอย่างนี้ พาร่อง
จักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตร
ขึ้น ตก มัวหมอง กระจ่าง จักมีผลเป็นอย่างนี้.

ส่วนภิกษุในธรรมวินัยนี้ เว้นขาดจากการเลี้ยวชีวิต
โดยมิจฉาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้เสียแล้ว แม้นี้ก็
เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก จัน
โกษนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเลี้ยวชีวิต
โดยมิจฉาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้ คือ ทำนายว่า
จักมีฝนดี จักมีฝนแล้ง จักมีอาหารหาได้ง่าย จักมีอาหาร
หาได้ยาก จักมีความเกษม จักมีภัย จักเกิดโรค จักมีความ
สำราญหาโรคมิได้ หรือคำนวณฤกษ์ยาม คำนวณดวงชะตา
จับยาม แต่งกาพย์ โลกยตศาตร์.

ส่วนภิกษุในธรรมวินัยนี้ เว้นขาดจากการเลี้ยวชีวิต
โดยมิจฉาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้เสียแล้ว แม้นี้ก็
เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก จัน โภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเลี้ยงชีวิตโดย มิฉลาดด้วยเจริญวิชาเห็นปานนี้ คือ ให้ฤกษ์อวาม มงคลให้ฤกษ์วิฆวมงคล ดูฤกษ์เรียงหมอน ดูฤกษ์หย่าร้าง ดูฤกษ์เก็บทรัพย์ ดูฤกษ์จ่ายทรัพย์ ดูโชคดี ดูเคราะห์ร้าย ให้ยาผดุงครรภ์ ร่ายมนต์ให้สิ้นกระต้าง ร่ายมนต์ให้คงแข็ง ร่ายมนต์ให้มือสั่น ร่ายมนต์ไม่ให้หูได้ยินเสียง เป็นหมอทรง กระจก เป็นหมอทรงหญิงสาว เป็นหมอทรงเจ้า บวงสรวง พระอาทิตย์ บวงสรวงท้าวมหาพรหม ร่ายมนต์พ่นไฟ ทำพิธี เชิญขวัญ.

ส่วนภิกษุในธรรมวินัยนี้ เว้นขาดจากการเลี้ยงชีวิต โดยมิฉลาดด้วยเจริญวิชาเห็นปานนี้เสียแล้ว แม้นี้ก็ เป็น ศีลของเธอประการหนึ่ง.

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก จัน โภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเลี้ยงชีวิต โดยมิฉลาดด้วยเจริญวิชาเห็นปานนี้ คือ ทำพิธีบนบาน ทำพิธีแก้บน ร่ายมนต์ขับผี สอนมนต์ป้องกันบ้านเรือน ทำกะเทยให้กลับเป็นชาย ทำชายให้กลายเป็นกะเทย ทำพิธี ปลุกเรื่อน ทำพิธีบวงสรวงพื้นที่ พ่นน้ำมนต์ รดน้ำมนต์

ทำพิธีบูชาไฟ ปรงยาสำรอก ปรงยาถ่าย ปรงยาแก้ลมตีขึ้น
เบื้องบน ปรงยาแก้ลมตีลงเบื้องล่าง ปรงยาแก้ปวดศีรษะ
หุงน้ำมันหยอดหู ปรงยาตา ปรงยานัตถ์ ปรงยาทาให้กัด
ปรงยาทาให้สमान ป้ายยาตา ทำการผ่าตัด รักษาเด็ก ใส่ยา
ชะแผล.

ส่วนภิกษุในธรรมวินัยนี้ เว้นขาดจากการเลี้ยงชีวิต
โดยมิจนาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้เสียแล้ว แม้ก็เป็น
ศีลของเธอประการหนึ่ง.

มหาราช! ภิกษุสมบูรณ์ด้วยศีลอย่างนี้ ย่อมไม่
ประสพภัยแต่ไหนๆ เลย เพราะศีลสังวรนั้นเปรียบเหมือน
กษัตริย์ผู้ได้มูรธาภิเษก^๑ กำจัดราชศัตรูได้แล้ว ย่อมไม่
ประสพภัยแต่ไหนๆ เพราะราชศัตrunั้น.

มหาราช! ภิกษุก็ฉันนั้น สมบูรณ์ด้วยศีลอย่างนี้
แล้ว ย่อมไม่ประสพภัยแต่ไหนๆ เพราะศีลสังวรนั้น ภิกษุ
สมบูรณ์ด้วยอริยศีลชั้นนี้ ย่อมได้สวัสดีสุขอันปราศจากโทษ
ในภายใน.

มหาราช! ด้วยประการดังกล่าวมานี้แล ภิกษุชื่อว่า
เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล.

๑. นัรดพระเศียรในงานราชาภิเษกหรือพระราชพิธีอื่นๆ

นอกจากพรหมชาลสูตรและสามัญญผลสูตรที่มีการกล่าวถึง
การห้ามทำเจริญวิชาแล้ว ยังมีปรากฏอยู่ในสูตรอื่นอีก คือ

อัมพภูริสูตร ตรัสกับ อัมพภูริมาณพ (-บาลี สี. ที่. ๙/๑๒๙/๑๖๓.),
โสณทัณฑสูตร ตรัสกับ โสณทัณฑพราหมณ์ (-บาลี สี. ที่. ๙/๑๕๙/๑๙๕.),
กุกกัณฐสูตร ตรัสกับ กุกกัณฐพราหมณ์ (-บาลี สี. ที่. ๙/๑๘๘/๒๓๕.),
มหาสิสุตตร ตรัสกับ เจ้าโอรุฏฐทลิจฉวี (-บาลี สี. ที่. ๙/๒๐๑/๒๕๕.),
ชาลยสูตร ตรัสกับ มัณเฑียรปริพาชกและชาลยปริพาชก (-บาลี สี. ที่. ๙/๒๐๓/๒๕๖.),
มหาสิหนาทสูตร ตรัสกับ อเจลกัสสปะ (-บาลี สี. ที่. ๙/๒๑๘/๒๗๐.),
โปฏฐปาหสูตร ตรัสกับ โปฏฐปาหปริพาชก (-บาลี สี. ที่. ๙/๒๒๖/๒๗๙.),
สุภสูตร พระอานนท์กล่าวกับ สุภมาณพโตทยบุตร (-บาลี สี. ที่. ๙/๒๕๔/๓๑๙.),
เกวัญสูตร ตรัสกับ เกวัญกะ (ชาวประมง) (-บาลี สี. ที่. ๙/๒๗๖/๓๔๒.),
โลหิจจุสูตร ตรัสกับ โลหิจจุพราหมณ์ (-บาลี สี. ที่. ๙/๒๙๓/๓๖๓.),
เตวิชขสูตร ตรัสกับ วาเสฏฐมาณพและภราทาวาษมาณพ (-บาลี สี. ที่. ๙/๓๑๐/๓๘๓.).

อะไรคือเจริญงานกา

๐๔

-บาลี มหาวาร. ส. ๑๙/๕๒๖/๑๖๖๓.

ภิกษุทั้งหลาย! เธอทั้งหลาย จงอย่ากล่าว
เจริญงานกาเห็นปานนี้ คือ พุดเรื่องพระราชา เรื่องโจร
เรื่องมหาอำมาตย์ เรื่องกองทัพ เรื่องภัย เรื่องการรบ เรื่องข้าว
เรื่องน้ำ เรื่องผ้า เรื่องที่นอน เรื่องดอกไม้ เรื่องของหอม
เรื่องญาติ เรื่องยานพาหนะ เรื่องหมู่บ้าน เรื่องนิคม เรื่องนคร
เรื่องชนบท เรื่องสตรี เรื่องบุรุษ เรื่องคนกล้าหาญ เรื่องตรอก
เรื่องท่าน้ำ เรื่องคนที่ล่องลပ်ไปแล้ว เรื่องเบ็ดเตล็ด เรื่องโลก
เรื่องทะเล เรื่องความเจริญและความเสื่อม ด้วยประการนั้นๆ
เช่นนั้นเพราะเหตุไร

เพราะถ้อยคำนี้ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ไม่
เป็นเงื่อนไขของพรหมจรรย์ ไม่เป็นไปเพื่อความหน่าย
ความคลายกำหนัด ความดับ ความรำดับ ความรู้ยิ่ง
ความรู้พร้อม และนิพพานเลย.

พระพุทธเจ้า เว้นขาดจากเจริญงานกถา

๐๕

-บาลี สี. ที. ๘/๑๐/๑๕.

ภิกษุทั้งหลาย ! อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก ฉันทโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังกล่าวเจริญงานกถาเห็นปานนี้ คือ พุทธเรื่องพระราชา เรื่องโจร เรื่องมหาอำมาตย์ เรื่องกองทัพบก เรื่องภัย เรื่องการรบ เรื่องข้าว เรื่องน้ำ เรื่องผ้า เรื่องที่นอน เรื่องดอกไม้ เรื่องของหอม เรื่องญาติ เรื่องยานพาหนะ เรื่องหมู่บ้าน เรื่องนิคม เรื่องนคร เรื่องชนบท เรื่องสตรี เรื่องบุรุษ เรื่องคนกล้าหาญ เรื่องตลก เรื่องทำน้ำ เรื่องคนที่ล่องล่ำไปแล้ว เรื่องเบ็ดเตล็ด เรื่องโลก เรื่องทะเล เรื่องความเจริญและความเสื่อม ด้วยประการนั้น ๆ.

ส่วนสมณโคตม เว้นขาดจากเจริญงานกถาเห็นปานนี้เสียแล้ว เมื่อปุถุชนจะกล่าวสรรเสริญตถาคต ฟังกล่าวสรรเสริญอย่างนี้.

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เว้นขาดจากเจริญงานกถา

๐๖

-บาลี ส. ที. ๘/๘๗/๑๑๐.

-บาลี มหาพร. ส. ๑๗/๕๒๖/๑๖๖๓.

... เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก จันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังกล่าวเจริญงานกถาเห็นปานนี้ คือ พุดเรื่องพระราชา เรื่องโจร เรื่องมหาอำมาตย์ เรื่องกองทัพ เรื่องภัย เรื่องการรบ เรื่องข้าว เรื่องน้ำ เรื่องผ้า เรื่องที่นอน เรื่องดอกไม้ เรื่องของหอม เรื่องญาติ เรื่องยานพาหนะ เรื่องหมู่บ้าน เรื่องนิคม เรื่องนคร เรื่องชนบท เรื่องสตรี เรื่องบุรุษ เรื่องคนกล้าหาญ เรื่องตรอก เรื่องทำน้ำ เรื่องคนที่ล่องลပ်ไปแล้ว เรื่องเบ็ดเตล็ด เรื่องโลก เรื่องทะเล เรื่องความเจริญและความเสื่อม ด้วยประการนั้นๆ.

ส่วนภิกษุในธรรมวินัยนี้ เว้นขาดจากเจริญงานกถาเห็นปานนี้เสียแล้ว แม้นี้ก็เป็นที่ลืมนึกของเธอประการหนึ่ง.

ภิกษุทั้งหลาย ! พวกเธอทั้งหลาย จงอย่ากล่าวเจริญงานกถาเห็นปานนี้ คือ พุดเรื่องพระราชา เรื่องโจร เรื่องมหาอำมาตย์ เรื่องกองทัพ เรื่องภัย เรื่องการรบ เรื่องข้าว เรื่องน้ำ เรื่องผ้า เรื่องที่นอน เรื่องดอกไม้ เรื่องของหอม เรื่องญาติ เรื่องยานพาหนะ เรื่องหมู่บ้าน เรื่องนิคม เรื่องนคร

เรื่องชนบท เรื่องสตรี เรื่องบุรุษ เรื่องคนกล้าหาญ เรื่องตลก เรื่องทำน้ำ เรื่องคนที่ล่องลับไปแล้ว เรื่องเบ็ดเตล็ด เรื่องโลก เรื่องทะเล เรื่องความเจริญและความเสื่อม ด้วยประการนั้น ๆ เพราะเหตุไรจึงไม่ควรกล่าว เพราะการกล่าวนั้น ๆ ไม่ประกอบ ด้วยประโยชน์ ไม่เป็นเงื่อนไขของพรหมจรรย์ ไม่เป็นไปพร้อม เพื่อความหน่ายทุกข์ ความคลายกำหนด ความดับ ความรำบ ความรู้ยิ่ง ความรู้พร้อม และนิพพานเลย.

ภิกษุทั้งหลาย ! เมื่อพวกเธอจะกล่าว จงกล่าวว่า “เช่นนี้ ๆ เป็นทุกข์ เช่นนี้ ๆ เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ เช่นนี้ ๆ เป็น ความดับไม่เหลือของทุกข์ และเช่นนี้ ๆ เป็นทางดำเนินให้ถึง ความดับไม่เหลือของทุกข์” ดังนี้ เพราะเหตุไรจึงควรกล่าว เพราะการกล่าวนั้น ๆ ย่อมประกอบด้วยประโยชน์ เป็นเงื่อนไข ของพรหมจรรย์ เป็นไปพร้อมเพื่อความหน่ายทุกข์ ความ คลายกำหนด ความดับ ความรำบ ความรู้ยิ่ง ความรู้พร้อม และนิพพาน.

ภิกษุทั้งหลาย ! เพราะเหตุนั้น ในกรณีนี้ พวกเธอ พึงทำความเพียร เพื่อให้รู้ตามเป็นจริง ว่า “นี้เป็นทุกข์ นี่ เป็นเหตุให้เกิดขึ้นแห่งทุกข์ นี่เป็นความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ นี่เป็นทางดำเนินให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์” ดังนี้เถิด.

**ตรวจฉานวิชา
ไม่ใช่อิทธิปาฎิหาริย์**

ปาฏิหาริย์ ๓ อย่าง

๐๗

-บาลี ดิ.ก. อ. ๒๐/๒๑๗/๕๐๐.

พราหมณ์! ปาฏิหาริย์ ๓ อย่างมีอยู่ ๓ อย่าง คือ
อิทธิปาฏิหาริย์ อาเทศนาปาฏิหาริย์ อนุสาสนีปาฏิหาริย์.

(๑) พราหมณ์! อิทธิปาฏิหาริย์เป็นอย่างไร.

คือ คนบางคนในโลกนี้กระทำอิทธิวิธีมีอย่างต่างๆ
ผู้เดียวแปลงเป็นหลายคน หลายคนแปลงเป็นคนเดียว ทำ
ที่กำบังให้เป็นที่แจ้ง ทำที่แจ้งให้เป็นที่กำบัง ไปได้ไม่ขัดข้อง
ผ่านทะลุฝา ทะลุกำแพง ทะลุภูเขา ดุจไปในอากาศว่างๆ ผุด
ขึ้นและต่ำลงในแผ่นดินได้เหมือนในน้ำ เดินไปได้เหมือนน้ำ
เหมือนเดินบนแผ่นดิน ไปได้ในอากาศเหมือนนกมีปีก ทั้งที่
ยังนั่งสมาธิคู้บัลลังก์ ลูบคลำดวงจันทร์และดวงอาทิตย์อันมี
ฤทธิ์อานุภาพมากได้ด้วยฝ่ามือ และแสดงอำนาจทางกายเป็น
ไปตลอดถึงพรหมโลกได้.

พราหมณ์! นี่แล อิทธิปาฏิหาริย์.

(๒) พราหมณ์! อาเทศนาปาฏิหาริย์เป็นอย่างไร.

คือ คนบางคนในโลกนี้โดยอาศัยนิमित ย่อมทนายใจคน
ว่า “ใจของท่านเป็นอย่างนี้ ใจของท่านเป็นไปโดยอาการ

อย่างนี้ ความคิดของท่านเป็นดังนี้”^๑ แม้เขาตายมากเท่าไร ก็ถูกหมดไม่มีผิดเลย บางคนฟังเสียงของมนุษย์หรือของ อมนุษย์หรือของเทวดา แล้วตายใจคนว่า “ใจของท่านเป็น อย่างนี้ ใจของท่านเป็นไปโดยอาการอย่างนี้ ความคิดของ ท่านเป็นดังนี้” แม้เขาตายมากเท่าไร ก็ถูกหมดไม่มีผิดเลย บางคนฟังเสียงแห่งวิตกวิจารณ์ ของบุคคลที่กำลังวิตกวิจารณ์อยู่ แล้วตายใจคนว่า “ใจของท่านเป็นอย่างนี้ ใจของท่านเป็นไป โดยอาการอย่างนี้ ความคิดของท่านเป็นดังนี้” แม้เขาตายมาก เท่าไร ก็ถูกหมดไม่มีผิดเลย บางคนกำหนดใจของผู้เข้าสมาธิ อันไม่มีวิตกวิจารณ์ ด้วยใจของตนแล้วว่า “มโนสังขาร อัน ท่านผู้นี้ตั้งไว้เช่นใด ในลำดับแห่งจิตนี้ จักเกิดวิตกชื่อนั้น” ดังนี้ แม้เขาตายมากเท่าไรก็ถูกหมด ไม่มีผิดเลย.

พรหมณ์! นี่แล อาเทศนาปาฏิหาริย์.

(๓) พรหมณ์! อนุศาสนีปาฏิหาริย์เป็นอย่างไร. คือ คนบางคนในโลกนี้ย่อมพร่ำสอนว่า “ท่านทั้งหลาย จงตรีกอย่างนี้ๆ อย่าตรีกอย่างนั้นๆ จงทำในใจอย่างนี้ๆ อย่าทำในใจอย่างนั้นๆ จงละสิ่งนี้ๆ เสีย จงเข้าถึงสิ่งนี้ๆ แล้วแลอยู่” ดังนี้.

พรหมณ์! นี่แล อนุศาสนีปาฏิหาริย์.

๑. บาลีเดียวกัน ต่างสำนวนในบางฉบับของไตรปิฎกแต่ละสำนัก

พระสัมมาสัมพุทธะ อัดอัด ขยะแขยง เกลียดชัง อธิปาฏิหาริย์ และอาเทศนาปาฏิหาริย์

๐๘

-บาลี สี. ที. ๙/๒๗๓/๓๓๙.

เภาฏฐะ! นีปาฏิหาริย์ ๓ อย่าง ที่เราได้ทำให้แจะ ด้วยปัญญอันยั้งเอง แล้วยประกาศให้ผู้อื่นรู้ได้ ๓ อย่าง คีอ อธิปาฏิหาริย์ อาเทศนาปาฏิหาริย์ แลออนุสาสนีปาฏิหาริย์.

(๑) เภาฏฐะ! อธิปาฏิหาริย์นั้นเป็นอย่างไร.

เภาฏฐะ! ภิกษุในกรณีนี้ กระทำอิทธิวิธีมีอย่างต่าง ๆ คีอ ผู้เดียวแปลงเป็นหลายคน หลายคนแปลงเป็นคนเดียว ทำที่กำบังให้เป็นทีแจะ ทำที่แจะให้เป็นทีกำบัง ไปได้ไม่ ชัดข้อง ผ่านทะลุฝา ทะลุกำแพง ทะลุภูเขา ดุจไปในอากาศ ว่าง ๆ ผุดขึ้นและดำลงในแผ่นดินได้เหมือนในน้ำ เดินไปได้ เหนือน้ำเหมือนเดินบนแผ่นดิน ไปได้ในอากาศเหมือน นกมีปีก ทั้งที่ยังนั่งสมาธิคู้บัลลังก์ ลูบคลำดวงจันทร์และ ดวงอาทิตย์อันมีฤทธิ์อานุภาพมากได้ด้วยฝ่ามือ แลแสดง อำนาจทางกายเป็นไปตลอดถึงพรหมโลกได้.

แก้วกฐะ! กุลบุตรผู้มีศรัทธาเลื่อมใสได้เห็นการ
แสดงนั้นแล้ว เขาบอกเล่าแก่กุลบุตรอื่นบางคน ที่ไม่ศรัทธา
เลื่อมใสว่าน่าอัศจรรย์นัก กุลบุตรผู้ไม่มีศรัทธาเลื่อมใส
ก็จะพึงตอบว่า วิชาชื่อคันธารี^๑ มีอยู่ ภิกษุนั้นแสดงอิทธิวิธี
ด้วยวิชานั้นเท่านั้น (หาใช่มีปาฏิหาริย์ไม่).

แก้วกฐะ! ท่านจะเข้าใจว่าอย่างไร ก็คนไม่เชื่อ ไม่
เลื่อมใส ย่อมกล่าวตอบผู้เชื่อผู้เลื่อมใสได้อย่างนั้น มิใช่หรือ.

พึงตอบได้ พระองค์.

แก้วกฐะ! เราเห็นโทษในการแสดงอิทธิปาฏิหาริย์
ดังนี้แล จึงอึดอัด ขยะแขยง เกลียดชัง ต่ออิทธิปาฏิหาริย์.

(๒) แก้วกฐะ! อาเทศนาปาฏิหาริย์นั้นเป็นอย่างไร.

แก้วกฐะ! ภิกษุในกรณีนี้ ย่อมทลายจิต ทายความ
รู้สึกของจิต ทายความตรึก ทายความตรอง ของสัตว์เหล่าอื่น
ของบุคคลเหล่าอื่นได้ว่า ใจของท่านเป็นอย่างนี้ ใจของท่าน
เป็นไปโดยอาการอย่างนี้ ความคิดของท่านเป็นดังนี้.

แก้วกฐะ! กุลบุตรผู้มีศรัทธาเลื่อมใสได้เห็นภิกษุนั้น
ทลายจิต ทายความรู้สึกของจิต ทายความตรึก ทายความตรอง

๑. คันธารี ชื่อมนต์ แต่งโดยฤๅษีมีนามคันธาระ, อีกอย่างหนึ่งว่าในแคว้นคันธาระ

ของสัตว์เหล่าอื่น ด้วยประการนั้นๆ แล้ว เขาบอกเล่าแก่
กุลบุตรอื่นบางคน ที่ไม่ศรัทธาเลื่อมใสว่าน่าอัศจรรย์นัก
กุลบุตรผู้ไม่เชื่อ ไม่เลื่อมใส ย่อมค้ำกุลบุตรผู้เชื่อ ผู้เลื่อมใส
ว่า วิชาซ็อมณิกา มีอยู่ ภิกษุนั้น กล่าวทนายใจได้เช่นนั้นๆ
ก็ด้วยวิชานั้น (หาใช่มีปาฏิหาริย์ไม่).

เกวัญกะ! ท่านจะเข้าใจว่าอย่างไร ก็คนไม่เชื่อ ไม่
เลื่อมใส ย่อมกล่าวตอบผู้เชื่อผู้เลื่อมใสได้ อย่างนั้น มิใช่หรือ.

พึงตอบได้ พระองค์.

เกวัญกะ! เราเห็นโทษในการแสดงอาเทศนา-
ปาฏิหาริย์ดังนี้แล จึงอึดอัด ขยะแขยง เกลียดชัง ต่อ
อาเทศนาปาฏิหาริย์.

(๓) เกวัญกะ! อนุศาสน์ปาฏิหาริย์นั้นเป็นอย่างไร.

เกวัญกะ! ภิกษุในกรณีนี้ ย่อมพร่ำสอนว่า “ท่าน
จงตรีกอย่างนี้ๆ อย่าตรีกอย่างนั้นๆ จงทำไว้ในใจอย่างนี้ๆ
อย่าทำไว้ในใจอย่างนั้นๆ จงละสิ่งนี้ๆ เสีย จงเข้าถึงสิ่งนี้ๆ
แล้วแลอยู่” ดังนี้.

เกวัญกะ! นี่เราเรียกว่า อนุศาสน์ปาฏิหาริย์.

เกวัญกะ! ข้ออื่นยังมีอีก ตถาคตเกิดขึ้นในโลกนี้
เป็นพระอรหันต์ตรัสรู้ชอบเอง สมบูรณ์ด้วยวิชาและจรณะ

ดำเนินไปดี รู้แจ้งโลก เป็นสารถิ์ฝึกคนควรฝึกไม่มีใครยิ่งไปกว่า เป็นครูของเทวดาและมนุษย์ เป็นผู้เบิกบานแล้ว จำแนกธรรม ออกสอนสัตว์ ตถาคตนั้น ทำให้แจ้งซึ่งโลกนี้ กับทั้งเทวดา มาร พรหม หมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาพร้อมทั้งมนุษย์ ด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้ว สอนผู้อื่นให้รู้แจ้งตาม ตถาคตนั้นแสดงธรรมไพเราะในเบื้องต้น-ท่ามกลาง -ที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์ บริบูรณ์สิ้นเชิง.

คหบดีหรือบุตรคหบดี หรือผู้เกิดในตระกูลใด ตระกูลหนึ่งในภายหลังก็ดี ได้ฟังธรรมนั้นแล้ว เกิดศรัทธา ในตถาคต เขาผู้ประกอบด้วยศรัทธา ย่อมพิจารณาเห็นว่า “ฆราวาสคับแคบ เป็นทางมาแห่งธุลี บรรพชาเป็นโอกาสว่าง การที่คนอยู่ครองเรือน จะประพบัติพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์ บริบูรณ์โดยส่วนเดียวเหมือนสังข์ที่เขาขัดแล้วนั้น ไม่ทำได้ โดยง่าย ถ้ากระไร เราจะปลงผมและหนวด ครองผ้ากาสายะ ออกจากเรือนบวชเป็นผู้ไม่เกี่ยวข้องกับด้วยเรือนเถิด” ดังนี้ โดยสมัยอื่นต่อมา เขาจะกองสมบัติน้อยใหญ่ และวงศ์ญาติ น้อยใหญ่ ปลงผมและหนวด ออกจากเรือนบวชเป็นผู้ไม่ เกี่ยวข้องด้วยเรือนแล้ว.

ภิกษุนั้น ผู้บวชแล้วอย่างนี้ สำรวมแล้วด้วยความ
สำรวมในปาติโมกข์ ถึงพร้อมด้วยมรรยาทและโคจร มีปกติ
เห็นเป็นภัยในโทษทั้งหลาย แม้ว่าเป็นโทษเล็กน้อย สมาทาน
ศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ประกอบแล้วด้วยกายกรรม
วจีกรรมอันเป็นกุศล มีอาชีวะบริสุทธิ์ ถึงพร้อมด้วยศีล
มีทวารอันคุ้มครองแล้วในอินทรีย์ทั้งหลาย ประกอบด้วย
สติสัมปชัญญะ มีความสันโดษ.

แก้วกฐะ! ภิกษุถึงพร้อมด้วยศีล เป็นอย่างไรเล่า.

แก้วกฐะ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ละการทาสัตว์มีชีวิต
ให้ตกลงไป เป็นผู้เว้นขาดจากปาณาติบาต วางท่อนไม้และ
ศัสตราเสียแล้ว มีความละอาย ถึงความเอ็นดูกรุณา หวัง
ประโยชน์เกื้อกูลแก่สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงอยู่.

แก้วกฐะ! นี่เราเรียกว่า อนุสาสนีปาฏิหาริย์.

(ต่อไปนี้ ทรงแสดงด้วยจุลศีล - มัชฌิมศีล - มหาศีล -
อินทริยสังวร - สติสัมปชัญญะ - การสันโดษด้วยปัจจัยสี่ - การขำระจิตจาก
นิเวศน์ในที่สงบแล้วได้ปฐมฌาน - ทุติยฌาน - ตติยฌาน - จตุตถฌาน
- ญาณทัสสนะ - มโนมยิทธิ - อิทธิวิธี - ทิพพโสต - เจโตปริยญาณ
- ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ - จุตูปปาตญาณ และตรัสเรียกความสำเร็จ
ในการสอนแต่ละขั้นว่า อนุสาสนีปาฏิหาริย์ อย่างหนึ่ง ๆ จนกระทั่งถึง
อัสวักขยญาณซึ่งมีข้อความว่า)

แก้วภูษะ! ภิกษุนั้น ครั้นจิตตั้งมั่นบริสุทธิ์ผ่องใส ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส^๑ เป็นธรรมชาติอ่อนโยนควรแก่ การงาน ตั้งอยู่ได้อย่างไม่หวั่นไหว เช่นนี้แล้ว เธอก็โน้มจิต ไปเฉพาะต่ออาสวักขยญาณ^๒ เธอย่อมรู้ชัด ตามที่เป็นจริงว่า “นี่ทุกข์ นี่เหตุให้เกิดขึ้นแห่งทุกข์ นี่ความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ นี่ทางดำเนินให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์” และรู้ชัด ตามที่เป็นจริงว่า “เหล่านี้อาสวะ นี่เหตุเกิดขึ้นแห่งอาสวะ นี่ความดับไม่เหลือแห่งอาสวะ นี่ทางดำเนินให้ถึงความดับ ไม่เหลือแห่งอาสวะ” เมื่อเธอรู้อยู่อย่างนี้เห็นอยู่อย่างนี้ จิตก็พ้นจากกามาสวะ ภาวาสวะ อวิชชาสวะ^๓ ครั้นจิตหลุดพ้นแล้ว ก็เกิดญาณหยั่งรู้ว่า “จิตพ้นแล้ว” เธอรู้ชัดว่า “ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำได้ทำสำเร็จแล้ว กิจอื่นที่ จะต้องทำเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มีอีก” ดังนี้.

แก้วภูษะ! เปรียบเหมือนห้วงน้ำใสที่ไหลเขาไม่ขุ่นมัว คนมีจักขุดียืนอยู่บนฝั่งในที่นั้น เขาเห็นหอยต่างๆ บ้าง กรวด

๑. เครื่องเศร้าหมองแห่งจิต

๒. ความรู้เป็นเหตุสิ้นอาสวะ

๓. กามาสวะ = อาสวะคือกาม (กิเลสที่เป็นเหตุให้ติดในกาม)

ภาวาสวะ = อาสวะคือภพ (กิเลสที่เป็นเหตุให้ติดในภพ)

อวิชชาสวะ = อาสวะคืออวิชชา (กิเลสที่เป็นเหตุให้ติดในไม่รู้ตามความเป็นจริง)

และหินบ้าง ฝูงปลาบ้าง อันหยุดอยู่และว่ายไปในห้วงน้ำนั้น
เขาจะสำเหนียกใจอย่างนี้ว่า “ห้วงน้ำนี้ใส ไม่ขุ่นเลย หอย
ก้อนกรวด ปลาทั้งหลายเหล่านี้หยุดอยู่บ้าง ว่ายไปบ้าง ใน
ห้วงน้ำนั้น” ดังนี้ จันใดก็จันนั้น.

เกวัฏฐะ! นี่เราเรียกว่า อนุสาสนีปาฏิหาริย์.

เกวัฏฐะ! เหล่านี้แล ปาฏิหาริย์ ๓ อย่าง ที่เราได้
ทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเอง แล้วประกาศให้ผู้อื่นรู้ตามด้วย.

หลักปฏิบัติของภิกษุ

ต่อ

อิทธิปาฏิหาริย์

และ

คุณวิเศษอื่นๆ

พระสัมมาสัมพุทธะ

ห้ามภิกษุแสดงอิทธิปาฏิหาริย์

๐๙

- บาลี จุลล. วิ. ๗/๑๕/๓๓.

พระปิณโฑลภารทวชะแสดงอิทธิปาฏิหาริย์โดยการเหาะขึ้นไป
ปลดบาตรของราชคหเศรษฐี ในเมืองราชคฤห์ จากนั้นก็ได้ถือบาตรและ
เหาะเวียนไปรอบเมืองราชคฤห์ ๓ รอบ เรื่องทราบไปถึงพระผู้มีพระภาค
พระผู้มีพระภาคจึงสั่งประชุมสงฆ์เพื่อสอบถาม

ภารทวชะ ! ข้าว่าเธอปลดบาตรของราชคห-
เศรษฐีลงจริงหรือ.

จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ภารทวชะ ! การกระทำของเธอนั้นไม่เหมาะ ไม่สม
ไม่ควร ไม่ใช่กิจของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ ไฉนเธอจึง
ได้แสดงอิทธิปาฏิหาริย์ ซึ่งเป็นธรรมอันยอดเยี่ยมของมนุษย์
แก่พวกคฤหัสถ์ เพราะเหตุแห่งบาตรไม้ ซึ่งเป็นดุจซากศพ
เล่า มาตุคามแสดงของลับ เพราะเหตุแห่งทรัพย์ซึ่งเป็นดุจ
ซากศพแม้ฉันใด เธอก็ฉันนั้นเหมือนกัน ได้แสดงอิทธิ-
ปาฏิหาริย์ ซึ่งเป็นธรรมอันยอดเยี่ยมของมนุษย์แก่พวกคฤหัสถ์
เพราะเหตุแห่งบาตรไม้ซึ่งเป็นดุจซากศพ การกระทำของเธ
อนั้นไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส

หรือไม่ทำผู้ที่เคยเลื่อมใสแล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นไป โดยที่แท้
ยอมเป็นไปเพื่อความไม่เลื่อมใสของผู้ที่ยังไม่เลื่อมใส และ
ทำผู้ที่เคยเลื่อมใสแล้วให้เปลี่ยนไปเป็นอย่างอื่นเท่านั้น.

ครั้นแล้วทรงทำธรรมมีกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุไม่พึงแสดงอิทธิปาฏิหาริย์
ซึ่งเป็นธรรมอันยอดเยี่ยมของมนุษย์แก่พวกคฤหัสถ์ รูปใด
แสดง ต้องอาบัติทุกกฏ.

ภิกษุทั้งหลาย ! พวกเธอจงทำลายบาตรไม้
บดให้ละเอียด ใช้เป็นยาหยอดตาของภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง
ภิกษุไม่พึงใช้บาตรไม้ รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ.

พระสัมมาสัมพุทธะ ห้ามมิ แก้งบอกคุณวิเศษที่ตนเองไม่มี

๑๐

- ปาลี มหา. วิ. ๑/๑๗๒/๒๓๒

อนึ่ง ภิกษุใด ไม่รู้เฉพาะ กล่าวอวดอุตตริมนุสสธรรม^๑ อันเป็นความรู้ ความเห็น อย่างประเสริฐ อย่างสามารถ น้อมเข้ามาในตนว่า ข้าพเจ้ารู้อย่างนี้ ข้าพเจ้าเห็นอย่างนี้ ครั้นสมัยอื่นแต่นั้น อันผู้ใดผู้หนึ่ง ถือเอาตามก็ตาม ไม่ถือเอาตามก็ตาม เป็นอันต้องอาบัติแล้ว มุ่งความหมดจด จะพึงกล่าวอย่างนี้ว่า เนะท่าน ข้าพเจ้าไม่รู้อย่างนั้นได้ กล่าวว่ารู้ ไม่เห็นอย่างนั้นได้กล่าวว่าเห็น ได้พูดพล่อยๆ เป็นเท็จเปล่าๆ เว้นไว้แต่สำคัญว่าได้บรรลุ แม้ภิกษุนี้ ก็เป็นปาราชิก^๒หาสัจวาส^๓มิได้.

๑. อุตตริมนุสสธรรม = ธรรมอันยอดเยี่ยมของมนุษย์

๒. ปาราชิก = อาบัติหนักที่แก้ไขไม่ได้ เมื่อภิกษุกระทำแล้ว ต้องขาดจากความเป็นภิกษุ

๓. สัจวาส = การอยู่ร่วมกัน, ธรรมเป็นเครื่องอยู่ร่วมกันของสงฆ์ เช่น การทำสังฆกรรมร่วมกัน, การกินร่วมกัน, การนอนร่วมกัน

พระสัมมาสัมพุทธะ ห้ามภิกษุ บอกคุณวิเศษให้กับผู้ที่ไม่ใช่นักบวช

๑๑

- ปาลี มหา. วิ. ๒/๒๑๑/๓๐๕.

อนึ่ง ภิกษุใดบอกอุตตริมนุสสธรรมแก่นุปสัมบัน^๑
เป็นปาจิตตีย์^๒ เพราะมีจริง.

๑. นุปสัมบัน = ผู้ที่ไม่ใช่นักบวช

๒. ปาจิตตีย์ = อาบัติที่แก้ไขได้ ปลงด้วยวาจา หากภิกษุกระทำแล้วต้องพูดเปิดเผย
ความผิดนั้นแก่ภิกษุด้วยกันอย่างน้อยรูปใดรูปหนึ่งก็ได้

พระสัมมาสัมพุทธะ ห้ามพยากรณ์ (ทำนายทายทัก) บุคคลอื่น

๑๒

-บาลี ทสก. อ. ๒๔/๑๕๐/๗๕.

ตรัสกับพระอานนท์ปรารภเหตุนางมิดดาลากลับแย้ง พระพุทธเจ้าเรื่องการพยากรณ์ความเป็นอริยบุคคลระหว่างบิดาของตนเองผู้ประพฤติพรหมจรรย์และเพื่อนของบิดาผู้ไม่ได้ประพฤติพรหมจรรย์แต่พระพุทธเจ้าพยากรณ์ทั้ง ๒ บุคคลว่าเป็นสกทาคามีได้ กายดุสิตเหมือนกัน.

อานนท์! ... เพราะกระแสแห่งธรรมย่อมถูกต้อง บุคคลนี้ ใครเล่าจะพึงรู้เหตุนั้นได้ นอกจากตถาคต.

อานนท์! เพราะเหตุนั้นแหละ เธอทั้งหลายอย่า เป็นผู้ชอบประมาณในบุคคล และอย่าได้ถือประมาณใน บุคคล เพราะผู้ถือประมาณในบุคคล ย่อมทำลายคุณวิเศษ ของตน เราหรือผู้ที่เหมือนเราพึงถือประมาณในบุคคลได้.

มหาโจร ๕ จำพวก

๑๓

-บาลี มหา. วิ. ๑/๑๖๘/๒๓๐.

ภิกษุทั้งหลาย! มหาโจร ๕ จำพวกนี้ มีปรากฏอยู่ในโลก ๕ จำพวกเป็นอย่างไร คือ

(๑) ภิกษุทั้งหลาย! มหาโจรบางคนในโลกนี้ ย่อมปรารถนาอย่างนี้ว่า เมื่อไรหนอเราจักเป็นผู้อันบุรุษร่อยหนึ่ง หรือพ้นหนึ่งแวดล้อมแล้ว ท่องเที่ยวไปในหมู่บ้าน นิคมและราชธานี เบียดเบียนเอง ให้ผู้อื่นเบียดเบียน ตัดเอง ให้ผู้อื่นตัด เผลอผลาญเอง ให้ผู้อื่นเผลอผลาญ สมัยต่อมา เขาเป็นผู้อันบุรุษร่อยหนึ่ง หรือพ้นหนึ่ง แวดล้อมแล้วเที่ยวไปในหมู่บ้าน นิคมและราชธานี เบียดเบียนเอง ให้ผู้อื่นเบียดเบียน ตัดเอง ให้ผู้อื่นตัด เผลอผลาญเอง ให้ผู้อื่นเผลอผลาญฉันทิด. ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุผู้เลวทรามบางรูปในธรรมวินัยนี้ ก็ฉันทันนั้นเหมือนกันแล ย่อมปรารถนาอย่างนี้ว่า เมื่อไรหนอเราจักเป็นผู้อันภิกษุร่อยหนึ่ง หรือพ้นหนึ่งแวดล้อมแล้วเที่ยวจาริกไปในหมู่บ้าน นิคมและราชธานี อันคฤหัสถ์และบรรพชิต สักการะ เคารพ นับถือ บูชา ยำเกรง ได้จีวรบิณฑบาต เสนาสนะและคิลานปัจจัยเภสัชบริวาร^๑ สมัยต่อมา

๑. คิลานปัจจัยเภสัชบริวาร = ยากับเครื่องใช้ใน การรักษาโรค

เธอเป็นผู้อันภิกษุร้อยหนึ่ง หรือพันหนึ่งแวดล้อมแล้ว
เที่ยวจาริกไปในหมู่บ้าน นิคมและราชธานี อันคฤหัสถ์และ
บรรพชิต ลักการะ เคารพ นับถือ บูชา ยำเกรงแล้ว ได้จีวร
บิณฑบาต เสนาสนะและคิลานปัจจัยเภสัชบริขารทั้งหลาย.
ภิกษุทั้งหลาย! นี่เป็นมหาโจรจำพวกที่ ๑ มีปรากฏอยู่ในโลก.

(๒) ภิกษุทั้งหลาย! อีกข้อหนึ่ง ภิกษุผู้เลวทราม
บางรูปในธรรมวินัยนี้ เล่าเรียนธรรมวินัยอันตถาคตประกาศ
แล้ว ย่อมอวดอ้างว่าเป็นของตน. ภิกษุทั้งหลาย! นี่เป็น
มหาโจรจำพวกที่ ๒ มีปรากฏอยู่ในโลก.

(๓) ภิกษุทั้งหลาย! อีกข้อหนึ่ง ภิกษุผู้เลวทราม
บางรูปในธรรมวินัยนี้ ย่อมตามกำจัดเพื่อนพรหมจารี ผู้
หมดจด ผู้ประพฤติพรหมจรรย์อันบริสุทธิ์อยู่ด้วยธรรมอัน
เป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์อันหามูลมิได้. ภิกษุทั้งหลาย!
นี่เป็นมหาโจรจำพวกที่ ๓ มีปรากฏอยู่ในโลก.

(๔) ภิกษุทั้งหลาย! อีกข้อหนึ่ง ภิกษุผู้เลวทราม
บางรูปในธรรมวินัยนี้ ย่อมสงเคราะห์เกลี้ยกล่อมคฤหัสถ์
ทั้งหลาย ด้วยครุภัณฑ์ ครุบริขารของสงฆ์ คือ อาราม พื้นที่
อารามวิหาร พื้นที่วิหาร เตียง ตั่ง ฟูก หมอน หม้อโลหะ อ่าง

โลหะ กะถางโลหะ กะทะโลหะ มีด ขวาน ฝู จอบ สว่าน
เถาว์ลย ไม้ไผ่ หล้ามุงกะต่าย หล้าปล้อง หล้าสามัญ
ดินเหนียว เครื่องไม้ เครื่องดิน. ภิกษุทั้งหลาย! นี่เป็น
มหาโจรจำพวกที่ ๔ มีปรากฏอยู่ในโลก.

(๕) ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุผู้กล่าวอวดอุตตริ-
มนุสสธรรม อันไม่มีอยู่ อันไม่เป็นจริง นี้จัดเป็นยอดมหาโจร
ในโลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์
พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดา และมนุษย์ ชื่อนั้นเพราะเหตุไร
เพราะภิกษุนั้นฉันทก่อนข้าวของชาวแคว้นแคว้นด้วยอาการแห่ง
คนขโมย.

**อริยบุคคล
ไม่ทำเดรัจฉานวิชา**

อริยบุคคล

จะเจตนางดเว้นจากมิจฉาอาชีวะ

๑๔

- ปาลี อุปริ. ม. ๑๔/๑๘๑-๑๘๘/๒๗๔-๒๘๑.

ภิกษุทั้งหลาย! บรรดาองค์ทั้ง ๗ นั้น สัมมาทิฏฐิ
ย่อมเป็นธรรมนำหน้า^๑ ก็สัมมาทิฏฐิย่อมเป็นธรรมนำหน้า
เป็นอย่างไร คือ ภิกษุรู้จักมิจฉาอาชีวะว่ามิจฉาอาชีวะ รู้จัก
สัมมาอาชีวะว่าสัมมาอาชีวะ ความรู้ของเธอนั้นเป็นสัมมาทิฏฐิ.

ภิกษุทั้งหลาย! ก็มิจฉาอาชีวะเป็นอย่างไร คือ
การโกง การล่อลวง การตลบตะแลง การยอมมอบตนในทางผิด
การเอาลาภต่อลาภ นี้มิจฉาอาชีวะ.

ภิกษุทั้งหลาย! ก็สัมมาอาชีวะเป็นอย่างไร.

ภิกษุทั้งหลาย! เรากล่าวสัมมาอาชีวะเป็น ๒ อย่าง
คือ สัมมาอาชีวะที่ยังเป็นสาสวะ^๒ เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่
ชั้นธรรมาสน์ สัมมาอาชีวะของพระอริยะที่เป็นอนาสวะ เป็น
โลกุตระ เป็นองค์มรรคอย่างหนึ่ง.

ภิกษุทั้งหลาย! ก็สัมมาอาชีวะที่ยังเป็นสาสวะ เป็น
ส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ชั้นธรรมาสน์ เป็นอย่างไร คือ อริยสาวกใน
ธรรมวินัยนี้ ย่อมละมิจฉาอาชีวะ เลี้ยงชีพด้วยสัมมาอาชีวะ.

๑. ธรรมนำหน้า = ธรรมที่เริ่มมีมาก่อน (ปฐมกรรม)

๒. สาสวะ = ประกอบด้วยอาสวะ, ยังมีอาสวะ

ภิกษุทั้งหลาย! นี่สัมมาอาชีวะที่ยังเป็นสาสวะ เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขันธ^๑.

ภิกษุทั้งหลาย! ก็สัมมาอาชีวะของพระอริยะที่เป็นอนาสวะ^๑ เป็นโลกุตระ เป็นองค์มรรค เป็นอย่างไร.

ภิกษุทั้งหลาย! ความงต ความเว้น เจตนางดเว้นจากมิจฉาอาชีวะของภิกษุผู้มีจิตไกลข้าศึก มีจิตหาอาสวะมิได้ พรั่งพร้อมด้วยอริยมรรค เจริญอริยมรรคอยู่ นี้แล สัมมาอาชีวะของพระอริยะที่เป็นอนาสวะ เป็นโลกุตระ เป็นองค์มรรค.

ภิกษุนั้นย่อมพยายามเพื่อละมิจฉาอาชีวะ เพื่อบรรลुสัมมาอาชีวะ ความพยายามของเธอนั้น เป็นสัมมาวายามะ.

ภิกษุนั้นมีสติละมิจฉาอาชีวะได้ มีสติบรรลุสัมมาอาชีวะอยู่ สติของเธอนั้น เป็นสัมมาสติ.

ด้วยอาการนี้ ธรรม ๓ ประการนี้ คือ สัมมาทิฎฐิ สัมมาวายามะ สัมมาสติ ย่อมห้อมล้อม เป็นไปตามสัมมาอาชีวะของภิกษุนั้น.

ภิกษุทั้งหลาย! บรรดาองค์ทั้ง ๗ นั้น สัมมาทิฎฐิ ย่อมเป็นธรรมนำหน้า ก็สัมมาทิฎฐิย่อมเป็นธรรมนำหน้า อย่างไม่รู้ คือ เมื่อมีสัมมาทิฎฐิ สัมมาสังกัปปะจึงพอเหมาะ

๑. อนาสวะ = ไม่มีอาสวะ

ได้ เมื่อมีสัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจาจึงพอเหมาะได้ เมื่อมี
สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะจึงพอเหมาะได้ เมื่อมีสัมมา-
กัมมันตะ สัมมาอาชีวะจึงพอเหมาะได้ เมื่อมีสัมมาอาชีวะ
สัมมาวายามะจึงพอเหมาะได้ เมื่อมีสัมมาวายามะ สัมมาสติ
จึงพอเหมาะได้ เมื่อมีสัมมาสติ สัมมาสมาธิจึงพอเหมาะได้
เมื่อมีสัมมาสมาธิ สัมมาญาณะจึงพอเหมาะได้ เมื่อมีสัมมา-
ญาณะ สัมมาวิมุตติจึงพอเหมาะได้.

ภิกษุทั้งหลาย ! ด้วยประการนี้แล พระเสขะผู้
ประกอบด้วยองค์ ๘ จึงเป็นพระอรหันต์ผู้ประกอบด้วยองค์ ๑๐.

ภิกษุทั้งหลาย ! บรรดาองค์ทั้ง ๗ นั้น สัมมาทิฏฐิ
ย่อมเป็นธรรมนำหน้า ก็สัมมาทิฏฐิย่อมเป็นธรรมนำหน้า
อย่างไร คือ ผู้มีสัมมาทิฏฐิ ย่อมเป็นอันสลัดมิจฉาทิฏฐิได้
ทั้งอกุศลธรรมอันเป็นบาปเป็นอกุศลบรรดา มี เพราะมิจฉา-
ทิฏฐิเป็นปัจจัยนั้น ก็เป็นอันผู้มีสัมมาทิฏฐิสลัดได้แล้ว
และกุศลธรรมเป็นอกุศลย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ เพราะ
สัมมาทิฏฐิเป็นปัจจัย.

ผู้มีสัมมาสังกัปปะ ย่อมเป็นอันสลัดมิจฉาสังกัปปะได้...

ผู้มีสัมมาวาจา ย่อมเป็นอันสลัดมิจฉาวาจาได้...

ผู้มีสัมมากัมมันตะ ย่อมเป็นอันสลัดมิจฉากัมมันตะได้...

ผู้มีสัมมาอาชีวะ ย่อมเป็นอันสลัดมิจฉาอาชีวะได้...

ผู้มีสัมมาวายามะ ย่อมเป็นอันสลัดมิจฉาวายามะได้...

ผู้มีสัมมาสติ ย่อมเป็นอันสลัดมิจฉาสติได้...

ผู้มีสัมมาสมาธิ ย่อมเป็นอันสลัดมิจฉาสมาธิได้...

ผู้มีสัมมาญาณะ ย่อมเป็นอันสลัดมิจฉาญาณะได้...

ผู้มีสัมมาวิมุตติ ย่อมเป็นอันสลัดมิจฉาวิมุตติได้ ทั้ง

อกุศลธรรมเป็นบาปเป็นอนอกบรรดา มี เพราะมิจฉาวิมุตติเป็นปัจจัยนั้น ก็เป็นอันผู้มีสัมมาวิมุตติสลัดได้แล้ว และกุศลธรรมเป็นอนอก ย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ เพราะสัมมาวิมุตติเป็นปัจจัย.

ภิกษุทั้งหลาย ! ด้วยประการนี้แล จึงเป็นธรรมฝ่ายกุศล ๒๐ ฝ่ายอกุศล ๒๐ ชื่อ ธรรมบรรยายมหาจิตตาริสกะ^๑ อันเราให้เป็นไปแล้ว สมณะ หรือพราหมณ์ หรือเทวดา หรือมาร หรือพรหม หรือใครๆ ในโลก จะให้เป็นไปไม่ได้.

ภิกษุทั้งหลาย ! สมณะหรือพราหมณ์ผู้ใดผู้หนึ่ง พึงสำคัญที่จะติเตียนคัดค้านธรรมบรรยายมหาจิตตาริสกะนี้ การกล่าวก่อนและการกล่าวตามกัน ๑๐ ประการ อันชอบด้วยเหตุของสมณะหรือพราหมณ์ผู้นั้น ย่อมถึงฐานะน่าตำหนิ ในปัจจุบันเทียว.

๑. มหาจิตตาริสกะ ธรรมปริยาเย (มหาจิตตาริสก ธรรมปริยาเย)

ถ้าใครติเตียนสัมมาทิฐิ เขาก็ต้องบูชา สรรเสริญ
ท่านสมณพราหมณ์ผู้มีมิจฉาทิฐิ

ถ้าใครติเตียนสัมมาสังกัปปะ เขาก็ต้องบูชา สรรเสริญ
ท่านสมณพราหมณ์ผู้มีมิจฉาสังกัปปะ

ถ้าใครติเตียนสัมมาวาจา เขาก็ต้องบูชา สรรเสริญ
ท่านสมณพราหมณ์ผู้มีมิจฉาวาจา

ถ้าใครติเตียนสัมมากัมมันตะ เขาก็ต้องบูชา สรรเสริญ
ท่านสมณพราหมณ์ผู้มีมิจฉากัมมันตะ

ถ้าใครติเตียนสัมมาอาชีวะ เขาก็ต้องบูชา สรรเสริญ
ท่านสมณพราหมณ์ผู้มีมิจฉาอาชีวะ

ถ้าใครติเตียนสัมมาวายามะ เขาก็ต้องบูชา สรรเสริญ
ท่านสมณพราหมณ์ผู้มีมิจฉาวายามะ

ถ้าใครติเตียนสัมมาสติ เขาก็ต้องบูชา สรรเสริญ
ท่านสมณพราหมณ์ผู้มีมิจฉาสติ

ถ้าใครติเตียนสัมมาสมาธิ เขาก็ต้องบูชา สรรเสริญ
ท่านสมณพราหมณ์ผู้มีมิจฉาสมาธิ

ถ้าใครติเตียนสัมมาญาณะ เขาก็ต้องบูชา สรรเสริญ
ท่านสมณพราหมณ์ผู้มีมิจฉาญาณะ

ถ้าใครติเตียนสัมมาวิมุตติ เขาก็ต้องบูชา สรรเสริญ
ท่านสมณพราหมณ์ผู้มีมิจฉาวิมุตติ.

ภิกษุทั้งหลาย! สมณะหรือพราหมณ์พวกใดพวกหนึ่ง
พึงสำคัญที่จะติเตียน คัดค้านธรรมบรรยายมหาจักรีสังคีต
การกล่าวก่อนและการกล่าวตามกัน ๑๐ ประการ อันชอบด้วย
เหตุของสมณะหรือพราหมณ์พวกนั้น ย่อมถึงฐานะน่าตำหนิ
ในปัจจุบันเทียว.

ภิกษุทั้งหลาย! แม้พวกอัสสะและพวกภัญญะชาว
อุกกลชนบท ซึ่งเป็นอเหตุกวาทะ อกิริยวาทะ นัตถิกวาทะ^๑ ก็
ยังสำคัญที่จะไม่ติเตียน ไม่คัดค้านธรรมบรรยายมหาจักรีสังคีต
นั้นเพราะเหตุไร เพราะกลัวอุกนิินทา ถูกว่าร้าย และถูกก่อความ.

๑. อเหตุกวาทะ = ผู้มีวาทะว่า เหตุไม่มี, อกิริยวาทะ = ผู้มีวาทะว่า การกระทำไม่มี,
นัตถิกวาทะ = ผู้มีวาทะว่า ขาดสูญ

**ฐานะที่เป็นไปไม่ได้
ของโลด้าบัน**

ฐานะที่เป็นไปไม่ได้ของโสดาบัน

นัยที่ ๑

๑๕

- บาลี ญก. อ. ๒๒/๔๘๘/๓๖๔.

ภิกษุทั้งหลาย! ฐานะที่ไม่อาจเป็นไปได้ ๖ ประการ
เหล่านี้มีอยู่ ๖ ประการเป็นอย่างไร คือ

ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ไม่อาจเข้าถึงสังขารใดๆ โดย
ความเป็นของเที่ยง

ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ไม่อาจเข้าถึงสังขารใดๆ โดย
ความเป็นสุข

ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ไม่อาจเข้าถึงธรรมะใดๆ โดย
ความเป็นตัวตน

ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ไม่อาจกระทำอนันตริยกรรม
ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ไม่อาจหวังการถึงความบริสุทธิ์
โดยโกตูลหมงคล

ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ไม่อาจแสวงหาทักษิณียบุคคล
ภายนอกจากศาสนา.

ภิกษุทั้งหลาย! เหล่านี้แล ฐานะที่ไม่อาจเป็นไปได้
๖ ประการ.

ฐานะที่เป็นไปไม่ได้ของโสดาบัน

นัยที่ ๒

๑๖

-บาลี ญก. อ. ๒๒/๔๘๘/๓๖๓.

ภิกษุทั้งหลาย ! ฐานะที่ไม่อาจเป็นไปได้ ๖ ประการ
เหล่านี้มีอยู่ ๖ ประการเป็นอย่างไร คือ

ผู้ถึงพร้อมด้วยทิวฏฐิ ไม่อาจอยู่อย่างไม่มีความเคารพ
ยำเกรง ในพระศาสดา

ผู้ถึงพร้อมด้วยทิวฏฐิ ไม่อาจอยู่อย่างไม่มีความเคารพ
ยำเกรง ในพระธรรม

ผู้ถึงพร้อมด้วยทิวฏฐิ ไม่อาจอยู่อย่างไม่มีความเคารพ
ยำเกรง ในพระสงฆ์

ผู้ถึงพร้อมด้วยทิวฏฐิ ไม่อาจอยู่อย่างไม่มีความเคารพ
ยำเกรง ในสิกขา

ผู้ถึงพร้อมด้วยทิวฏฐิ ไม่อาจมาสู่อนาคมนิยัตถุ^๑

ผู้ถึงพร้อมด้วยทิวฏฐิ ไม่อาจยังภพที่แปดให้เกิดขึ้น.

ภิกษุทั้งหลาย ! เหล่านี้แล ฐานะที่ไม่อาจเป็นไปได้
๖ ประการ.

๑. วัตถุที่ไม่ควรเข้าหา

ฐานะที่เป็นไปไม่ได้ของโสดาบัน

นัยที่ ๓

๑๗

-บาลี ญก. อ. ๒๒/๔๘๘/๓๖๕.

ภิกษุทั้งหลาย! ฐานะที่ไม่อาจเป็นไปได้ ๖ ประการ
เหล่านี้มีอยู่ ๖ ประการเป็นอย่างไร คือ

เป็นไปได้ ที่ผู้ถึงพร้อมด้วยทวิญญู จะพึงปลงชีวิต
มารดา

เป็นไปได้ ที่ผู้ถึงพร้อมด้วยทวิญญู จะพึงปลงชีวิตบิดา
เป็นไปได้ ที่ผู้ถึงพร้อมด้วยทวิญญู จะพึงปลงชีวิต
พระอรหันต์

เป็นไปได้ ที่ผู้ถึงพร้อมด้วยทวิญญู จะพึงคิดประทุษร้าย
ตถาคต แม้เพียงทำโลหิตให้ห้อ

เป็นไปได้ ที่ผู้ถึงพร้อมด้วยทวิญญู จะพึงทำสงฆ์ให้
แตกกัน

เป็นไปได้ ที่ผู้ถึงพร้อมด้วยทวิญญู จะพึงถือศาสดาอื่น.
ภิกษุทั้งหลาย! เหล่านี้แล ฐานะที่ไม่อาจเป็นไปได้
๖ ประการ.

ฐานที่เป็นไปไม่ได้ของโสดาบัน

นัยที่ ๔

๑๘

-บาลี ญก. อ. ๒๒/๔๘๙/๓๖๖.

ภิกษุทั้งหลาย ! ฐานที่ไม่อาจเป็นไปได้ ๖ ประการ เหล่านี้มีอยู่ ๖ ประการเป็นอย่างไร คือ

ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ไม่อาจมาสู่ทิฏฐิ ว่า “สุขและทุกข์ ตนทำเอง”

ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ไม่อาจมาสู่ทิฏฐิ ว่า “สุขและทุกข์ ผู้อื่นทำให้”

ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ไม่อาจมาสู่ทิฏฐิ ว่า “สุขและทุกข์ ตนทำเองก็มีผู้อื่นทำให้ก็มี”

ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ไม่อาจมาสู่ทิฏฐิ ว่า “สุขและทุกข์ ไม่ต้องทำเองเกิดขึ้นได้ตามลำพัง”

ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ไม่อาจมาสู่ทิฏฐิ ว่า “สุขและทุกข์ ไม่ต้องใครอื่นทำให้ เกิดขึ้นได้ตามลำพัง”

ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ไม่อาจมาสู่ทิฏฐิ ว่า “สุขและทุกข์ ไม่ต้องทำเองและไม่ต้องใครอื่นทำให้ เกิดขึ้นได้ตามลำพัง”.

ข้อนั้น เพราะเหตุไร.

ภิกษุทั้งหลาย ! ข้อนั้นเพราะเหตุว่า เหตุ (แห่งสุข และทุกข์) อันผู้ถึงพร้อมด้วยทวิจฺจุเห็นแล้ว โดยแท้จริง และธรรมทั้งหลายก็เป็นสิ่งที่เกิดมาแต่เหตุด้วย.

ภิกษุทั้งหลาย ! เหล่านี้แล ฐานะที่ไม่อาจเป็นไปได้
๖ ประการ.

อานิสงส์แห่งการทำให้แจ้ง ซึ่งโสดาปัตติผล

๑๙

-บาลี ญก. อ. ๒๒/๔๙๐/๓๖๘.

ภิกษุทั้งหลาย ! อานิสงส์แห่งการทำให้แจ้งซึ่ง
โสดาปัตติผล ๖ อย่างเหล่านี้มีอยู่ ๖ อย่างเป็นอย่างใด คือ
เป็นบุคคลผู้เที่ยงแท้ต่อสัจธรรม
เป็นบุคคลผู้มีธรรมอันไม่รู้เสื่อม
ทุกชั้นดับไปทุกขั้นตอนแห่งการกระทำที่กระทำแล้ว
เป็นบุคคลผู้ประกอบด้วยอสาธารณญาณ
เป็นบุคคลผู้เห็นธรรมที่เป็นเหตุ
เป็นบุคคลผู้เห็นธรรมทั้งหลาย ที่เกิดมาแต่เหตุ.
ภิกษุทั้งหลาย ! เหล่านี้แล อานิสงส์ ๖ ประการ
แห่งการทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล.

ความเข้าใจผิดเรื่องกรรม 3 แบบ ที่อธิบายบุคคลจะต้องละได้

๒๐

-บาลี ตีก. อ. ๒๐/๒๒๒/๕๐๑.

ภิกษุทั้งหลาย ! ลัทธิ ๓ ลัทธิเหล่านี้มีอยู่ เป็นลัทธิ
ซึ่งแม้บัณฑิตจะพากันไตร่ตรอง จะหยิบขึ้นตรวจสอบ จะ
หยิบขึ้นวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างไร แม้จะบิดผันกันมาอย่างไร
ก็ชวนให้น้อมไปเพื่อการไม่ประกอบกรรมที่ติงามอยู่นั่นเอง.

ภิกษุทั้งหลาย ! ลัทธิ ๓ ลัทธินี้เป็นอย่างไร คือ

(๑) สมณะและพราหมณ์บางพวก มีถ้อยคำและ
ความเห็น “บุรุษบุคคลใด ๆ ก็ตาม ที่ได้รับสุข รับทุกข์
หรือไม่ใช่สุขไม่ใช่ทุกข์ ทั้งหมดนั้น เป็นเพราะกรรมที่ทำไว้
แต่ปางก่อน”

(๒) สมณะและพราหมณ์บางพวก มีถ้อยคำและ
ความเห็น “บุรุษบุคคลใด ๆ ก็ตาม ที่ได้รับสุข รับทุกข์ หรือ
ไม่ใช่สุขไม่ใช่ทุกข์ ทั้งหมดนั้น เป็นเพราะอิศวรเนรมิตให้”

(๓) สมณะและพราหมณ์บางพวก มีถ้อยคำและ
ความเห็น “บุรุษบุคคลใด ๆ ก็ตาม ที่ได้รับสุข รับทุกข์
หรือไม่ใช่สุขไม่ใช่ทุกข์ ทั้งหมดนั้น ไม่มีอะไรเป็นเหตุ
เป็นปัจจัยเลย”.

เชื่อว่าสุขและทุกข์ เกิดจากกรรมเก่าอย่างเดียว

ภิกษุทั้งหลาย! ในบรรดาลัทธิทั้ง ๓ นั้น สมณ-
พราหมณ์พวกใด มีถ้อยคำและความเห็นว่า “บุคคลได้รับ
สุขหรือทุกข์ หรือไม่ใช่สุขไม่ใช่ทุกข์ เพราะกรรมที่ทำไว้
แต่ปางก่อนอย่างเดียว” มีอยู่ เราเข้าไปหาสมณพราหมณ์
เหล่านั้น แล้วสอบถามความที่เขายังยืนยันอยู่ดังนั้นแล้ว
เรากล่าวกะเขาว่า “ถ้ากระนั้น คนที่ฆ่าสัตว์ ... ลักทรัพย์ ...
ประพฤติดมพรหมจรรย์ ... พุดเท็จ ... พุดคำหยาบ ... พุดยุ
ให้แตกกัน ... พุดเพื่อเจ้า ... มีใจละโมบเฟ่งเล็ง ... มีใจ
พยาบาท ... มีความเห็นวิปริตเหล่านี้ อย่างใดอย่างหนึ่ง
นั้นก็ต้องเป็นเพราะกรรมที่ทำไว้แต่ปางก่อน.

เมื่อมัวแต่ถือเอากรรมที่ทำไว้แต่ปางก่อนมาเป็น
สาระสำคัญดังนี้แล้ว คนเหล่านั้นก็ไม่ได้มีความอยากทำหรือ
ความพยายามทำในข้อที่ว่า สิ่งนี้ควรทำ (กรณีย) สิ่งนี้ไม่ควรทำ
(อกรณีย) อีกต่อไป.

เมื่อกรณียกิจและอกรณียกิจไม่ถูกทำหรือถูกละเว้น
ให้จริง ๆ จัง ๆ กันแล้ว คนพวกที่ไม่มีสติคุ้มครองตนเหล่านั้น
ก็ไม่มีอะไรที่จะมาเรียกตนว่า เป็นสมณะอย่างชอบธรรมได้”
ดังนี้.

เชื่อว่าสุขและทุกข์เกิดจากเทพเจ้าบันดาลให้

ภิกษุทั้งหลาย! ในบรรดาลัทธิทั้ง ๓ นั้น สมณพราหมณ์พวกใด มีถ้อยคำและความเห็นว่า “บุคคลได้รับสุขหรือทุกข์ หรือไม่ใช่สุขไม่ใช่ทุกข์ ทั้งหมดนั้น เป็นเพราะอิศวรเนรมิตให้ (อิศสรนิมมานเหตุ)” ดังนี้ มีอยู่ เราเข้าไปหาสมณพราหมณ์เหล่านั้น แล้วสอบถามความที่เขายังยืนยันอยู่ดังนั้นแล้ว เรากล่าวกะเขาว่า “ถ้ากระนั้น คนที่ฆ่าสัตว์ ... ลักทรัพย์ ... ประพฤติผิดพรหมจรรย์ ... พุดเท็จ ... พุดคำหยาบ ... พุดยุให้แตกกัน ... พุดเพื่อเจ้า ... มีใจละโมบเฟื่องเล็ง ... มีใจพยาบาท มีความเห็นวิปริตเหล่านี้ อย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ นั่นก็ต้องเป็นเพราะการเนรมิตของอิศวรด้วย.

เมื่อมัวแต่ถือเอาการเนรมิตของอิศวร มาเป็นสาระสำคัญดังนี้แล้ว คนเหล่านั้นก็ไม่มี ความอยากทำ หรือความพยายามทำในข้อที่ว่า สิ่งนี้ควรทำ สิ่งนี้ไม่ควรทำ อีกต่อไป.

เมื่อกรณีกิจและอกรณีกิจ ไม่ถูกทำหรือถูกละเว้นให้จริง ๆ จัง ๆ กันแล้ว คนพวกที่ไม่มีสติคุ้มครองตนเหล่านั้น ก็ไม่มีอะไรที่จะมาเรียกตนว่า เป็นสมณะอย่างชอบธรรมได้” ดังนี้.

เชื่อว่าสุขและทุกข์เกิดขึ้นเองลอย ๆ

ไม่มีอะไรเป็นเหตุ เป็นปัจจัย

ภิกษุทั้งหลาย! ในบรรดาลัทธิทั้ง ๓ นั้น สมณ-
พราหมณ์พวกใดมีถ้อยคำและความเห็นว่า “บุคคลได้รับสุข
หรือทุกข์ หรือไม่ใช่สุขไม่ใช่ทุกข์ ทั้งหมดนั้น ไม่มีอะไรเป็น
เหตุ เป็นปัจจัยเลย” ดังนี้ มีอยู่ เราเข้าไปหาสมณพราหมณ์
เหล่านั้น แล้วสอบถามความที่เขาที่ยืนยันอยู่ดังนั้นแล้ว
เรากล่าวกะเขาว่า “ถ้ากระนั้น คนที่ฆ่าสัตว์ ... ลักทรัพย์ ...
ประพฤติผิดพรหมจรรย์ ... พวดเท็จ ... พุดคำหยาบ ... พุดยุ
ให้แตกกัน ... พุดเพื่อเจ้า ... มีใจละโมบเฟื่องเล็ง ... มีใจ
พยาบาท ... มีความเห็นวิปริตเหล่านี้ อย่างใดอย่างหนึ่งอยู่
นั้นก็จะต้องไม่มีอะไรเป็นเหตุ เป็นปัจจัยเลยด้วย.

เมื่อมัวแต่ถือเอาความไม่มีอะไรเป็นเหตุ เป็นปัจจัย
เลย มาเป็นสาระสำคัญดังนี้แล้ว คนเหล่านั้นก็ไม่มี ความ
อยากทำ หรือความพยายามทำในข้อที่ว่า สิ่งนี้ควรทำ สิ่งนี้
ไม่ควรทำ อีกต่อไป.

เมื่อกรณียกิจและอกรณียกิจ ไม่ถูกทำหรือถูกละเว้น
ให้จริง ๆ จัง ๆ กันแล้ว คนพวกที่ไม่มีสติคุ้มครองตนเหล่านั้น
ก็ไม่มีอะไรที่จะมาเรียกตนว่า เป็นสมณะอย่างชอบธรรมได้”
ดังนี้.

อนุตตริยะะ ๖ (สิ่งที่ประเสริฐ ๖ ประการ) | ๒๑

- บาลี ญก. อ. ๒๒/๓๖๗/๓๐๑.

ภิกษุทั้งหลาย! อนุตตริยะะ ๖ ประการนี้ ๖ ประการ
เป็นอย่างไร คือ

- (๑) ทัสสนานุตตริยะะ (๒) สวานานุตตริยะะ
(๓) ลาภานุตตริยะะ (๔) ลิกขานุตตริยะะ
(๕) ปาริจรียานุตตริยะะ (๖) อนุสสทานุตตริยะะ

(๑) ภิกษุทั้งหลาย! ก็ทัสสนานุตตริยะะเป็นอย่างไร.

ภิกษุทั้งหลาย! บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมไปเพื่อ
ดูช้างแก้วบ้าง ม้าแก้วบ้าง แก้วมณีบ้าง ของใหญ่ของเล็ก
หรือสมณะหรือพราหมณ์ผู้เห็นผิด ผู้ปฏิบัติผิด. ภิกษุ
ทั้งหลาย! ทัสสนะนั้นมีอยู่ เราไม่กล่าวว่าไม่มี ก็แต่ว่า
ทัสสนะนั้นนั้นแลเป็นกิจเลว เป็นของชาวบ้าน เป็นของปุถุชน
ไม่ประเสริฐ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ไม่เป็นไปเพื่อความ
เบื่อหน่าย เพื่อคลายกำหนัด เพื่อความดับ เพื่อสงบระงับ
เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน. ภิกษุทั้งหลาย! ส่วน
ผู้ใดมีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น มีศรัทธาไม่หวั่นไหว
มีความเลื่อมใสยิ่ง ย่อมไปเห็นตถาคต หรือสาวกตถาคต

การเห็นนี้ยอดเยี่ยมกว่าการเห็นทั้งหลาย ย่อมเป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์แห่งสัตว์ทั้งหลาย เพื่อก้าวล่วงความโศกและความร่ำไร เพื่อความดับสูญแห่งทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุอายุธรรม เพื่อให้แจ้งซึ่งนิพพาน. ภิกษุทั้งหลาย! ข้อที่บุคคลผู้มีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น มีศรัทธาไม่หวั่นไหว มีความเลื่อมใสยิ่ง ไปเห็นตถาคต หรือสาวกของตถาคตนี้ เราเรียกว่า ทัสสนานุตตริยะะ ก็ทัสสนานุตตริยะะเป็นอย่างนี้.

(๒) ภิกษุทั้งหลาย! ก็สวณานุตตริยะะเป็นอย่างไร.

ภิกษุทั้งหลาย! บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมไปเพื่อฟังเสียงกลองบ้าง เสียงพิณบ้าง เสียงเพลงขับบ้าง หรือเสียงสูงๆ ต่ำๆ ย่อมไปเพื่อฟังธรรมของสมณะหรือพราหมณ์ผู้เห็นผิด ผู้ปฏิบัติผิด. ภิกษุทั้งหลาย! การฟังนี้มีอยู่ เราไม่กล่าวว่าไม่มี ก็แต่ว่าการฟังนี้นั้นเป็นกิจแล้ว ภิกษุทั้งหลาย! ส่วนผู้ใดมีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น มีศรัทธาไม่หวั่นไหว มีความเลื่อมใสยิ่ง ย่อมไปฟังธรรมของตถาคตหรือสาวกของตถาคต การฟังนี้ยอดเยี่ยมกว่าการฟังทั้งหลาย ย่อมเป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์แห่งสัตว์ทั้งหลาย ... เพื่อทำให้แจ้งซึ่งนิพพาน. ภิกษุทั้งหลาย! ข้อที่บุคคล

ผู้มีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น มีศรัทธาไม่หวั่นไหว มีความเลื่อมใสยิ่ง ไปเพื่อพึงธรรมของตถาคตหรือสาวกของตถาคตนี้ เราเรียกว่า สวานุตตริยะะ ก็ที่สสวานุตตริยะะ สวานุตตริยะะ เป็นต้นี้.

(๓) ภิกษุทั้งหลาย! ก็ลาภานุตตริยะะเป็นอย่างไร.

ภิกษุทั้งหลาย! บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมได้ลาภคือบุตรบ้าง ภรรยาบ้าง ทรัพย์บ้าง หรือลาภมากบ้าง น้อยบ้าง หรือได้ศรัทธาในสมณะหรือพราหมณ์ผู้เห็นผิด ผู้ปฏิบัติผิด. ภิกษุทั้งหลาย! ลาภนี้มีอยู่ เราไม่กล่าวว่าไม่มี ก็แต่ว่าลาภนี้นั้นเป็นของเลว... ภิกษุทั้งหลาย! ส่วนผู้ใดมีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น มีศรัทธาไม่หวั่นไหว มีความเลื่อมใสยิ่ง ย่อมได้ศรัทธาในตถาคตหรือสาวกของตถาคต การได้นี้ ยอดเยี่ยมกว่าการได้ทั้งหลาย ย่อมเป็นไปพร้อมเพื่อความบริสุทธิ์แห่งสัตว์ทั้งหลาย ... เพื่อทำให้แจ้งซึ่งนิพพาน. ภิกษุทั้งหลาย! ข้อที่บุคคลผู้มีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น มีศรัทธาไม่หวั่นไหว มีความเลื่อมใสยิ่ง ย่อมได้ศรัทธาในตถาคตหรือสาวกของตถาคตนี้ เราเรียกว่า ลาภานุตตริยะะ ก็ที่สสวานุตตริยะะ สวานุตตริยะะ ลาภานุตตริยะะ เป็นต้นี้.

(๔) ภิกษุทั้งหลาย! ก็สิกขานุตตริยะเป็นอย่างไรวะ

ภิกษุทั้งหลาย! บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมศึกษา
ศิลปะเกี่ยวกับช้างบ้าง ม้าบ้าง รถบ้าง ธนูบ้าง ดาบบ้าง หรือ
ศึกษาศิลปะชั้นสูงชั้นต่ำ ย่อมศึกษาต่อสมณะหรือพราหมณ์
ผู้เห็นผิด ผู้ปฏิบัติผิด. ภิกษุทั้งหลาย! การศึกษานี้มีอยู่
เราไม่กล่าวว่าไม่มี ก็แต่ว่าการศึกษานั้นเป็นการศึกษาที่เลว
ภิกษุทั้งหลาย! ส่วนผู้ใดมีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น
มีศรัทธาไม่หวั่นไหว มีความเลื่อมใสยิ่ง ย่อมศึกษาอริศีลบ้าง
อริจิตบ้าง อธิปัญญาบ้าง ในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศ
แล้ว การศึกษานี้ยอดเยี่ยมกว่าการศึกษาทั้งหลาย ย่อมเป็นไป
พร้อมเพื่อความบริสุทธิ์แห่งสัตว์ทั้งหลาย ... เพื่อให้แจ้ง
ซึ่งนิพพาน. ภิกษุทั้งหลาย! ข้อที่บุคคลผู้มีศรัทธาตั้งมั่น
มีความรักตั้งมั่น มีศรัทธาไม่หวั่นไหว มีความเลื่อมใสยิ่ง
ย่อมศึกษาอริศีลบ้าง อริจิตบ้าง อธิปัญญาบ้าง ในธรรมวินัย
ที่ตถาคตประกาศแล้วนี้ เราเรียกว่า สิกขานุตตริยะ ก็
ทสฺสนานุตตริยะ สวณานุตตริยะ ลาภานุตตริยะ สิกขานุตตริยะ
เป็นดังนี้.

(๕) ภิกษุทั้งหลาย! ก็ปาริจริยานุตตริยะะเป็นอย่างไร.

ภิกษุทั้งหลาย! บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมบำรุง กษัตริย์บ้าง พราหมณ์บ้าง คฤหบดีบ้าง บำรุงคนชั้นสูงชั้นต่ำ บำรุงสมณะหรือพราหมณ์ผู้เห็นผิด ผู้ปฏิบัติผิด. ภิกษุทั้งหลาย! การบำรุงนี้นั้นมีอยู่ เราไม่กล่าวว่าไม่มี ก็แต่ว่าการบำรุงนี้นั้นเป็นการบำรุงที่เลว.... ภิกษุทั้งหลาย! ส่วนผู้ใด มีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น มีศรัทธาไม่หวั่นไหว มีความเลื่อมใสยิ่ง ย่อมบำรุงตถาคตหรือสาวกของตถาคต การบำรุงนี้ยอดเยี่ยมกว่าการบำรุงทั้งหลาย ย่อมเป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์แห่งสัตว์ทั้งหลาย ... เพื่อให้แจ้งซึ่งนิพพาน. ภิกษุทั้งหลาย! ข้อที่บุคคลผู้มีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น มีศรัทธาไม่หวั่นไหว มีความเลื่อมใสยิ่ง ย่อมบำรุงตถาคตหรือสาวกของตถาคตนี้ เราเรียกว่า ปาริจริยานุตตริยะะ ก็ทัสสนานุตตริยะะ สวานานุตตริยะะ ลาภานุตตริยะะ ลิกขานุตตริยะะ ปาริจริยานุตตริยะะ เป็นต้น.

(๖) ภิกษุทั้งหลาย! ก็อนุสสทานุตตริยะะเป็นอย่างไร

ภิกษุทั้งหลาย! บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมระลึกถึงการได้บุตรบ้าง ภริยาบ้าง ทรัพย์บ้าง หรือการได้มากน้อย

ระลึกถึงสมณะหรือพราหมณ์ผู้เห็นผิด ผู้ปฏิบัติผิด. ภิกษุทั้งหลาย! การระลึกนี้มีอยู่ เราไม่กล่าวว่าไม่มี ก็แต่ว่าการระลึกนี้นั้นเป็นกิจแล้ว ภิกษุทั้งหลาย! ส่วนผู้ใดมีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น มีศรัทธาไม่หวั่นไหว มีความเลื่อมใสยิ่ง ย่อมระลึกถึงตถาคตหรือสาวกของตถาคต การระลึกถึงนี้ยอดเยี่ยมกว่าการระลึกถึงทั้งหลาย ย่อมเป็นไปพร้อมเพื่อความบริสุทธิ์แห่งสัตว์ทั้งหลาย เพื่อก้าวล่วงความโศกและความรำไร เพื่อความดับสูญแห่งทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุอายุธรรม เพื่อทำให้แจ้งซึ่งนิพพาน. ภิกษุทั้งหลาย! ข้อที่บุคคลผู้มีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น มีศรัทธาไม่หวั่นไหว มีความเลื่อมใสยิ่ง ย่อมระลึกถึงตถาคตหรือสาวกของตถาคตนี้ เราเรียกว่า อนุสสทานุตตริยะะ.

ภิกษุทั้งหลาย! เหล่านี้แลอนุตตริยะะ ๖ ประการ.

ภิกษุเหล่าใดได้ทสสนานุตตริยะะ สวнанุตตริยะะ ลากานุตตริยะะ ยินดีในสิกขานุตตริยะะ เข้าไปตั้งการบำรุงเจริญอนุสสติที่ประกอบด้วยวิเวก เป็นแดนเกษม ให้ถึงอมตธรรม ผู้บันเทิงในความไม่ประมาท มีปัญญารักษาตนสำรวมในศีล ภิกษุเหล่านั้นแล ย่อมรู้ชัดซึ่งที่เป็นที่ดับทุกข์โดยกาลอันควร.

ลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา ๒๒

- บาลี เอกาทสก. อ. ๒๔/๓๖๖/๒๒๑.

ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ! บัดนี้เป็นกาลสมควรทรงแสดง
ลักษณะของผู้มีศรัทธานั้น. ข้าแต่พระสุคต ! บัดนี้เป็นกาลสมควรทรง
แสดงลักษณะของผู้มีศรัทธานั้น ขอพระผู้มีพระภาคพึงตรัสลักษณะแห่ง
ศรัทธาของผู้มีศรัทธาเถิด ข้าพระองค์จักกราบบัดนี้ว่า ภิกษุนี้จะเป็น
พร้อมในลักษณะของผู้มีศรัทธาทั้งหลายหรือไม่.

สุภติ ! ถ้าอย่างนั้น เธอจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เรา
จักกล่าว.

(๑) สุภติ ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มึศีล สำรวม
แล้วในปาติโมกขสังวร ถึงพร้อมด้วยมารยาทและโคจร มี
ปกติเห็นภัยในโทษทั้งหลายมีประมาณน้อย สมาทานศึกษา
อยู่ในสิกขาบททั้งหลาย. สุภติ ! ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มึศีล ...
สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย แม้นี้ ก็เป็นลักษณะ
แห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา.

(๒) อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มึสุตตะมาก ทรงสุตตะ
สั่งสมสุตตะ เป็นผู้ได้สดับมามาก ทรงไว้ คล่องปาก ขึ้นใจ
แทงตลอดอย่างดีด้วยทักขณวิญญู ซึ่งธรรมทั้งหลายอันงามในเบื้องต้น
งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้ง
อรรถะ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์สิ้นเชิง. สุภติ !

ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มีสุตตะมาก ... แทนตลอดด้วยดีด้วยทัญญู
แม้นี้ ก็เป็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา.

(๓) อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี
มีเพื่อนดี. สุกฺติ! ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี
มีเพื่อนดี แม้นี้ ก็เป็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา.

(๔) อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ว่าง่าย ประกอบด้วย
ธรรมเครื่องกระทำให้เป็นผู้ว่าง่าย เป็นผู้อดทน ยอมรับฟัง
คำสั่งสอนโดยเคารพ. สุกฺติ! ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ว่าง่าย เป็นผู้
ประกอบด้วยธรรมเครื่องกระทำให้เป็นผู้ว่าง่าย เป็นผู้อดทน
ยอมรับฟังคำสั่งสอนโดยเคารพ แม้นี้ ก็เป็นลักษณะแห่ง
ศรัทธาของผู้มีศรัทธา.

(๕) อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ขยัน ไม่เกียจคร้าน
ในกรณียกิจทั้งสูงและต่ำของเพื่อนสหพหุมจารีทั้งหลาย
ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาอันเป็นอุบายใน
กรณียกิจนั้น อาจทำ อาจจัดได้. สุกฺติ! ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ขยัน
ไม่เกียจคร้าน ... อาจทำ อาจจัดได้ แม้นี้ ก็เป็นลักษณะแห่ง
ศรัทธาของผู้มีศรัทธา.

(๖) อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ใคร่ธรรม กล่าว
คำเป็นที่รัก เป็นผู้มีความปราโมทย์อย่างยิ่งในธรรมอันยิ่ง

ในวินัยอันยิ่ง. สุกฺติ! ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ใคร่ธรรม เป็นผู้กล่าวคำอันเป็นที่รักมีความปราโมทย์อย่างยิ่งในธรรมอันยิ่ง ในวินัยอันยิ่ง แม้นี้ ก็เป็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา.

(๗) อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ปรารภความเพียร เพื่อละอกุศลธรรม เพื่อยังกุศลธรรมให้ถึงพร้อม เป็นผู้มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรม. สุกฺติ! ข้อที่ภิกษุปรารภความเพียร ... แม้นี้ ก็เป็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา.

(๘) อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ได้ตามปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก ซึ่งฉนาคทั้ง ๔ อันมีในจิตอันยิ่ง เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน. สุกฺติ! ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ได้ตามปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก ซึ่งฉนาคทั้ง ๔ อันมีในจิตอันยิ่ง เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน แม้นี้ ก็เป็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา.

อีกประการหนึ่ง ภิกษุระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง สิบชาติบ้าง ยี่สิบชาติบ้าง สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง พันชาติบ้าง แสนชาติบ้าง ตลอดสังวัฏฏ์เป็นอันมากบ้าง ตลอดวิวัฏฏ์กับ

เป็นอันมากบ้าง ตลอดสังวัฏฏ์วิวัฏฏ์กับเป็นอันมากบ้างว่า ในภพโน้น เราได้มีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกขอย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจุติจากภพนั้นแล้ว ได้ไปเกิดในภพโน้น แม้ในภพนั้นเราก็ได้มีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกขอย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจุติจากภพนั้นแล้ว ได้มาเกิดในภพนี้ เธอย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยอาการอย่างนี้. สกุติ! ข้อที่ภิกษุระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง ... เธอย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยอาการอย่างนี้ แม้นี้ ก็เป็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา.

(๙) อีกประการหนึ่ง ภิกษุเห็นหมู่สัตว์กำลังจุติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ล่วงจักขุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมว่า สัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็นมิจฉาทิฏฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิจฉาทิฏฐิ เมื่อตายไป

จึงต้องเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ส่วนสัตว์เหล่านี้ประกอบด้วย กายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต ไม่ติเตียนพระ-
อริยเจ้า เป็นสัมมาทิฏฐิ เมื่อตายไป จึงเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์
เธอย่อมเห็นหมู่สัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต
มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุ
อันบริสุทธิ์ล่วงจักขุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไป
ตามกรรม ด้วยอาการอย่างนี้. สุกุติ! ข้อที่ภิกษุเห็นหมู่สัตว์
ที่กำลังจุติ กำลังอุปบัติ เลวประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณ
ทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ล่วงจักขุของ
มนุษย์ ... ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยอาการ
อย่างนี้ แม่นี่ ก็เป็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา.

(๑๐) อีกประการหนึ่ง ภิกษุทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ
ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป
ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่. สุกุติ! ข้อที่ภิกษุ
ทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้
เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบัน
เข้าถึงอยู่ แม่นี่ ก็เป็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา.

**อริยบุคคล
จะปฏิบัติตามสิ่งที่
พระศาสดาบัญญัติ**

พระสัมมาสัมพุทธะ บัญญัติให้ภิกษุ ฉันอาหารวันหนึ่งเพียงหนเดียว

๒๓

- ปาลี ม. ม. ๑๓/๑๖๔/๑๖๓.

สมัยหนึ่งพระผู้มีพระภาครับสั่งกับภิกษุทั้งหลายถึงประโยชน์ของการฉันอาหารมื้อเดียว และบัญญัติให้ภิกษุฉันอาหารมื้อเดียว เพื่อความเป็นผู้มีอาพาธน้อย มีโรคเบาบาง กายเบา มีกำลัง และอยู่สำราญ ซึ่งพระภิกษุทั้งหลายได้แย้งว่าตนเองทำไม่ได้ พระผู้มีพระภาคจึงอนุญาตให้พระภิกษุทั้งหลายสามารถนำอาหารที่ได้จากการรับนิมนต์กลับมาฉันต่ออีกมื้อหนึ่งได้ ซึ่งพระภิกษุทั้งหลายก็ได้แย้งว่าตนเองทำไม่ได้อีก จากนั้นพระภิกษุทั้งหลายก็ไม่กล้าพบหน้าพระผู้มีพระภาคจนตลอด ๓ เดือน จนกระทั่งถึงฤดูทำจีวร ภิกษุทั้งหลายได้ตักเตือนพระภิกษุทั้งหลายถึงการกระทำที่ไม่เหมาะสม พระภิกษุทั้งหลายจึงได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! โทษได้ครอบงำข้าพระองค์ ผู้เป็นคนพาล เป็นคนหลง ไม่ฉลาด ซึ่งได้ประกาศความไม่อุตสาหะขึ้นแล้ว ในเมื่อพระผู้มีพระภาคกำลังทรงบัญญัติสิกขาบท ในเมื่อภิกษุสงฆ์สมาทานอยู่ซึ่งสิกขา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงรับโทษของข้าพระองค์นั้นโดยความเป็นโทษเพื่อความสำรวมระวังต่อไปเถิด.

ภิกษุทั้งหลาย! เราขอเตือน โทษได้ครอบงำเธอผู้เป็นคนพาล เป็นคนหลง ไม่ฉลาดซึ่งได้ประกาศความอุตสาหะขึ้นแล้ว ในเมื่อเรากำลังจะบัญญัติสิกขาบท ในเมื่อภิกษุสงฆ์กำลังสมาทานอยู่ซึ่งสิกขา.

ภททาฬ ! เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นอย่างไร
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นอริยบุคคลชื่ออุกโตภาควิมุตติ^๑ เรา
พึงกล่าวแก่ภิกษุอย่างนี้ว่า มาเถิดภิกษุ เราจะก้าวไปในหล่ม
ดังนี้ ภิกษุนั้นพึงก้าวไป หรือพืงน้อมกายไปด้วยอาการอื่น
หรือพืงกล่าวปฏิเสธบ้างหรือ.

ไม่มีเลย พระเจ้าข้า.

ภททาฬ ! เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นอย่างไร
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นอริยบุคคลชื่อปัญญาวิมุตติ เป็น
อริยบุคคลชื่อกายลักขี เป็นอริยบุคคลชื่อทิกฺขุปัตตะ เป็น
อริยบุคคลชื่อสัทธาวิมุตติ เป็นอริยบุคคลชื่อธรรมานุสารี
เป็นอริยบุคคลชื่อสัทธานุสารี เราพึงกล่าวแก่ภิกษุอย่างนี้ว่า
มาเถิดภิกษุ เราจะก้าวไปในหล่มดังนี้ ภิกษุนั้นพึงก้าวไป หรือ
พืงน้อมกายไปด้วยอาการอื่น หรือพืงกล่าวปฏิเสธบ้างหรือ

ไม่มีเลย พระเจ้าข้า.

ภททาฬ ! เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นอย่างไร
ในสมัยนั้น เธอเป็นพระอริยบุคคลชื่อว่าอุกโตภาควิมุตติ
ปัญญาวิมุตติ กายลักขี ทิกฺขุปัตตะ สัทธาวิมุตติ ธรรมานุสารี
หรือสัทธานุสารี บ้างหรือหนอ.

๑. หากำตอบในความหมายของชื่ออริยบุคคลแต่ละจำพวก ได้ในไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ
เล่มที่ ๑๓ มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ หน้าที่ ๑๑๙ ข้อที่ ๒๓๐

มิได้เป็นเลย พระเจ้าข้า.

ภิกษุทาลิ! ในสมัยนั้น เธอยังเป็นคนว่าง คนเปล่า คนผิดมิใช่หรือ.

เป็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! โทษได้ครอบงำข้าพระองค์ผู้เป็นคนพาล เป็นคนหลง ไม่ฉลาด ซึ่งได้ประกาศความไม่อุตสาหะขึ้นแล้ว ในเมื่อพระผู้มีพระภาคกำลังทรงบัญญัติสิกขาบทในเมื่อภิกษุสงฆ์กำลังสมาทานอยู่ซึ่งสิกขา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงรับโทษของข้าพระองค์นั้นโดยความเป็นโทษ เพื่อความสำรวมระวังต่อไปเถิด.

ภิกษุทาลิ! เราขอเตือน โทษได้ครอบงำเธอผู้เป็นคนพาล เป็นคนหลง ไม่ฉลาด ซึ่งได้ประกาศความไม่อุตสาหะขึ้นแล้ว ในเมื่อเรากำลังบัญญัติสิกขาบท ในเมื่อภิกษุสงฆ์กำลังสมาทานอยู่ซึ่งสิกขา แต่เพราะเธอเห็นโทษโดยความเป็นโทษ แล้วทำคินตามธรรม เราจึงรับโทษของเธอนั้น ข้อที่บุคคลเห็นโทษโดยความเป็นโทษแล้วทำคินตามธรรม ถึงความสำรวมระวังต่อไป นี่เป็นความเจริญในอริยวินัยของผู้นั้น.

อริยสาวกทั้งหลายยอมเสียชีวิต แต่ไม่ยอมก้าวล่วงสิกขาบท

๒๔

-บาลี อฎฐก. อ. ๒๓/๒๐๓/๑๐๙.

ปหาราทะ! มหาสมุทรมเต็มเปี่ยมอยู่เสมอ ไม่ล้นฝั่ง
ฉันใด เราบัญญัติสิกขาบทใดๆ แก่สาวกทั้งหลายของเราแล้ว
สาวกทั้งหลายของเรา ย่อมไม่ก้าวล่วงสิกขาบทนั้นๆ แม้จะ
ต้องเสียชีวิต ก็ฉันนั้นเหมือนกัน.

ปหาราทะ! ข้อที่เราบัญญัติสิกขาบทใดๆ แก่
สาวกทั้งหลายของเราแล้ว สาวกทั้งหลายของเรา ย่อม
ไม่ก้าวล่วงสิกขาบทนั้นๆ แม้จะต้องเสียชีวิต นี่แลเป็น
สิ่งที่น่าอัศจรรย์ไม่น่าจะมีได้ ประการที่ ๒ ในธรรมวินัยนี้
ซึ่งเมื่อภิกษุทั้งหลายได้เห็นแล้วๆ ซึ่งข้อนี้ ย่อมเกิดความ
พอใจอย่างยิ่งในธรรมวินัยนี้แล.

(ในที่นี้ ยกมาเพียง ๑ ข้อจาก ๘ ข้อ ของสิ่งที่น่าอัศจรรย์ใน
ธรรมวินัย)

เครื่องเล่นหมอง ของสมณพราหมณ์

เครื่องเศร้าหมองของสมณพราหมณ์ ๒๕

-บาลี จุลล. วิ. ๗/๓๙๘/๖๓๔.

-บาลี จตุกก. อ. ๒๑/๖๘/๕๐.

ภิกษุทั้งหลาย! สมณพราหมณ์พวกหนึ่งเศร้าหมอง เพราะเครื่องเศร้าหมอง ๔ ประการนี้ จึงไม่มีสง่า ไม่รุ่งเรือง ไม่ไพโรจน์ ๔ ประการเป็นอย่างไร คือ

(๑) ภิกษุทั้งหลาย! มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่ง ตีมสุรา ตีมเมรัย ไม่งดเว้นจากการตีมสุราและเมรัย นี่เป็นเครื่องเศร้าหมองของสมณพราหมณ์ข้อที่หนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุให้สมณพราหมณ์พวกหนึ่งเศร้าหมอง ไม่มีสง่า ไม่รุ่งเรือง ไม่ไพโรจน์.

(๒) อนึ่ง สมณพราหมณ์พวกหนึ่งเสพเมถุนธรรม ไม่งดเว้นจากเมถุนธรรม นี่เป็นเครื่องเศร้าหมองของสมณพราหมณ์ข้อที่สอง ซึ่งเป็นเหตุให้สมณพราหมณ์พวกหนึ่งเศร้าหมอง ไม่มีสง่า ไม่รุ่งเรือง ไม่ไพโรจน์.

(๓) อนึ่ง สมณพราหมณ์พวกหนึ่งยินดีทองและเงิน ไม่งดเว้นจากการรับทองและเงิน นี่เป็นเครื่องเศร้าหมองของสมณพราหมณ์ข้อที่สาม ซึ่งเป็นเหตุให้สมณพราหมณ์พวกหนึ่งเศร้าหมอง ไม่มีสง่า ไม่รุ่งเรือง ไม่ไพโรจน์.

(๔) อนึ่ง สมณพราหมณ์พวกหนึ่งเลี้ยงชีวิตโดย
มิจฉาชีพ ไม่ดเว้นจากมิจฉาชีพ นี่เป็นเครื่องเศร้าหมอง
ของสมณพราหมณ์ข้อที่สี่ ซึ่งเป็นเหตุให้สมณพราหมณ์
พวกหนึ่งเศร้าหมอง ไม่มีสง่า ไม่รุ่งเรือง ไม่ไพโรจน์.

ภิกษุทั้งหลาย! สมณพราหมณ์พวกหนึ่งเศร้าหมอง
เพราะเครื่องเศร้าหมอง ๔ ประการนี้แล จึงไม่มีสง่า ไม่รุ่งเรือง
ไม่ไพโรจน์.

**ศีลที่เป็นอกุศล
คือ การเลี้ยวชีพชั่ว**

ศีลที่เป็นอกุศล คือ การเลียงชีพชั่ว ๒๖

- บาลี ม. ม. ๑๓/๓๔๘/๓๖๒.

อปติ! ก็ศีลที่เป็นอกุศลนั้นเป็นอย่างไร.

อปติ! กายกรรมที่เป็นอกุศล วจีกรรมที่เป็นอกุศล การเลียงชีพชั่ว (มิจจาชีวะ) เหล่านี้เรากล่าวว่าศีลที่เป็นอกุศล ก็ศีลที่เป็นอกุศลเหล่านี้มีอะไรเป็นเหตุให้เกิด แม้เหตุให้เกิด แห่งศีลเป็นอกุศลเหล่านั้น เราก็ได้กล่าวแล้ว ก็ต้องกล่าวว่า มีจิตเป็นเหตุให้เกิด จิตนั้นเป็นอย่างไร แม้จิตเล่าก็มีมาก หลายอย่าง มีประการต่างๆ จิตใดมีราคะ มีโทสะ มีโมหะ ศีลที่เป็นอกุศลมีจิตนี้เป็นเหตุให้เกิด ก็ศีลที่เป็นอกุศลเหล่านี้ ดับลงหมดสิ้นในที่ไหน แม้ความดับแห่งศีลที่เป็นอกุศลเหล่านั้น เราก็ได้กล่าวแล้ว.

อปติ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ละกายทุจริต เจริญ กายสุจริต ละวจีทุจริต เจริญวจีสุจริต ละมโนทุจริต เจริญ มโนสุจริต ละมิจฉาอาชีวะ เลียงชีวิตด้วยสัมมาอาชีวะ ศีลที่เป็นอกุศลเหล่านี้ย่อมดับลงหมดสิ้นด้วยการละทุจริต เจริญ สุจริต ด้วยการละมิจฉาอาชีวะ เลียงชีวิตด้วยสัมมาอาชีวะ.

ผู้ปฏิบัติอย่างไร จึงชื่อว่าปฏิบัติเพื่อความดับแห่ง
ศีลที่เป็นอกุศล.

ธปติ ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมปลุกความพอใจ
ย่อมพยายาม ย่อมปรารภความเพียร ย่อมระครองจิต ย่อม
ตั้งจิตไว้ เพื่อยังอกุศลธรรมอันเป็นบาปทั้งหลายที่ยังไม่เกิด
ไม่ให้เกิดขึ้น ย่อมปลุกความพอใจ ย่อมพยายาม ย่อมปรารภ
ความเพียร ย่อมระครองจิต ย่อมตั้งจิตไว้ เพื่อละอกุศลธรรม
อันเป็นบาปทั้งหลายที่เกิดขึ้นแล้ว ย่อมปลุกความพอใจ
ย่อมพยายาม ย่อมปรารภความเพียร ย่อมระครองจิต
ย่อมตั้งจิตไว้ เพื่อยังกุศลธรรมทั้งหลายที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น
ย่อมปลุกความพอใจ ย่อมพยายาม ย่อมปรารภความเพียร
ย่อมระครองจิต ย่อมตั้งจิตไว้ เพื่อความตั้งมั่น ความไม่
เลือนหาย ความงอกงามยิ่งขึ้น ความไพบูลย์ ความเจริญ
ความเต็มเปี่ยมแห่งกุศลธรรมทั้งหลายที่เกิดขึ้นแล้ว.

ธปติ ! ผู้ปฏิบัติอย่างนี้แล ชื่อว่าปฏิบัติเพื่อความดับ
แห่งศีลที่เป็นอกุศล.

ภาคผนวก

หลักปฏิบัติต่อคำสอน ของสัมมาสัมพุทธะ

๒๗

- มาลี ทุก. อ. ๒๐/๙๒/๒๕๒.

ภิกษุทั้งหลาย ! สุตตันตะเหล่าใด ที่เป็นคำของ
ตถาคต เป็นข้อความลึก มีความหมายซึ่ง เป็นชั้นโลกุตตระ
ว่าเฉพาะด้วยเรื่องสุญญตา เมื่อมีผู้นำสุตตันตะเหล่านั้นมา
กล่าวอยู่ เธอย่อมฟังด้วยดี ย่อมเงี่ยหูฟัง ย่อมตั้งใจเพื่อ
จะรู้ทั่วถึง และย่อมสำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน
จึงพากันเล่าเรียน ไต่ถาม ทวนถามแก่กันและกันอยู่ว่า
“ข้อนี้เป็นอย่างไร มีความหมายกัณย” ดังนี้.

ด้วยการทำดังนี้ เธอย่อมเปิดธรรมที่ถูกปิดไว้ได้
ธรรมที่ยังไม่ปรากฏ เธอก็ทำให้ปรากฏได้ ความสงสัยใน
ธรรมหลายประการที่น่าสงสัย เธอก็บรรเทาลงได้.

ภิกษุทั้งหลาย ! นี้เราเรียกว่า ปฏิปุจฉาวิเนตา
ปริสา โน อุกกาคิตวิเนตา.

หลักปฏิบัติต่อคำแต่งใหม่

๒๘

-บาลี ทุก. อ. ๒๐/๙๒/๒๙๒

ภิกษุทั้งหลาย ! สุตตันตะเหล่าใด ที่กวีแต่งขึ้นใหม่ เป็นคำร้อยกรองประเภทกาพย์กลอน มีอักษรสละสลวย มีพยัญชนะอันวิจิตร เป็นเรื่องนอกแนว เป็นคำกล่าวของสาวก เมื่อมีผู้นำสุตตันตะเหล่านั้นมากล่าวอยู่ เธอจักไม่ฟังด้วยดี ไม่เงี่ยหูฟัง ไม่ตั้งใจเพื่อจะรู้ทั่วถึง และจักไม่สำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน.

การเข้าไปสนใจคำแต่งใหม่ มีผลให้คำตถาคตอันตรธานหายไป ๒๙

- ภาลี นิทาน. ส. ๑๖/๓๑๑/๖๗๒-๓.

ภิกษุทั้งหลาย! เรื่องนี้เคยมีมาแล้ว กลองศึกของ กษัตริย์พุกทสารหะ เรียกว่า อานกะ มีอยู่ เมื่อกลองอานกะนี้ มีแผลแตก หรือลิ พวกกษัตริย์ทสารหะได้หาเนื้อไม้อื่นทำ เป็นลิ้ม เสริมลงในรอยแตกของกลองนั้น. ภิกษุทั้งหลาย! เมื่อเชื่อมปะเข้าหลายครั้งหลายคราวเช่นนั้น นานเข้าก็ถึง สมัยหนึ่ง ซึ่งเนื้อไม้เดิมของตัวกลองหมดสิ้นไป เหลืออยู่ แต่เนื้อไม้ที่ทำเสริมเข้าใหม่เท่านั้น.

ภิกษุทั้งหลาย! ฉันใดก็ฉันนั้น ในกาลยืดยาวฝ่าย อนาคต จักมี. ภิกษุทั้งหลาย! สุตตันตะเหล่าใด ที่เป็นคำ ของตถาคตเป็นข้อความลึก มีความหมายซึ่งเป็นชั้นโลกุตตระ ว่าเฉพาะด้วยเรื่องสุญญตา เมื่อมีผู้นำสุตตันตะเหล่านั้นมา กล่าวอยู่ เธอจักไม่ฟังด้วยดี จักไม่เงี่ยหูฟัง จักไม่ตั้งใจเพื่อ จะรู้ทั่วถึง และจักไม่สำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน.

ส่วนสุดตันตะเหล่าใด ที่นักกวีแต่งขึ้นใหม่ เป็นคำ
ร้อยกรองประเภทกาพย์กลอน มีอักษรสละสลวย มีพยัญชนะ
อันวิจิตร เป็นเรื่องนอกแนว เป็นคำกล่าวของสาวก เมื่อมีผู้นำ
สุดตันตะที่นักกวีแต่งขึ้นใหม่เหล่านั้นมากล่าวอยู่ เธอจักฟัง
ด้วยดี จักเงี้ยวฟัง จักตั้งใจเพื่อจะรู้ทั่วถึง และจักสำคัญว่า
เป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน.

ภิกษุทั้งหลาย! ความอันตรายของสุดตันตะเหล่านั้น
ที่เป็นคำของตถาคต เป็นข้อความลึก มีความหมายซึ่ง เป็น
ชั้นโลกุตตระ ว่าเฉพาะด้วยเรื่องสุญญตา จักมีได้ด้วยอาการ
อย่างนี้แล.

ผู้ทำสังฆกรรมให้อันตรธาน นัยที่ ๑

๓๐

-บาลี เอก. อ. ๒๐/๒๕/๑๓๑.

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุพวกที่แสดงสิ่งที่ไม่ใช่ธรรม
ว่าเป็นธรรม ภิกษุเหล่านั้นชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อทำมหาชน
ให้เสื่อมเสีย ทำมหาชนให้หมดความสุข ทำไปเพื่อความ
ฉิบหายแก่มหาชน ไม่เป็นประโยชน์เกื้อกูล เป็นไปเพื่อความ
ทุกข์ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย. ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุ
เหล่านั้นย่อมประสบสิ่งไม่ใช่บุญเป็นอันมาก และได้ชื่อว่า
ทำสังฆกรรมนี้ให้อันตรธานไปอีกด้วย.

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุพวกที่แสดงสิ่งที่เป็นธรรม ว่า
ไม่ใช่ธรรม

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุพวกที่แสดงสิ่งที่ไม่ใช่วินัย ว่า
เป็นวินัย

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุพวกที่แสดงสิ่งที่เป็นวินัย ว่า
ไม่ใช่วินัย

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุพวกที่แสดงสิ่งอันตถาคตไม่ได้
ภาษิตไว้ไม่ได้กล่าวไว้ ว่าตถาคตได้ภาษิตไว้ได้กล่าวไว้

ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุพวกที่แสดงสิ่งอันตถาคตได้
ภาสิตไว้ได้กล่าวไว้ ว่าตถาคตไม่ได้ภาสิตไว้ไม่ได้กล่าวไว้...

ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุพวกที่แสดงกรรมอันตถาคต
ไม่ได้ประพจน์ปฏิบัติมา ว่าตถาคตได้ประพจน์ปฏิบัติมา...

ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุพวกที่แสดงกรรมอันตถาคต
ได้ประพจน์ปฏิบัติมา ว่าตถาคตไม่ได้ประพจน์ปฏิบัติมา...

ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุพวกที่แสดงสิ่งอันตถาคต
ไม่ได้บัญญัติไว้ ว่าตถาคตบัญญัติไว้...

ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุพวกที่แสดงสิ่งอันตถาคต
ได้บัญญัติไว้ ว่าตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้ ภิกษุเหล่านั้นชื่อว่า
เป็นผู้ปฏิบัติเพื่อทำมหาชนให้เสื่อมเสีย ทำมหาชนให้หมด
ความสุข ทำไปเพื่อความฉิบหายแก่มหาชน ไม่เป็นประโยชน์
เกื้อกูล เป็นไปเพื่อความทุกข์ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย.
ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุเหล่านั้นย่อมประสพสิ่งไม่ใช้บุญเป็น
อันมาก และได้ชื่อว่าทำสังฆกรรมนี้ให้อันตรธานไปอีกด้วย.^๑

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! พระองค์ตรัสว่า สังฆเภท
(สงฆ์แตกกัน) สังฆเภท (สงฆ์แตกกัน) ดังนี้ สงฆ์จะเป็นผู้แตกกัน
ด้วยเหตุมีประมาณเท่าไรเล่า พระเจ้าข้า.

๑. บาลีเดียวกัน ต่างสำนวนในบางฉบับของไตรปิฎกแต่ละสำนัก

อานนท์! ภิกษุในธรรมวินัยนี้

(๑) ย่อมแสดงสิ่งที่ไม่ใช่ธรรม ว่าเป็นธรรม

(๒) ย่อมแสดงสิ่งที่เป็นธรรม ว่าไม่ใช่ธรรม

(๓) ย่อมแสดงสิ่งที่ไม่ใช่วินัย ว่าเป็นวินัย

(๔) ย่อมแสดงสิ่งที่เป็นวินัย ว่าไม่ใช่วินัย

(๕) ย่อมแสดงสิ่งอันตถาคตไม่ได้ภาษิตไว้ ไม่ได้กล่าวไว้ ว่าตถาคตได้ภาษิตไว้ ได้กล่าวไว้

(๖) ย่อมแสดงสิ่งอันตถาคตได้ภาษิตไว้ ได้กล่าวไว้ ว่าตถาคตไม่ได้ภาษิตไว้ ไม่ได้กล่าวไว้

(๗) ย่อมแสดงกรรมอันตถาคตไม่ได้ประพฤติปฏิบัติ มา ว่าตถาคตได้ประพฤติปฏิบัติมา

(๘) ย่อมแสดงกรรมอันตถาคตได้ประพฤติปฏิบัติ มา ว่าตถาคตไม่ได้ประพฤติปฏิบัติมา

(๙) ย่อมแสดงสิ่งที่ตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้ ว่าตถาคตบัญญัติไว้

(๑๐) ย่อมแสดงสิ่งที่ตถาคตบัญญัติไว้ ว่าตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้

ภิกษุเหล่านั้น! ย่อมทอดทิ้งกัน ย่อมแยกจากกัน ย่อมทำสังฆกรรมแยกกัน สวดปาติโมกข์แยกจากกันด้วย วัตร ๑๐ ประการนี้.

อานนท์! สงฆ์จะเป็นผู้แตกกันด้วยเหตุมีประมาณ
เท่านี้แล.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! ก็บุคคลผู้ที่ทำลายสงฆ์ผู้พร้อมเพรียง
กันจะประสบผลอะไร พระเจ้าข้า.

อานนท์! บุคคลผู้ที่ทำลายสงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกันนั้น
จะประสบผลอันเผ็ดร้อนซึ่งตั้งอยู่ตลอดกัปหนึ่ง.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! ก็ผลอันเผ็ดร้อนซึ่งตั้งอยู่ตลอด
กัปหนึ่งคืออะไร พระเจ้าข้า.

อานนท์! บุคคลผู้ที่ทำลายสงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกันนั้น
จะเสวยผลกรรมอยู่ในนรกตลอดกัปหนึ่ง.

(คาถาผนวกท้ายพระสูตร)

บุคคลผู้ทำลายสงฆ์ให้แตกกัน
ยินดีแล้วในการแตกแยก ตั้งอยู่ในอธรรม
เป็นผู้เข้าถึงอบาย เข้าถึงนรก
ตั้งอยู่ในนรกนั้นตลอดกัปหนึ่ง
ย่อมพลาดจากธรรมอันเกษมจากโยคะ
ย่อมเสวยกรรมอยู่ในนรกตลอดกัปหนึ่ง
เพราะทำลายสงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกันให้แตกกัน.

ผู้ทำสัทธิธรรมให้ดำรงอยู่

นัยที่ ๑

๓๑

-บาลี เอก. อ. ๒๐/๒๖/๑๓๓.

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุพวกที่แสดงสิ่งที่ไม่ใช่ธรรม
ว่าเป็นสิ่งที่ไม่ใช่ธรรม ภิกษุเหล่านั้นชื่อว่า เป็นผู้ปฏิบัติ
เพื่อทำมหาชนให้ได้รับประโยชน์ ทำมหาชนให้ได้รับความ
สุข เป็นไปเพื่อความเจริญแก่มหาชน และเป็นไปเพื่อความ
เกื้อกูล เพื่อความสุขทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย. ภิกษุ
ทั้งหลาย ! ภิกษุเหล่านั้นย่อมประสบบุญเป็นอันมาก และ
ได้ชื่อว่าดำรงสัทธิธรรมนี้ไว้อีกด้วย.

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุพวกที่แสดงสิ่งที่เป็นธรรม ว่า
เป็นธรรม

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุพวกที่แสดงสิ่งที่ไม่ใช่วินัย ว่า
ไม่ใช่วินัย

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุพวกที่แสดงสิ่งที่เป็นวินัย ว่า
เป็นวินัย

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุพวกที่แสดงสิ่งอันตถาคตไม่ได้
ภาษิต ไม่ได้กล่าวไว้ ว่าตถาคตไม่ได้ภาษิตไว้ ไม่ได้กล่าวไว้
... .

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุพวกที่แสดงสิ่งอันตถาคต
ได้ภาสิต ได้กล่าวไว้ ว่าตถาคตได้ภาสิตไว้ ได้กล่าวไว้

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุพวกที่แสดงกรรมอันตถาคต
ไม่ได้ประพจน์ปฏิบัติมา ว่าตถาคตไม่ได้ประพจน์ปฏิบัติมา
... .

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุพวกที่แสดงกรรมอันตถาคต
ประพจน์ปฏิบัติมา ว่าตถาคตได้ประพจน์ปฏิบัติมา

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุพวกที่แสดงสิ่งอันตถาคต
ไม่ได้บัญญัติไว้ ว่าตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุพวกที่แสดงสิ่งอันตถาคตได้
บัญญัติไว้ ว่าตถาคตได้บัญญัติไว้ ภิกษุเหล่านั้นชื่อว่าเป็น
ผู้ปฏิบัติเพื่อทำมหาชนให้ได้รับประโยชน์ ทำมหาชนให้ได้รับ
ความสุข เป็นไปเพื่อความเจริญแก่มหาชน และเป็นไปเพื่อ
ความเกื้อกูล เพื่อความสุขทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย.
ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุเหล่านั้นย่อมประสพบุญเป็นอันมาก
และได้ชื่อว่าดำรงสัทธรรมนี้ไว้อีกด้วย.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! พระองค์ตรัสว่า สังฆสมาคมคิ
สังฆสมาคมคิดังนี้ สงฆ์จะเป็นผู้พร้อมเพรียงกันด้วยเหตุมีประมาณ
เท่าไรเล่า พระเจ้าข้า.

อานนท์! ภิกษุในธรรมวินัยนี้

(๑) ย่อมแสดงสิ่งที่ไม่ใช่ธรรม ว่าไม่ใช่ธรรม

(๒) ย่อมแสดงสิ่งที่เป็นธรรม ว่าเป็นธรรม

(๓) ย่อมแสดงสิ่งที่ไม่ใช่วินัย ว่าไม่ใช่วินัย

(๔) ย่อมแสดงสิ่งที่เป็นวินัย ว่าเป็นวินัย

(๕) ย่อมแสดงสิ่งอันตถาคตไม่ได้ภาสิต ไม่ได้กล่าวไว้ ว่าตถาคตไม่ได้ภาสิตไว้ ไม่ได้กล่าวไว้

(๖) ย่อมแสดงสิ่งอันตถาคตได้ภาสิต ได้กล่าวไว้ ว่าตถาคตได้ภาสิตไว้ ได้กล่าวไว้

(๗) ย่อมแสดงกรรมอันตถาคตไม่ได้ประพฤติปฏิบัติมา ว่าตถาคตไม่ได้ประพฤติปฏิบัติมา

(๘) ย่อมแสดงกรรมอันตถาคตประพฤติปฏิบัติมา ว่าตถาคตได้ประพฤติปฏิบัติมา

(๙) ย่อมแสดงสิ่งอันตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้ ว่าตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้

(๑๐) ย่อมแสดงสิ่งอันตถาคตได้บัญญัติไว้ ว่าตถาคตได้บัญญัติไว้

ภิกษุเหล่านั้น! ย่อมไม่ทอดทิ้งกัน ไม่แยกจากกัน ไม่ทำสังฆกรรมแยกกัน ไม่สวดปาติโมกข์แยกจากกันด้วย วัฏฏ ๑๐ ประการนี้.

อานนท์ ! สงฆ์ย่อมเป็นผู้พร้อมเพรียงกันด้วย
เหตุมีประมาณเท่านั้นแล.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ก็บุคคลผู้สมานสงฆ์ผู้แตกกันแล้ว
ให้พร้อมเพรียงกันจะประสบผลอะไร พระเจ้าข้า.

อานนท์ ! บุคคลผู้ที่ทำสงฆ์ผู้แตกกันแล้วให้
พร้อมเพรียงกันนั้น จะประสบสิ่งที่เป็นบุญเป็นอันมาก.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! สิ่งที่เป็นบุญเป็นอันมากคืออะไร
พระเจ้าข้า.

อานนท์ ! บุคคลผู้สมานสงฆ์ผู้แตกกันแล้วให้
พร้อมเพรียงกันนั้น จะบันเทิงอยู่ในสวรรค์ตลอดกัปหนึ่ง.

(คาถาผนวกท้ายพระสูตร)

ความพร้อมเพรียงแห่งสงฆ์ เป็นเหตุให้เกิดความสุข
และบุคคลผู้นุเคราะห์สงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกันแล้ว
ผู้ยินดีแล้วในความพร้อมเพรียงกัน ตั้งอยู่ในธรรม
ย่อมไม่พลัดจากธรรมเป็นแดนเกษมจากโยคะ
ย่อมบันเทิงอยู่ในสวรรค์ตลอดกัปหนึ่ง
เพราะสมานสงฆ์ให้พร้อมเพรียงกัน.

ผู้ทำสังฆกรรมให้อันตรธาน

นัยที่ ๒

๓๒

-บาลี เอก. อ. ๒๐/๘๘/๒๘๖.

-บาลี ทสก. อ. ๒๔/๗๘/๓๗.

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุพวกที่คัดค้าน (ปฎิพาหติ)^๑ อรรถและธรรม โดยสูตรซึ่งตนเรียนไว้ไม่ดี ด้วยพยัญชนะ-ปฏิรูปนั้น (พยุถชนปฏิรูป)^๒ ภิกษุเหล่านั้นชื่อว่า เป็นผู้ปฏิบัติ เพื่อทำมหาชนให้เสื่อมเสีย ทำมหาชนให้หมดความสุข ทำไปเพื่อความฉิบหายแก่มหาชน ไม่เป็นประโยชน์เกื้อกูล เป็นไปเพื่อความทุกข์ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย.

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุเหล่านั้นย่อมประสพสิ่งไม่ใช่บุญเป็นอันมาก และได้ชื่อว่าทำสังฆกรรมนี้ให้อันตรธานไปอีกด้วย.

๑. ปฎิพาหติ = คัดค้าน, ห้าม, ขัดขวาง

๒. ปฏิรูป = เหมาะสม, สมควร

ผู้ทำสังฆกรรมให้ดำรงอยู่

นัยที่ ๒

๓๓

-บาลี เอก. อ. ๒๐/๘๘/๒๘๖.

-บาลี ทสก. อ. ๒๔/๗๙/๓๙.

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุพวกที่ยอมรับ (อนุโลม)^๑ อรรถและธรรม โดยสูตรซึ่งตนเรียนไว้ดี ด้วยพยัญชนะปฏิรูปนั้น ชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อทำมหาชนให้ได้รับประโยชน์ ทำมหาชนให้ได้รับความสุข เป็นไปเพื่อความเจริญแก่มหาชน และเป็นไปเพื่อความเกื้อกูล เพื่อความสุขทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย.

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุเหล่านั้นย่อมประสบบุญเป็นอันมาก และได้ชื่อว่าดำรงสังฆกรรมนี้ไว้อีกด้วย.

๑. อนุโลม = ยอมรับ, คล้อยตาม, พิจารณาตามลำดับ

มูลเหตุแห่งการวิวาท

๓๔

-บาลี ทสก. อ. ๒๔/๘๑/๔๑.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! อะไรหนอเป็นเหตุ เป็นปัจจัยให้
การหมากัน การทะเลาะ การแก่งแย่ง และการวิวาทกันเกิดขึ้น
ในสงฆ์ ซึ่งเป็นเหตุให้ภิกษุทั้งหลายอยู่ไม่สำราญ.

อุบาลี! ภิกษุในธรรมวินัยนี้

(๑) ย่อมแสดงสิ่งที่ไม่ใช่ธรรม ว่าเป็นธรรม

(๒) ย่อมแสดงสิ่งที่เป็นธรรม ว่าไม่ใช่ธรรม

(๓) ย่อมแสดงสิ่งที่ไม่ใช่วินัย ว่าเป็นวินัย

(๔) ย่อมแสดงสิ่งที่เป็นวินัย ว่าไม่ใช่วินัย

(๕) ย่อมแสดงสิ่งอันตถาคตไม่ได้ภาษิตไว้ ไม่ได้
กล่าวไว้ ว่าตถาคตได้ภาษิตไว้ ได้กล่าวไว้

(๖) ย่อมแสดงสิ่งอันตถาคตได้ภาษิตไว้ ได้กล่าวไว้
ว่าตถาคตไม่ได้ภาษิตไว้ ไม่ได้กล่าวไว้

(๗) ย่อมแสดงกรรมอันตถาคตไม่ได้ประพฤติปฏิบัติ
มา ว่าตถาคตได้ประพฤติปฏิบัติมา

(๘) ย่อมแสดงกรรมอันตถาคตได้ประพฤติปฏิบัติ
มา ว่าตถาคตไม่ได้ประพฤติปฏิบัติมา

(๙) ย่อมแสดงสิ่งที่ตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้ ว่าตถาคต
บัญญัติไว้

(๑๐) ย่อมแสดงสิ่งที่ตถาคตบัญญัติไว้ ว่าตถาคต
ไม่ได้บัญญัติไว้

อุบาลี! เหล่านี้แลเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้การหมกกัน
การทะเลาะ การแก่งแย่ง และการวิวาทกันเกิดขึ้นในสงฆ์ ซึ่ง
เป็นเหตุให้ภิกษุทั้งหลายอยู่ไม่สำราญ.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! มูลเหตุแห่งการวิวาท มีเท่าไรเล่า
พระเจ้าข้า.

อุบาลี! มูลเหตุแห่งการวิวาท ๑๐ ประการ เหล่านี้
มีอยู่. ๑๐ ประการ คือ

อุบาลี! ภิกษุในธรรมวินัยนี้

(๑) ย่อมแสดงสิ่งที่ไม่ใช่ธรรม ว่าเป็นธรรม

(๒) ย่อมแสดงสิ่งที่เป็นธรรม ว่าไม่ใช่ธรรม

(๓) ย่อมแสดงสิ่งที่ไม่ใช่วินัย ว่าเป็นวินัย

:

(๔) ย่อมแสดงสิ่งที่ตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้ ว่าตถาคต
บัญญัติไว้

(๑๐) ย่อมแสดงสิ่งที่ตถาคตบัญญัติไว้ ว่าตถาคต
ไม่ได้บัญญัติไว้

อุบาลี! เหล่านี้แลมูลเหตุแห่งการวิวาท ๑๐ ประการ.

ผู้เรียกร้องหาศาสนา เพื่อความเป็นมิตร หรือศัตรู

๓๕

- บาลี อปปริ. ม. ๑๔/๒๔๔/๓๕๕-๓๕๖.

อานนท์! สาวกทั้งหลาย เรียกร้องหาศาสนา เพื่อความเป็นศัตรู ไม่เรียกร้องเพื่อความเป็นมิตร เป็นอย่างไรเล่า

อานนท์! ในกรณีนี้ ศาสดาผู้เฝ้าดูแสวงหาประโยชน์เกื้อกูล อาศัยความเฝ้าดูแล้ว จึงแสดงธรรมแก่สาวกทั้งหลายว่า “สิ่งนี้เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่พวกเธอทั้งหลาย และสิ่งนี้ก็เป็นที่ไปเพื่อความสุขแก่พวกเธอทั้งหลาย” ดังนี้ เป็นต้น สาวกเหล่านั้นของศาสดา ไม่ฟังด้วยดี ไม่เงี่ยหูฟัง ไม่ตั้งใจเพื่อรู้ทั่วถึง แต่กลับทำให้ผิดจากคำสั่งสอนของศาสดาไปเสีย.

อานนท์! สาวกทั้งหลายอย่างนี้แล ชื่อว่า ผู้เรียกร้องหาศาสนาเพื่อความเป็นศัตรู ไม่เรียกร้องเพื่อความเป็นมิตร.

อานนท์! สาวกทั้งหลาย เรียกร้องหาศาสนา เพื่อความเป็นมิตร ไม่เรียกร้องเพื่อความเป็นศัตรู เป็นอย่างไรเล่า.

อานนท์! ในกรณีนี้ ศาสดาผู้เฝ้าดูแสวงหาประโยชน์เกื้อกูล อาศัยความเฝ้าดูแล้ว จึงแสดงธรรมแก่

สาวกทั้งหลายว่า “สิ่งนี้เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่พวกเธอทั้งหลาย และสิ่งนี้ก็เพื่อความสุขแก่พวกเธอทั้งหลาย”
ดังนี้ เป็นต้น สาวกเหล่านั้นของศาสดา ย่อมฟังด้วยดี ย่อม
เงี่ยหูฟัง ย่อมตั้งใจเพื่อรู้ทั่วถึง และไม่แก่งทำให้ผิดจาก
คำสั่งสอนของศาสดา.

อานนท์! สาวกทั้งหลายอย่างนี้แล ชื่อว่า ผู้เรียกร้อง
หาศาสดา เพื่อความเป็นมิตร ไม่เรียกร้องเพื่อความเป็นศัตรู.

อานนท์! เพราะฉะนั้นในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลาย
จงเรียกร้องหาตถาคตเพื่อความเป็นมิตรเถิด อย่าเรียก
ร้องเพื่อความเป็นศัตรูเลย ข้อนั้นจักเป็นไปเพื่อประโยชน์
เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่พวกเธอทั้งหลายเองตลอดกาลนาน.

อานนท์! เราไม่พยายามทำกะพวกเธออย่างทะนุ-
ถนอม เหมือนพวกช่างหม้อทำแก้ม้อที่ยังเปียก ยังดิบอยู่.

อานนท์! เราจักขนาบแล้วขนาบอีก ไม่มีหยุด.

อานนท์! เราจักชี้โทษแล้วชี้โทษอีก ไม่มีหยุด ผู้ใด
มีมรรคผลเป็นแก่นสาร ผู้นั้นจักทนอยู่ได้.

ขีดจำกัดของสาวก เทียบกับ สัมมาสัมพุทธะ

๓๖

-บาลี ขนธ. ส. ๑๗/๘๒/๑๒๖.

ภิกษุทั้งหลาย! ตถาคตผู้อรหันตสัมมาสัมพุทธะ ได้ทำมรรคที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น ได้ทำมรรคที่ยังไม่มีใครรู้ ให้มีใครรู้ ได้ทำมรรคที่ยังไม่มีใครกล่าวให้เป็นมรรคที่กล่าวกันแล้ว ตถาคตเป็นผู้รู้มรรค (มคฺคณฺณ) เป็นผู้รู้แจ้งมรรค (มคฺควิฑู) เป็นผู้ฉลาดในมรรค (มคฺคโกวิทฺ).

ภิกษุทั้งหลาย! ส่วนสาวกทั้งหลายในกาลนี้ เป็นผู้เดินตามมรรค (มคฺคานุคฺ) เป็นผู้ตามมาในภายหลัง.

ภิกษุทั้งหลาย! นี่แล เป็นความผิดแผกแตกต่างกัน เป็นความมุ่งหมายที่แตกต่างกัน เป็นเครื่องกระทำให้แตกต่างกัน ระหว่างตถาคตผู้อรหันตสัมมาสัมพุทธะ กับภิกษุผู้ปัญญาวิมุตติ.

อะไรคือใบไม้ในป่า อะไรคือใบไม้ในกำมือ

๓๗

-บาลี มหาวาร. ส. ๑๗/๕๔๘/๑๗๑๒.

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงกำใบไม้สี่สပါ ที่ร่วงอยู่ตามพื้นดินขึ้น
มาหน่อยหนึ่งแล้ว ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลายว่า

ภิกษุทั้งหลาย! เธอทั้งหลายเข้าใจอย่างไร ใบไม้
สี่สပါที่เรากำขึ้นหน่อยหนึ่งนี้มาก หรือว่าใบไม้สี่สပါที่ยังอยู่
บนต้นเหล่านั้นมาก.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! ใบไม้ที่พระผู้มีพระภาคทรงกำขึ้น
หน่อยหนึ่งนั้นเป็นของน้อย ส่วนใบไม้ที่ยังอยู่บนต้นสี่สပါเหล่านั้น
ย่อมมีมาก.

ภิกษุทั้งหลาย! ฉันทักจันนั้น ธรรมะส่วนที่เรา
รู้ยิ่งด้วยปัญญาอันยิ่งแล้วไม่กล่าวสอนนั้น มีมากกว่า
ส่วนที่นำมากล่าวสอน.

ภิกษุทั้งหลาย! เหตุไรเล่าเราจึงไม่กล่าวสอน
ธรรมะส่วนนั้น ๆ.

ภิกษุทั้งหลาย! เพราะเหตุว่า ธรรมะส่วนนั้น ๆ ไม่
ประกอบอยู่ด้วยประโยชน์ ไม่เป็นเงื่อนไขแห่งพรหมจรรย์
ไม่เป็นไปเพื่อความหน่าย ไม่เป็นไปเพื่อความคลายกำหนด

ไม่เป็นไปเพื่อความดับ ไม่เป็นไปเพื่อความสงบ ไม่เป็นไป
เพื่อความรู้อย่างนี้ ไม่เป็นไปเพื่อความรู้พร้อม ไม่เป็นไปเพื่อ
นิพพาน ฉะนั้น เราจึงไม่กล่าวสอน.

ภิกษุทั้งหลาย! ธรรมะอะไรเล่า เป็นธรรมะที่เรา
กล่าวสอน.

ภิกษุทั้งหลาย! ธรรมะที่เรากล่าวสอน คือข้อที่
ว่า ความทุกข์เป็นอย่างนี้ๆ เหตุเป็นที่เกิดของความทุกข์
เป็นอย่างนี้ๆ ความดับสนิทของความทุกข์ เป็นอย่างนี้ๆ
ข้อปฏิบัติเพื่อถึงความดับสนิทของความทุกข์ เป็นอย่างนี้ๆ.

ภิกษุทั้งหลาย! เพราะเหตุไรเล่า ธรรมะส่วนนี้
เราจึงนำมากล่าวสอน.

ภิกษุทั้งหลาย! เพราะว่าธรรมะส่วนนี้ ประกอบ
อยู่ด้วยประโยชน์ เป็นเงื่อนไขแห่งพรหมจรรย์ เป็นไป
เพื่อความหน่าย เป็นไปเพื่อความคลายกำหนด เป็นไปเพื่อ
ความดับ เป็นไปเพื่อความสงบ เป็นไปเพื่อความรู้ยิ่ง เป็นไป
เพื่อความรู้พร้อม เป็นไปเพื่อนิพพาน เพราะเหตุนี้แล
เราจึงนำมากล่าวสอน.

การบอกสอนมนต์มาจากไหน

๓๘

-บาลี ปา. ที. ๑๑/๑๐๓/๖๔.

... ครั้งนั้นแล สัตว์บางจำพวก ได้มีความคิดขึ้น
อย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญเอ๋ย การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของ
ไม่ได้ให้ จักปรากฏ การดิเสียนจักปรากฏ การกล่าวเท็จ
จักปรากฏ การถือท่อนไม้จักปรากฏ การขับไล่จักปรากฏ
ในเพราะอกุศลธรรมอันเป็นบาปเหล่านี้ อกุศลธรรมอันเป็น
บาปเหล่านั้นเกิดขึ้นแล้วในสัตว์ทั้งหลาย อย่ากระนั้นเลย
พวกเราควรไปลอยอกุศลธรรมอันเป็นบาปนี้เถิด” ดังนี้
ครั้นแล้ว สัตว์เหล่านั้นจึงได้พากันลอยอกุศลธรรมอันเป็นบาป
ทิ้งไป เพราะเหตุที่สัตว์เหล่านั้นพากันลอยอกุศลธรรมอัน
เป็นบาปอยู่ดังนี้ อีกชื่อว่า พวกพราหมณ์ พวกพราหมณ์
(พราหมณ) จึงเกิดขึ้นเป็นอันดับแรก.

พราหมณ์เหล่านั้น พากันสร้างกระท่อม ซึ่งมุงและ
บังด้วยใบไม้ในราวป่า พังอยู่ในกระท่อมซึ่งมุงและบังด้วย
ใบไม้นั้น พวกเขาไม่มีการหุงต้ม ไม่มีการดำข้าวทั้งในเวลา
เย็นและเวลาเช้า จึงได้พากันเที่ยวแสวงหาอาหาร ตาม
หมู่บ้าน นิคมและราชธานี เพื่อบริโภคในเวลาเย็นและเวลา
เช้า เขาเหล่านั้นครั้นได้อาหารแล้ว จึงพากันกลับไปพังอยู่

ในกระท่อม ซึ่งมุงและบังด้วยใบไม้ในราวป่าอีก คนทั้งหลายเห็นการกระทำของพวกพราหมณ์นั้นแล้ว จึงพากันพูดอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญเอ๋ย สัตว์พวกนี้พากันมาสร้างกระท่อมซึ่งมุงและบังด้วยใบไม้ในราวป่า แล้วเพ่งอยู่ในกระท่อมซึ่งมุงและบังด้วยใบไม้นั้น ไม่มีการหุงต้ม ไม่มีการตำข้าวทั้งในเวลาเย็นและเวลาเช้า จึงพากันเที่ยวแสวงหาอาหาร ตามหมู่บ้าน นิคม และราชธานี เพื่อบริโภคในเวลาเย็นและเวลาเช้า เขาเหล่านั้นครั้งได้อาหารแล้ว จึงพากันกลับไปเพ่งอยู่ในกระท่อม ซึ่งมุงและบังด้วยใบไม้ในราวป่าอีก” ดังนี้ เพราะเหตุนี้ อักขระว่า พวกเจริญณาน พวกเจริญณาน (ผาสิกา) จึงเกิดขึ้นเป็นอันดับที่ ๒.

บรรดาสัตว์เหล่านั้น สัตว์บางพวกเมื่อไม่อาจสำเร็จณานได้ที่กระท่อมซึ่งมุงและบังด้วยใบไม้ในราวป่า จึงเที่ยวไปยังหมู่บ้านและนิคมที่ใกล้เคียง แล้วก็จัดทำคัมภีร์อยู่ คนทั้งหลายเห็นการกระทำของพวกพราหมณ์นั้นแล้ว จึงพูดอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญเอ๋ย ก็สัตว์เหล่านี้ ไม่อาจสำเร็จณานได้ที่กระท่อมซึ่งมุงและบังด้วยใบไม้ในราวป่า เที่ยวไปยังหมู่บ้านและนิคมที่ใกล้เคียง จัดทำคัมภีร์อยู่ บัดนี้พวกชนเหล่านี้ไม่เพ่งอยู่ บัดนี้พวกชนเหล่านี้ไม่เพ่งอยู่” ดังนี้

เพราะเหตุนั้น อัคระว่า พวกไม่เจริญฉะฉาน พวกไม่เจริญฉะฉาน
(อชฎายิกา) จึงเกิดขึ้นเป็นอันดับที่ ๓.

ก็สมัยนั้นการทรงจำ การสอน การบอกมนต์ ถูก
สมมติว่าเลว มาในบัดนี้ สมมติกันว่าประเสริฐ ด้วยเหตุ
ดังที่กล่าวมานี้ การเกิดขึ้นแห่งพวกพราหมณ์นั้นจึงมีขึ้นได้... .

การสธยธรรมในแบบพระศศด เป็นไปเพื่อวิมุตติ

๓๙

-บาลี ปญจก. อ. ๒๒/๒๓/๒๖.

...ภิกษุทั้งหลาย ! ข้ออื่นยังมีอีก พระศศด หรือ
เพื่อนสพรมจารี ผู้ตั้งอยู่ในฐานะเป็นครุรูปใดรูปหนึ่ง
ก็มีได้แสดงธรรมแก่ภิกษุ และเธอนั้นก็มีได้แสดงธรรม
แก่ชนเหล่าอื่นโดยพิสดาร ตามที่เธอได้ฟังมา ได้เล่าเรียนมา
แต่เธอกระทำการทอ้งบ่นซึ่งธรรม (สขฃาย) โดยพิสดาร
ตามที่ตนฟังมา เล่าเรียนมาอยู่.

เธอย่อมเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะซึ่งอรรธ รู้พร้อมเฉพาะ
ซึ่งธรรม ในธรรมนั้น ตามที่เธอทำการทอ้งบ่นซึ่งธรรมโดย
พิสดาร ตามที่ได้ฟังมา เล่าเรียนมา.

เมื่อเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะซึ่งอรรธ รู้พร้อมเฉพาะซึ่ง
ธรรม ปราโมทย ย่อมเกิดขึ้นแก่เธอนั้น เมื่อปราโมทยแล้ว
ปีติย่อมเกิด เมื่อใจปีติ กายย่อมรำบ ผู้มีกายรำบแล้ว
ย่อมเสวยสุข เมื่อมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น.

ภิกษุทั้งหลาย ! นี่คือ ธรรมเป็นเครื่องให้ถึงวิมุตติ
ข้อที่ ๓ ซึ่งในธรรมนั้น เมื่อภิกษุเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร

เผากิเลส มีตนส่งไปแล้วอยู่ จิตที่ยังไม่หลุดพ้น ย่อมหลุดพ้น
อาสวะที่ยังไม่สิ้นรอบ ย่อมถึงซึ่งความสิ้นรอบ หรือว่าเธอย่อม
บรรลุตามลำดับ ซึ่งความเกษมจากโยคะอันไม่มีอื่นยิ่งกว่า
ที่ตนยังไม่บรรลุตามลำดับ.

(ในที่นี้ ยกมาเพียง ๑ ข้อ จาก ๕ ข้อ ของธรรมเป็นเครื่องให้ถึง
วิมุตติ)

**ที่มาที่ไปของประเพณีผิด
อันเกิดจากคำแต่งใหม่**

ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับ

อานิสงส์การสร้างพระพุทธรูป

๕๐

อานิสงส์การสร้างพระพุทธรูปมีปรากฏในเรื่องวัฏฏังคุสิราชชาดก กล่าวถึงการสร้างพระพุทธรูปไม่แก่นันท์แดงของพระเจ้าปัสเสนทิโกศล ว่า

“สมัยหนึ่งพระพุทธเจ้าพร้อมด้วยหมู่ภิกษุเสด็จจาริกไป เพื่อโปรดเวไนยสัตว์ที่มาเข้าข่ายคือพระญาณของพระองค์ พระเจ้าปัสเสนทิโกศลเสด็จไปสู่พระเชตวันไม่เห็นพระศาสดาและภิกษุสงฆ์ จึงเกิดความสลดพระทัยว่า ถ้าว่าพระผู้มีพระภาคไม่ประทับอยู่เราจะได้อะไรเป็นตัวแทนของพระองค์เอาไวกราบไหว้ เมื่อกลับมาจึงดำริว่าจะสร้างพระพุทธรูปขึ้นมา เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จกลับมาแล้วจึงเข้าไปกราบทูลขออนุญาต พระผู้มีพระภาคก็ทรงอนุญาต เมื่อสร้างเสร็จแล้วก็มาทูลอาราธนาพระพุทธเจ้าเสด็จไปชมพระพุทธรูปมาแล้วทูลถามว่าผู้ใดสร้างพระพุทธรูปขึ้นมาจะได้ผลอานิสงส์อย่างไร พระศาสดาจึงตรัสบอกอานิสงส์โดยประการต่างๆ ว่า ผู้ที่ได้สร้างพระพุทธรูปขึ้นมา จะเป็นบุรุษก็ตามสตรีก็ตาม สร้างด้วยดินเหนียวหรือศิลาก็ตาม สร้างด้วยโลหะและทองแดงก็ตาม สร้างด้วยไม้และสังกะสีดีบุกก็ตาม สร้างด้วยรัตนและเงินทองก็ตาม ผู้นั้นจักได้อานิสงส์พันที่จะนับจะประมาณ เมื่อพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่ในโลกตราบไต่โลกก็ชื่อว่าไม่ว่างเปล่าจากพระพุทธเจ้าตราบนั้นพระพุทธรูปมานี้ได้ชื่อว่ายังพระพุทธศาสนาให้ตั้งมั่นถาวร ผู้ที่ได้สร้างก็จะมีแต่ความสุขเป็นเบื้องหน้า แม้ปรารถนาผลอันใดก็จะสำเร็จ

สมปรารถนา แม้แต่พระองค์เองครั้งเสวยชาติเป็นพระโพธิสัตว์ ก็ได้ทำพระหัตถ์ของพระพุทธปฏิมาที่หักให้บริบูรณ์ด้วยดินเหนียว อานิสงส์อนั้นทำให้ได้เกิดในเทวโลก เมื่อจุติจากเทวโลกแล้วมา เกิดในเมืองมนุษย์มีพระองค์เป็นอาจารย์ไปทางข้าศึกศัตรูๆ ก็ล้ม เซชวนไปไม่สามารถจะสู้รบได้ เมื่อตรัสดังนี้แล้วก็ทรงนำเอาอดีต นิทานมาแสดงในเรื่องวิภูฏังคสิราชกุมารผู้มีนิวพระหัตถ์อันวิเศษ สามารถเอาชนะข้าศึกได้ด้วยการใช้นิวพระหัตถ์ชี้ใส่ข้าศึก”.

... วิภูฏังคสิราชชาดก เป็นชาดกเรื่องที่ ๒๐ จาก ๕๐ เรื่อง ของหนังสือปัญญาสชาดก แต่สมัยที่แต่ง ประวัติผู้แต่ง และ สถานที่แต่ง ยังคงไม่ชัดเจน หลักฐานบางส่วนที่เคยยอมรับกัน ก็เริ่มไม่เป็นที่แน่ชัด เพราะมีหลักฐานที่ค้นคว้าได้ใหม่บางส่วน มาขัดแย้ง ...

ทัศนะที่ยอมรับกันตามที่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงนิพนธ์ไว้ใน “พระนิพนธ์คำนำ” ของปัญญาสชาดก ในการจัดพิมพ์ ครั้งแรกว่า

“หนังสือปัญญาสชาดกนี้ คือ ประชุมนิทานเก่าแก่ที่เล่ากัน ในเมืองไทยแต่โบราณ ๕๐ เรื่อง พระสงฆ์ชาวเขียงใหม่รวบรวม แต่งเป็นชาดกไว้ในภาษามคธ เมื่อพระพุทธศักราชประมาณราวใน ระหว่าง ๒๐๐๐ จน ๒๒๐๐ ปี อันเป็นสมัยเมื่อพระสงฆ์ชาวประเทศนี้ พากันไปเล่าเรียนมาแต่ลังกาทวีป มีการรู้ภาษามคธแตกฉาน เอาแบบ อย่างของพระภิกษุสงฆ์ในลังกาทวีป มาแต่งหนังสือเป็นภาษามคธขึ้น ในบ้านเมืองของตน แต่งเป็นอย่างอรรถาธิบาย ...”

นอกจากนี้สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงกล่าวถึงหนังสือเล่มนี้ไว้ว่า

“... หนังสือปัญญาสชาดกนี้ต้นฉบับเดิมเป็นคัมภีร์ล้านจำนวนรวม ๕๐ ผูกด้วยกัน เดิมนั้นเห็นจะมีอยู่แต่ในประเทศสยามกับที่หัวเมืองหลวงพระบางแลที่กรุงกัมพูชา ที่อื่นหาไม่มี มีเรื่องราวปรากฏว่าเคยได้นำไปถึงเมืองพม่าครั้งหนึ่ง พม่าเรียกว่า ‘เชียงใหม่ปณณาส’ แต่พระเจ้าแผ่นดินพม่าองค์ใดองค์หนึ่งดำรัสว่าเป็นหนังสือแต่งปลอมพระพุททวจนะสั่งให้เผาเสียในเมืองพม่าจึงมิได้มีหนังสือปัญญาสชาดกเหลืออยู่ ...”

“... นิทานในปัญญาสชาดกเป็นนิทานที่ไทยเรารู้จักกันอยู่ ชิมทราบหลายเรื่อง เช่นเรื่องสมุทโฆษ เรื่องพระสุธนนางมโนห์รา เรื่องสังข์ทอง เรื่องพระรถเสน แลเรื่องคาวี เป็นต้น ...”

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (๒๔๖๗).

“พระนิพนธ์คำอธิบาย” ใน ปัญญาสชาดก ภาคที่ ๒ พระนคร: โสภณพิพรรฒธนากร. (พิมพ์ในการกุศล การศพบ่มอัมเจ้าหญิงพร้อมเพราพรรณ ท.จ. ๑๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๖๗).

ธานินทร์ อาทิตวโร, พระมหา. (๒๕๔๖).

ปัญญาสชาดก เรื่อง ๘-๒๗ : การตรวจชำระและศึกษาเชิงวิเคราะห์.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบาลี มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

นียะดา เหล่าสุนทร. (๒๕๓๘).

ปัญญาสชาดก : ประวัติและความสำคัญที่มีต่อวรรณกรรมร้อยกรองของไทย. กรุงเทพฯ: แมคำผาง,

อ้างถึงใน ปรีชา มโหสถ, พระมหา. (๒๕๔๑).

อิทธิพลของวรรณคดีบาลีเรื่องปัญญาสชาดกที่มีต่อสังคมไทย.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ปรีชา มโหสถ, พระมหา. (๒๕๔๑).

อิทธิพลของวรรณคดีบาลีเรื่องปัญญาสชาดกที่มีต่อสังคมไทย.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

หมายเหตุผู้รวบรวม

เรื่องอานิสงส์ในการสร้างพระพุทธรูปที่ถูกแต่งขึ้นใหม่ เป็นเหตุให้ขัดแย้งต่อภาษิตและบัญญัติพระศาสดาที่ตรัสไว้ก่อน ปรีนิพพานว่า พระองค์ให้ใช้ธรรมและวินัยที่แสดงไว้ดีแล้วเป็น ศาสดาแทนต่อไป และยังตรัสให้ฟังตนเองและฟังธรรมะ ไม่ได้ ให้ไปฟังอย่างอื่น นอกจากนี้ได้ตรัสโทษของการแสดงสิ่งที่ตถาคต ไม่ได้ภาษิตไว้และไม่ได้บัญญัติไว้ ว่าเป็นสิ่งที่ตถาคตได้ภาษิตไว้ และได้บัญญัติไว้นั้น ย่อมทำมหาชนให้หมดความสุข เป็นไปเพื่อความฉิบหายแก่มหาชน คนนั้นย่อมประสปลังไม่ใช่น้อยเป็นอันมาก และชื่อว่าทำลัทธิธรรมของพระองค์อันตรธานไป.

ดังพระสูตรในบทที่ ๓๐ หรือในหน้า ๙๔ ของหนังสือเล่มนี้.

ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับ การฟังเทศน์มหาชาติ

๕๑

พระสัมมาสัมพุทธะ นามว่าเมตเตยยะ โดยพุทธวจน

จากพุทธวจนในพระไตรปิฎก ได้แสดงถึงการเสด็จอุบัติแห่ง
พระสัมมาสัมพุทธะนามว่าเมตเตยยะ ไว้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย ! ในเมื่อมนุษย์มีอายุ ๘๐,๐๐๐ ปี
พระผู้มีพระภาคพระนามว่าเมตเตยยะ จักเสด็จอุบัติขึ้นในโลก
พระองค์เป็นอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชาและ
จรณะ เสด็จไปดีแล้ว ทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถี ฝึกบุรุษที่ควร
ฝึกไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย
เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกพระธรรม เหมือนตถาคต
อุบัติขึ้นแล้วในโลกในบัดนี้ เป็นอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ
ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ ... เป็นผู้จำแนกธรรม พระผู้มี
พระภาคพระนามว่าเมตเตยยะพระองค์นั้น จักทรงทำโลกนี้
พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ให้แจ้งชัดด้วย
พระปัญญาอันยิ่งด้วยพระองค์เองแล้ว ทรงสอนหมู่สัตว์
พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ให้รู้ตาม เหมือน
ตถาคตในบัดนี้ ทำโลกนี้ พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหม
โลก ... ให้รู้ตามอยู่ พระผู้มีพระภาคพระนามว่าเมตเตยยะ

พระองค์นั้นจักทรงแสดงธรรม งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ทรงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถะ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์สิ้นเชิง พระผู้มีพระภาคพระนามว่าเมตเตยยะพระองค์นั้น จักทรงบริหารภิกษุสงฆ์หลายพัน เหมือนตถาคตบริหารภิกษุสงฆ์หลายร้อยในบัดนี้ละนั้น.

พุทธวจนในพระไตรปิฎกกล่าวถึงพระสัมมาสัมพุทธะนามว่าเมตเตยยะไว้เพียงเท่านี้. (-ไทย ปา. ที. ๑๑/๕๗/๕๘.)

พระสัมมาสัมพุทธะ นามว่าเมตเตยยะ โดยคำแต่งใหม่

... พระมาลัยคำหลวง เป็นวรรณคดีพุทธศาสนาที่ไม่มีในพระไตรปิฎก ศาสนาพระศรีอารีย์มีอยู่ในคัมภีร์เรียกว่า “มาลัยสูตร” ซึ่งเนื้อเรื่องกล่าวถึงพระเถระองค์ชื่อ “มาลัย” ว่าเกิดในเกาะลังกา สำเร็จพระอรหัตตผลมีฤทธิ์เชี่ยวชาญ สามารถลงไปในเมืองนรก ดับไฟนรก ทูบหม้อทองแดง ฯลฯ ช่วยสัตว์นรกให้พ้นจากทรมาน สามารถเหาะขึ้นไปเมืองสวรรค์ เอาดอกบัวบูชาพระจุฬามณีเจดีย์ ได้สนทนากับพระศรีอารีย์ และพระมาลัยก็บอกว่าชาวเมืองมนุษย์ ร่ำร้องอยากเกิดในศาสนาพระศรีอารีย์กันทั่วไป พระศรีอารีย์จึงสั่งให้พระมาลัยมาบอกชาวโลกมนุษย์เป็นใจความสำคัญว่า ให้หมั่นทำบุญ ให้ทานรักษาศีล ผู้ใดฟังเทศน์มหาชาติ เรื่องพระเวสสันดร

ซึ่งมีคาถาอยู่พันคาถาให้จบในวันเดียว และในการเทศน์นั้นต้องถวาย ดอกบัวต่าง ๆ อย่างละพันดอกแล้ว ก็จะได้พบศาสนาพระศรีอารีย์ ดังความในพระมัลลย์คำหลวงที่ว่า

... พระเมตไตรยพึงสาร เธอเบิกบานหฤทัย โสมนัสสัสสไศ ศรัทธาภริมยาปราโมทย์ด้วยมนุษย์โสดสร้างกุศล ท้าวธกกล่าวกลสารสั่ง พระมายังมนุษย์ เมื่อเธอจะคลานีวัตร ยังชมพูที่ปัดคีนคง ขอพระองค์ จงนำสาร ข้าบรรหารกล่าวแถลง เธอจงแจ้งแก่เวไนย แม้นผู้ใดจะ ใคร่พบ จงเคารพตามโอวาทให้ทำมหาชาติเนื่องนันท์ เครื่องสิ่งละพัน จงบูชา ให้จบในทิววันนั้น ตั้งประทีปพันบูชา ดอกปทุมมาถ้วนพัน บัวpeonผันอินทนิลา ดอกมณฑาโดยจง เทียนแลธงฉัตร เครื่องบูชา ทั้งนี้ จงถ้วนถึสิ่งละพัน คนทลิตนั้นตามสม โดยนิยมจะบูชา พระคาถา ถ้วนพัน ให้สดับธรรม์เคารพ จนจวบจบอุทธารณั พระเวสสันดร นฤบาล ปัจฉิมกาลสมโพธิ์ สมภารโสดอันอุดม เป็นที่สุดสมในชาตินั้น บูชาพระธรรม์จงบครบ จึงจะได้ประสบองค์ข้า เมื่อจะลงมาอุบัติ จะ ได้ดำรงโพธิญาณ อันโอฬารอลังการ อันฝูงมนุษย์เหล่านั้น เขาจึง จะทศศาสนา เฉพาะพักตราวิมลพรรณ ก็จะได้ถึงอรหันต์ธรรมวิเศษ โดยประเภทกุศลา อันเขาส่ำสมมา นั้นแล.

ในหนังสือแกะรอยพระมัลลย์ ได้กล่าวถึงที่มาของเรื่อง พระมัลลย์มีใจความสำคัญ ดังนี้

“... คัมภีร์พระมัลลย์ มีหลายสำนวน เรื่องพระมัลลย์เกิดขึ้นที่ลังกา พม่ารับต่อมาจากลังกา แต่งคัมภีร์ “มาเลยยสูตร” จากมาเลยยสูตร สู่มาเลยยเทวัตถะวัตถุ” ในล้านนา แล้วแพร่มาอยุธยา เกิดคัมภีร์มัลลย์วัตถุที่ป็นฎีกา ซึ่งแต่งขึ้นใหม่ในกรุงศรีอยุธยา นอกจากนี้ยังได้มีการแต่งเรื่องเกี่ยวกับพระมัลลย์ออกมามากมายหลายรูปแบบ เป็นต้นว่า พระมัลลย์คำหลวง วรรณกรรมราชสำนัก พระมัลลย์กลอนสวด พระมัลลย์ฉบับชาวบ้านพูดถึงเรื่องนรกและสวรรค์ นิทานพระมัลลย์ คู่มือนักเทศน์สอนเรื่องนรก-สวรรค์ พระมัลลย์สูตรสำนวนเทศนา ใช้เทศนาในการกุศลอุทิศแก่ผู้ตาย...

นอกจากนี้ในหนังสือเล่มดังกล่าวได้กล่าวถึงเนื้อหาในพระมัลลย์คำหลวงที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตและประเพณีชาวบ้านด้วย เช่น สอนให้กลัวนรก มุ่งไปสวรรค์ การกรวดน้ำเพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ล่วงลับ ฟังเทศน์มหาชาติจะได้พบพระศรีอาริย์ งานแต่ง งานศพ มีสวดพระมัลลย์

เด่นดาว ศิลปานนท์. (๒๕๕๓).

แกะรอยพระมัลลย์ กรุงเทพฯ: มิวเซียมเพรส.

ธรรมธิเบศ, เจ้าฟ้า. (๒๕๕๐).

พระมัลลย์คำหลวง. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

อุดมพร คัมภีรานนท์. (๒๕๕๑).

การศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในเรื่องพระมัลลย์คำหลวง
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ความเข้าใจผิด

เกี่ยวกับการกรวดน้ำอุทิศบุญ

๔๒

...การทำบุญควรกรวดน้ำให้ผู้ล่วงลับ มีผลสืบเนื่องมาจากที่พระมาลัยไปโปรดสัตว์นรก เพื่อให้สัตว์นรกทั้งหลายนั้นได้มีความสุข และสัตว์นรกได้ฝากความมาถึงญาติให้ทำบุญอุทิศไปให้ ดังความในพระมาลัยคำหลวงที่ว่า

“สรรพสัตว์นรียา ดับทุกข์เกษมสันต์ วันทนาการกราบเกล้า พระเจ้ามาแต่ใด จึงมาให้สุขแก่ข้า พระเถรพจนาท เรามาแต่ชาติ มนุสสา ผุ้จนรกาฟิงข่าว อันธกล่าวเปรมปรีดิ์ จึงทูลคดีพระเป็นเจ้า จงโปรดเกล้าสดตา บอกฐานาที่อยู่ ขอพระผู้เป็นเจ้า จงบอกเล่าแก่ญาติ แห่งข้าบาทอันมี ในบุรีชื่อนั้น ในบ้านอันชื่อนี้ ชนบทมีชื่อไกล บอกนามในปิตุเรศ อยู่ประเทศที่นั่น นามพงศ์พันธุ์นানা บุตรธิดา สามี มาตุภคินีพี่ชาย ให้ทั้งหลายเร่งทำ กุศลกรรมส่งมา ให้บูชา พระพุทธ ธรรมเมศอุดมเลิศ สงฆ์ประเสริฐจุติลาจารย์ แล้วให้ทานยาก ทักขิโณทกส่งมา แต่ผุ้ข้าทุกตน จึงจะพ้นจากทุกข์”

จากข้อความข้างต้นทำให้คนไทยเชื่อว่าการทำบุญกรวดน้ำ หรือในภาษาโบราณเรียกว่าหลั่งน้ำทักษิโณทก จะทำให้ผู้ตายได้รับผลบุญและพ้นจากความทุกข์ใจ ดังนั้นจึงถือเป็นการปฏิบัติกันว่า เมื่อทำบุญต้องกรวดน้ำเพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้กับผู้ล่วงลับให้กับเจ้ากรรมนายเวร...

ธรรมธิเบศ, เจ้าฟ้า. (๒๕๕๐).

พระมาลัยคำหลวง. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

อุดมพร คัมภีรานนท์. (๒๕๕๑).

การศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในเรื่องพระมาลัยคำหลวง
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

หมายเหตุผู้รวบรวม

เรื่องพระมาลัยที่แต่งขึ้น เป็นเหตุให้เกิดมิจฉาทิณฐิว่า
กรรมของสัตว์เป็นเพราะผู้อื่นบันดาล ซึ่งคติที่ไปของผู้มีมิจฉาทิณฐิ
ย่อมไม่พ้นจากนรกหรือกำเนิดเดรัจฉาน แต่สัตว์ทั้งหลายมีกรรม
เป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็น
เผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย ทำดีก็ตามทำชั่วก็ตาม จักเป็นผู้รับ
ผลของกรรมนั้น และสุข-ทุกข์ที่เกิดขึ้น เกิดจากผัสสะเป็นเหตุ
เป็นปัจจัย นอกจากนี้ได้ตรัสโทษของการแสดงสิ่งที่ตถาคตไม่ได้
ภาษิตไว้และไม่ได้บัญญัติไว้ ว่าเป็นสิ่งที่ตถาคตได้ภาษิตไว้และได้
บัญญัติไว้ นั้น ย่อมทำมหาชนให้หมดความสุข เป็นไปเพื่อความ
ฉิบหายแก่มหาชน คนนั้นย่อมประสบสิ่งไม่ใช่บุญเป็นอันมาก และ
ชื่อว่าทำสังฆธรรมของพระองค์อันตรธานไป.

ดังพระสูตรในบทที่ ๓๐ หรือในหน้า ๙๔ ของหนังสือเล่มนี้.

ความเข้าใจผิด เกี่ยวกับการทำนํ้ามนต์

๔๓

-บาลี ส. ข. อ. ๒/๙.

เรื่องการทำนํ้ามนต์มีปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาที่แต่งอธิบาย
รัตนสูตร มีข้อความว่า

“... มีคำถามว่า ก็พระสูตรนี้ใครกล่าวไว้อย่างนี้ กล่าวไว้
เมื่อใด ที่ไหนและเพราะเหตุไร การวิสันาปัญหา พระโบราณจารย์
ทั้งหลายได้พรรณนาไว้โดยพิสดาร จำเดิมแต่เรื่องเมืองเวสาลี.

ในวันที่พระผู้มีพระภาคเจ้ายังเสด็จไม่ถึงเมืองเวสาลีนั่นแล
ท่านพระอนนทได้เรียนรัตนสูตรนี้ ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้
เพื่อกำจัดอุปัทวะเหล่านั้น ที่ประดูพระนครเวสาลี สวดอยู่เพื่อป้องกัน
ใช้บาตรของพระผู้มีพระภาคเจ้าตักน้ำ เทียวประพรมอยู่ทั่วพระนคร
ก็เมื่อพระเถระกล่าวคำว่า ยงฺกิญฺจิ เท่านั้น พวกอมนุษย์ทั้งหลาย
ที่อาศัยกองหยากเหื่อ และฝาเรือนเป็นต้น ซึ่งยังไม่หนีไปในกาลก่อน
ก็พากันหนีไปทางประตูทั้ง ๔ ประตูทั้งหลายไม่มีที่ว่าง ...”

หมายเหตุผู้รวบรวม

จากในคัมภีร์อรรถกถาที่แต่งขึ้น เป็นเหตุให้ขัดแย้งต่อ
 ภาษิตและบัญญัติของพระศาสดา ที่ทรงระบุว่าการทำงานน้ามนต์
 เป็นเจริญวิชา โดยกล่าวถึงพระองค์เองและสั่งห้ามภิกษุ
 ไว้ถึง ๑๓ พระสูตร คือ พระองค์ตรัสว่า ตถาคตเว้นขาดจากการทำ
 เจริญวิชา และพระสูตรที่ตรัสให้ภิกษุเว้นขาดจากเจริญวิชา
 รวมถึงที่ตรัสว่า ผู้ที่เป็นอริยบุคคล จะเจตนางดเว้นจากเจริญวิชา
 นอกจากนี้ได้ตรัสโทษของการแสดงสิ่งที่ตถาคตไม่ได้ภาษิตไว้
 และได้บัญญัติไว้ ว่าเป็นสิ่งที่ตถาคตได้ภาษิตไว้และได้บัญญัติ
 ไว้แล้ว ย่อมทำมหาชนให้หมดความสุข เป็นไปเพื่อความฉิบหาย
 แก่มหาชน คนนั้นย่อมประสบสิ่งไม่ใช่บุญเป็นอันมาก และชื่อว่า
 ทำสังกรรมของพระองค์อันตรธานไป.

ดังพระสูตรในบทที่ ๓๐ หรือในหน้า ๙๔ ของหนังสือเล่มนี้.

ความเข้าใจผิด

เกี่ยวกับอานิสงส์ของการสวดมนต์

๔๔

-บาลี ขา. ขุ. อ. ๓/๕๑. , -บาลี ขุ. ขุ. อ. ๒/๓๔.

-บาลี สุ. ขุ. อ. ๒/๙. , -บาลี ธ. ขุ. อ. ๑/๖๙๔.

ในคัมภีร์อรรถกถามีกล่าวว่า อานุภาพพระปริตรคุ้มครองผู้สวดได้ เช่นเรื่องที่ว่าพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นนกยูงทอง พระองค์ได้ห่มนสาธยายโมรปริตรที่กล่าวถึงคุณของพระพุทธเจ้าเป็นประจำ ทำให้แคล้วคลาดจากบ่วงที่นายพรานดักไว้.

นอกจากนี้ในอรรถกถาอีกคัมภีร์ได้แจ้งไว้ว่า ในสมัยพุทธกาลมีภิกษุทำร้ายรูปไปเจริญภาวนาในป่า ได้ถูกเทวดารบกวนจนกระทั่งปฏิบัติธรรมไม่ได้ ต้องเดินทางกลับเมืองสาวัตถี พระพุทธเจ้าจึงได้ตรัสเมตตสูตร ซึ่งกล่าวถึงการเจริญเมตตา ครั้นภิกษุเหล่านั้นห่มนสาธยายเมตตาภาวนา เทวดาจึงมีไมตรีจิตตอบด้วย และช่วยพิทักษ์คุ้มครองให้ภิกษุเหล่านั้นปฏิบัติธรรมได้โดยสะดวก.

ในคัมภีร์อรรถกถาเล่มอื่นมีกล่าวว่า อานุภาพพระปริตรสามารถคุ้มครองผู้ฟังได้โดยแจ้งไว้ว่า ในสมัยพุทธกาลเมื่อเมืองเวสาฬะประสบภัย ๓ อย่าง คือ ความอดอยากแร้นแค้น การเบียดเบียนจากอมนุษย์ และการแพร่ของโรคระบาด พระพุทธเจ้าได้รับนิมนต์เสด็จไปโปรด พระองค์รับสั่งให้พระอานนท์สวดรัตนปริตรที่กล่าวถึงคุณของพระรัตนตรัย ภัยดังกล่าวในเมืองนั้นจึงได้สงบลง.

นอกจากนี้ในอรรถกถาอีกคัมภีร์หนึ่งแจ้งไว้ว่า ในสมัยพุทธกาลมีเด็กคนหนึ่งจะถูกยักษ์จับกินภายใน ๗ วัน พระพุทธเจ้าจึงทรงแนะนำให้ภิกษุสวดพระปริตรตลอด ๗ ค่ำ และพระองค์ได้เสด็จไปสวดด้วยพระองค์เองในคืนที่ ๘ เด็กนั้นก็สามารอดพ้นจากภัยพิบัติของอมนุษย์นั้นได้.

หมายเหตุผู้รวบรวม

(๑) บทสวดมนต์ที่แต่งขึ้นใหม่ เป็นเหตุให้ขัดแย้งต่อภาสิตและบัญญัติของพระศาสดา ที่ห้ามภิกษุบัญญัติเพิ่มหรือเพิกถอนสิ่งที่พระองค์บัญญัติ และพระองค์ก็ไม่ให้สนใจคำที่แต่งขึ้นใหม่ เพราะเมื่อมีการบัญญัติเพิ่มหรือเพิกถอนสิ่งที่พระองค์บัญญัติ และการไปสนใจศึกษาคำแต่งใหม่จะเป็นเหตุให้คำสอนของตถาคตสูญสิ้นไป นอกจากนี้ได้ตรัสโทษของการแสดงสิ่งที่ตถาคตไม่ได้ภาสิตไว้และไม่ได้บัญญัติไว้ ว่าเป็นสิ่งที่ตถาคตได้ภาสิตไว้และได้บัญญัติไว้นั้น ย่อมทำมหาชนให้หมดความสุขเป็นไปเพื่อความฉิบหายแก่มหาชน คนนั้นย่อมประสบสิ่งไม่ใช่บุญเป็นอันมาก และชื่อว่าทำสังฆกรรมของพระองค์อันตรธานไป. ดังพระสูตรในบทที่ ๓๐ หรือในหน้า ๙๔ ของหนังสือเล่มนี้.

(๒) คัมภีร์อรรถกถาที่อธิบายวินัยปิฎก สุตตันตปิฎกและอภิธรรมปิฎกที่ใช้กันในปัจจุบัน ส่วนใหญ่เป็นคัมภีร์ที่รจนาโดยพระพุทธโฆสะ และในบางส่วน (ซึ่งมีเป็นส่วนน้อย) ก็ปรากฏว่ามีภิกษุรูปอื่นร่วมรจนาด้วย โดยการนำเนื้อหาในมหาอรรถกถา กุรุนทอรรถกถา และมหาปัจจุวัจโรรรถกถา ที่เป็นภาษาสิงหลมาเรียบเรียงแต่งใหม่เป็นภาษามคร เมื่อประมาณ พ.ศ.๙๕๖ ซึ่งอยู่ในช่วงของการสังคายนาครั้งที่ ๖ เกิดเป็นอรรถกถารุ่นใหม่ที่ใช้กันในปัจจุบัน รวมถึงหนังสือวิสุทธิมรรคด้วย ส่วนอรรถกถาของขุททกปาฐะ และ สุตตนิบาต ในขุททกนิกาย (ขุ. ขุ. อ., สุ. ขุ. อ. หรือ ปรมัตถोชิติกา), ชาดก ในขุททกนิกาย (ชา. ขุ. อ. หรือ ชาตกัฎฐกถา) ธรรมบท ในขุททกนิกาย (ธ. ขุ. อ. ธัมมปัทฐกถา) ที่อ้างอิงในหนังสือเล่มนี้ก็ล้วนแต่ถูกรจนาโดยพระพุทธโฆสะเช่นกัน ส่วนอรรถกถาของอปทาน ในขุททกนิกาย (อป. ขุ. อ. หรือ วิสุทธิชนวิลาสินี) ยังไม่ทราบแน่ชัดว่าผู้ใดเป็นผู้รจนา.

บทสวดมนต์ยอดนิยม เป็นคำแต่งใหม่

๔๕

บทสวดสัพพมังคลคาถา เป็นคำแต่งใหม่

สัพพมังคลคาถา คือ คาถาที่กล่าวถึงมงคลทั้งหมด คาถานี้
อาราธนาคุณของพระพุทธเจ้า และเทวดาทั้งปวงมาพิทักษ์ให้มีความ
สวัสดี เป็นคาถาที่โบราณจารย์ประพันธ์ขึ้นภายหลัง เพราะไม่มี
ปรากฏในพระสูตร สันนิษฐานว่าได้รับการประพันธ์นานกว่า ๘๐๐ ปี
เพราะมีอ้างอิงในคัมภีร์สิทธินิติ (สุตตมาลา สูตร ๕๐๘) ซึ่งรจนาที่
ประเทศสหภาพพม่าในราว พ.ศ. ๑๗๐๐^๑

ตัวอย่าง สัพพมังคลคาถา

ภะวะตุ สัพพะมังคะลัง

รักขันตุ สัพพะเทวดา

สัพพะพุทธานุภาเวนะ

สะทา โสตถิ ภะวันตุ เม...

๑. พระคัมภีร์สาราถิวงศ์, ๒๕๕๐.

บทสวดพาหุง (พุทธชัยมังคลคาถา) เป็นคำแต่งใหม่

บทสวดพาหุง (พุทธชัยมังคลคาถา) คือ คาถาที่กล่าวถึงชัยชนะของพระพุทธเจ้า ๘ ครั้งแล้วอ้างสัจจาจาณัฏฐมาพิทักษ์คุ้มครองให้มีความสวัสดิ์ ชัยชนะเหล่านั้น คือ ชนะมาร ชนะอาพวกภัย ชัยชนะช้างนาฬาคีรี ชนะโจรองคฺคฺลิมาล ชนะนางจิณฺจมาณวิกา ชนะสังกนิกฺครณฺธ ชัยชนะนันทปณฺนทนาคราช และชนะพกพรหม.

นักวิชาการบางท่านสันนิษฐานว่า ผู้ประพันธ์คาถานี้คือ พระมหาพุทธสิริเถระซึ่งรจนาคัมภีร์ฎีกาพาหุง ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ และประพันธ์ในราว พ.ศ. ๒๐๐๖ คาถานี้ยังมีชื่อเรียกว่า บทถวายพรพระ เพราะแต่งถวายพรพระเจ้าแผ่นดินเพื่อให้ทรงชนะศึก (วิวัฒนาการวรรณคดีบาลีสายพระสุตตันตปิฎกที่แต่งในประเทศไทย หน้า ๓๐๑-๒) อนึ่ง คาถาที่นิยมสวดอยู่ในปัจจุบันมี ๙ คาถา^๑.

ตัวอย่าง บทสวดพาหุง

พาหุง สะหัสสะมะภินิมมิตะสาวุธันตัง
ครีเมชะลัง อุทิตะโฆระสะเสนะมารัง
ทานาภิรมมะวิธินา ชิตะวา มุนินโท
ตันเตชะสา ภะวะตุ เม ชะยะมังคะลานิ ...

๑. พระคันธสาราภิวังศ, ๒๕๕๐.

คาถาชินบัญชร เป็นคำแต่งใหม่

ชินบัญชร คือ เกราะแก้วของพระชินเจ้า คาถาชินบัญชรนี้ กล่าวอาราธนาพระพุทธเจ้า พระสาวก และพระปริตร ให้มาดำรงอยู่ในกายเพื่อพิทักษ์คุ้มครอง ผู้แต่งและสถานที่แต่งไม่มีหลักฐานปรากฏในประวัติศาสตร์ไทย แต่มีหลักฐานปรากฏในประวัติศาสตร์พม่า คือ เรื่องพุทธทศนามวินิจัย ในวินยสมุทวินิจัย (เล่ม ๒ หน้า ๕๐๕-๙) กล่าวว่า แต่งที่เมืองเชียงใหม่ในรัชสมัยพระเจ้าอโนรธา เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่รัชกาลที่ ๒๐ ระหว่าง พ.ศ. ๒๑๒๑-๒๑๕๐ เพราะในสมัยนั้นชาวเมืองเชียงใหม่นิยมบูชาดาวนพเคราะห์ในหลวงจึงปรึกษากับพระเถระในยุคนั้น แล้วรับสั่งให้ชาวเมืองสวดคาถาชินบัญชรและคาถาอื่นๆ แทนการบูชาดาวนพเคราะห์ที่ไม่คล้อยตามคำสอนในพระพุทธศาสนา ดังนั้น คาถาชินบัญชรจึงแต่งโดยพระเถระชาวไทยที่เมืองเชียงใหม่ คาถานี้ยังแพร่หลายถึงประเทศสหภาพพม่าและศรีลังกาอีกด้วย.

คาถาชินบัญชรฉบับที่แพร่หลายอยู่ในประเทศไทยมี ๒ ฉบับ เช่น ฉบับแรกของวัดระฆังโฆสิตาราม เป็นต้น.

ตัวอย่าง คาถาชินบัญชร

ชะยาสะนะคะตา พุทธา

เชตฺวา มารัง สะวาหนัง

จะตุสัจจาสะกัง ระลัง

เย ปิวิงสุ นระสะภา ...

บทสวดอภยปริตร เป็นคำแต่งใหม่

อภยปริตร คือ ปริตรไม่มีภัย เป็นพระปริตรที่โบราณจารย์
ประพันธ์ขึ้น โดยอ้างคุณพระรัตนตรัยมาพิทักษ์คุ้มครองให้มี
ความสุขสวัสดิ์ พระปริตรนี้มีปรากฏในบทสวดเจ็ดตำนานและบทสวด
สิบสองตำนานของไทย ได้แพร่หลายไปถึงประเทศสหภาพพม่า
และศรีลังกาอีกด้วย สันนิษฐานว่ารจนาโดยพระเถระชาวเชียงใหม่
ในสมัยรัตนโกสินทร์ สืบเนื่องจากการอธิษฐานให้เคราะห์ร้าย
พินาศไป เพราะชาวเมืองเชียงใหม่ในสมัยนั้นนิยมบูชาดาว
นพเคราะห์ จึงได้มีนักปราชญ์ประพันธ์คำถือนี้ เพื่อให้สวดแทน
การบูชาดาวนพเคราะห์ คำถือนี้ยังมีปรากฏในคัมภีร์ปริตตฎีกา
ที่รจนาใน พ.ศ. ๒๑๕๑^๑

ตัวอย่าง อภยปริตร

ยัน ทุนนิมิตัง อะวะมังคะลัญจะ
โย จามะนาโป สะกุนัสสะ สัทโท
ปาปคคะโห ทุสสุปันัง อะกันตัง
พุทธานุภาเวะ วินาสะเมนตุ ...

๑. พระคัมภีร์สาราณิกวงศ์, ๒๕๕๐.

บทสวดอาณานาฎิยปริตร เป็นคำแต่งใหม่

อาณานาฎิยสูตรที่ปรากฏใน ทิมนิกาย ปาฏิกวรรค (-บาลี ปา. ที. ๑๑/๒๐๙/๒๐๙) มีทั้งหมด ๕๑ คาถา แต่อาณานาฎิยปริตร ที่นิยมสวดกันเป็นบทสวดที่โบราณจารย์ปรับปรุงเพิ่มเติมในภายหลัง โดยนำคาถาจากพระบาลี ๖ คาถาแรก แล้วเพิ่มคาถาอื่นที่อ้างพระพุทโธคุณและเทวานุภาพ เพื่อเป็นสัจจาพาพิทักษ์คุ้มครองผู้สวดสำหรับคาถาสุดท้าย ท่านนำมาจากในคัมภีร์ธรรมบท (-บาลี ชุ. ธ. ๒๕/๒๙/๑๘.) ผู้รับบางท่านกล่าวว่าพระเถระชาวลังกาเป็นผู้ปรับปรุงเพิ่มเติมพระปริตรนี้ (พระปริตรแปลพิเศษ ฉบับพิมพ์ หน้า ๔-๕)^๑

ตัวอย่าง อาณานาฎิยปริตร

วิปัสสะ จะ นะมัตถุ
จักขุมนัตถัสสะ สิริมะโต
ลิสสิสสะปิ จะ นะมัตถุ
สัพพะภูตานุกัมปิโน ...

๑. พระคันธสารากวีวงศ์, ๒๕๕๐.

บทสวดโพชฌคปริตร เป็นคำแต่งใหม่

โพชฌงค์ ๗ ที่เป็นพุทธวจน พระพุทธองค์ตรัสไว้เป็นร้อยแก้ว พบในคิลานสูตรที่ ๑ คิลานสูตรที่ ๒ และคิลานสูตรที่ ๓ ในสังยุตตนิกาย มหาวรรค (-บาลีมหาวรร. ส. ๑๙/๑๑๓-๑๑๖/๔๑๕-๔๒๗.) ส่วนโพชฌคปริตรที่สวดกันในปัจจุบันเป็นร้อยกรองที่พระเถระชาวสิงหลประพันธ์ขึ้น โดยนำข้อความจากพระสูตรมาประพันธ์เป็นร้อยกรอง (พระปริตรแปลพิเศษ ฉบับพิมพ์ หน้า ๙)^๑

ตัวอย่าง โพชฌคปริตร

โพชฌังโค สะติสังขาโต

ธัมมานัง วิจะโย ตะถา

วิริยัง ปิติ ปัสสิทิ

โพชฌังคา จะ ตะถาปะเร ...

๑. พระคัมภีร์สาราถวิวงศ์, ๒๕๕๐.

บทสวดชัยปริตร เป็นคำแต่งใหม่

ชัยปริตร คือ ปริตรที่กล่าวถึงชัยชนะของพระพุทธเจ้าแล้วอ้าวจานันต์มาพิทักษ์คุ้มครองให้มีความสวัสดิ์ คาถา ๑-๓ แสดงชัยชนะของพระพุทธเจ้าเป็นคาถาที่โบราณจารย์ประพันธ์ขึ้นภายหลัง คาถา ๔-๕-๖ เป็นพุทธวจนที่นำมาจากอังคุตตรนิกาย ปุพฺพสันฺธุสูตร (-บาลี ตัก. อ. ๒๐/๓๗๘/๕๙๕.)^๑

ตัวอย่าง ชัยปริตร

มะหารการุณโก นาโถ
หิตายะ สัพพะปาณินัง
ปุเรตฺวา ปาละมี สัพพา
ปัตโต สัมโพธิมุตตะมัง ...

๑. พระคันธสารากวีวงศ์, ๒๕๕๐.

บทสวดอุทิศบุญกุศล (ปิติตานคาถา) เป็นคำแต่งใหม่

ปิติตานคาถา คือ คาถาอุทิศส่วนบุญ สันนิษฐานว่าเป็นคาถาประพันธ์ที่ประเทศไทย และคงประพันธ์ในสมัยกรุงศรีอยุธยาหรือกรุงรัตนโกสินทร์ คาถานี้ประพันธ์โดยอิงอาศัยคำอุทิศส่วนบุญของพระเจ้าจักรพรรดิโลกวิชัยที่มีปรากฏในคัมภีร์อรรถกถา (อป. ขุ. อ. ๒/๑๙๔.) เพราะมีเนื้อความคล้ายคลึงกับคาถาเหล่านั้น^๑

ตัวอย่าง ปิติตานคาถา

บุญญัสลีทานิ กะตัสสะ
ยานัญญานิ กะตานิ เม
เตสฺสญะ ภาคิโน โหนต
สัตตานันตปปะมาณะกา ...

๑. พระคันธสาราภิวังศ์, ๒๕๕๐.

ผู้ประสงค์การสาธยายธรรม

หมายเหตุผู้รวบรวม

สำหรับผู้ประสงค์การสาธยายธรรม (สขุฌาย) คำที่ตรัสจาก
พระโอษฐ์ของตถาคตนั้นเป็นสิ่งที่สมควรต่อการสาธยายได้ทั้งหมด
แต่บทที่พระองค์สาธยายด้วยพระองค์เองเมื่ออยู่วิเวกหลีกเร้นผู้เดียว
นั้นคือ อิทปปัจจยตาและปฏิจจสมุปบาท นอกจากนี้สามารถเลือกดู
บทอื่น ๆ ได้จากหนังสือ พุทธวจน ฉบับ ๑๐ สาธยายธรรม

อิทปปัจจยตาและปฏิจจสมุปบาท

-บาลี นิทาน. ส. ๑๖/๘๕/๑๕๙.

ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ย่อมกระทำไว้ในใจ
โดยแยบคายเป็นอย่างดี ซึ่งปฏิจจสมุปบาทนั้นเทียว ดังนี้ว่า

เมื่อสิ่งนี้มี	สิ่งนี้ย่อมมี
เพราะความเกิดขึ้นแห่งสิ่งนี้	สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น
เมื่อสิ่งนี้ไม่มี	สิ่งนี้ย่อมไม่มี
เพราะความดับไปแห่งสิ่งนี้	สิ่งนี้จึงดับไป

ได้แก่สิ่งเหล่านี้ คือ

เพราะมีอวิชชาเป็นปัจจัย	จึงมีสังขารทั้งหลาย
เพราะมีสังขารเป็นปัจจัย	จึงมีวิญญาณ
เพราะมีวิญญาณเป็นปัจจัย	จึงมีนามรูป
เพราะมีนามรูปเป็นปัจจัย	จึงมีสฬายตนะ
เพราะมีสฬายตนะเป็นปัจจัย	จึงมีผัสสะ
เพราะมีผัสสะเป็นปัจจัย	จึงมีเวทนา

เพราะมีเวทนาเป็นปัจจัย

จึงมีตัณหา

เพราะมีตัณหาเป็นปัจจัย

จึงมีอุปาทาน

เพราะมีอุปาทานปัจจัย

จึงมีภพ

เพราะมีภพเป็นปัจจัย

จึงมีชาติ

เพราะมีชาติเป็นปัจจัย

ชรามรณะ โสกะปริเทวะทุกขะ

โทมนัสอุปายาสะทั้งหลาย

จึงเกิดขึ้นครบถ้วน

ความเกิดขึ้นพร้อมแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้ ย่อมมี ด้วยอาการอย่างนี้.

เพราะความจางคลายดับไปโดยไม่เหลือแห่งวิชานั่นนั่นเทียว

จึงมีความดับแห่งสังขาร

เพราะมีความดับแห่งสังขาร

จึงมีความดับแห่งวิญญาน

เพราะมีความดับแห่งวิญญาน

จึงมีความดับแห่งนามรูป

เพราะมีความดับแห่งนามรูป

จึงมีความดับแห่งสฬายตนะ

เพราะมีความดับแห่งสฬายตนะ

จึงมีความดับแห่งผัสสะ

เพราะมีความดับแห่งผัสสะ

จึงมีความดับแห่งเวทนา

เพราะมีความดับแห่งเวทนา

จึงมีความดับแห่งตัณหา

เพราะมีความดับแห่งตัณหา

จึงมีความดับแห่งอุปาทาน

เพราะมีความดับแห่งอุปาทาน

จึงมีความดับแห่งภพ

เพราะมีความดับแห่งภพ

จึงมีความดับแห่งชาติ

เพราะมีความดับแห่งชาตินั้นแล

ชรามรณะ โสกะปริเทวะทุกขะ

โทมนัสอุปายาสะทั้งหลาย

จึงดับสิ้น

ความดับลงแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้ ย่อมมี ด้วยอาการอย่างนี้ ดังนี้.

ทางออก
ของผู้ประพาศิณิจฉาติฏฐิไปแล้ว

กรณีของภิกษุ

๕๖

หากเห็นโทษโดยความเป็นโทษ ให้ทำคืนตามธรรม

-บาลี นิทาน. ส. ๑๖/๑๕๑/๒๙๐-๓๐๔.

(พระผู้มีพระภาคและภิกษุสงฆ์ มีประชาชนเคารพ นับถือ บูชา สมบูรณ์ด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริวาร ส่วนพวกปริพพาชกผู้เป็นอัญญเดียรถีย์อื่น ไม่มีประชาชนเคารพ นับถือ บูชา ปริพพาชกผู้หนึ่งชื่อสุลิมะ ได้รับคำแนะนำจากศิษย์ให้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา เพื่อเรียนธรรมมาสอนประชาชน โดยหวังจะให้พวกตนมีประชาชนเคารพ นับถือและสมบูรณ์ด้วยลาภสักการะบ้าง ครั้นบวชแล้วก็ได้เที่ยวสอบถามภิกษุเหล่านั้นเพื่อหาวิธีให้ได้มาซึ่งคุณวิเศษ แต่ก็ได้รับคำตอบในทำนองว่าการบรรลุธรรมไม่จำเป็นต้องได้คุณวิเศษ จึงได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคและกราบทูลเรื่องราวให้ฟัง พระผู้มีพระภาคได้แสดงธรรมจนทำให้สุลิมะได้บรรลุธรรม)

ลำดับนั้นเอง ท่านสุลิมะหมอบลงแทบพระบาททั้งสองของพระผู้มีพระภาคเจ้าด้วยเศียรเกล้าแล้วได้ กล่าวถ้อยคำนี้แก่พระผู้มีพระภาคเจ้า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! โทษได้ท่วมทับข้าพระองค์แล้ว ตามที่เป็นคนพาลอย่างไร ตามที่เป็นคนหลงอย่างไร ตามที่มึนความคิดเป็นอกุศลอย่างไร คือ ข้อที่ข้าพระองค์บวชแล้วเพื่อขโมยธรรมวินัยที่พระองค์ตรัสดีแล้วอย่างนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงรับซึ่งโทษโดยความเป็นโทษของข้าพระองค์ เพื่อความสำรวมระวังต่อไปเกิดพระเจ้าข้า.

เออะ สุลิมะ ! โทษได้ท่วมทับเธอ ผู้เป็นคนพาล
อย่างไร ผู้เป็นคนหลงอย่างไร ผู้มีความคิดเป็นอกุศลอย่างไร
คือข้อที่เธอบวชแล้วเพื่อขโมยธรรมในธรรมวินัย ที่ตถาคต
กล่าวดีแล้วอย่างนี้.

สุลิมะ ! เปรียบเหมือนราชบุรุษจับโจรผู้ประพฤติด
มาแสดงแก่พระราชาแล้ว กราบทูลว่า “ข้าแต่ทเว ! โจรนี้
ประพฤติดแต่พระองค์ ขอพระองค์จงทรงลงอาญาแก่
โจรนี้ ตามที่พระองค์ทรงพระประสงค์เถิด” ดังนี้ พระราชา
ทรงรับสั่งกะราชบุรุษเหล่านั้นดังนี้ว่า “บุรุษผู้เจริญ ! ท่าน
ทั้งหลาย จงไป จมัดบุรุษนี้ให้มีแขนในเบื้องหลัง ให้มีการ
ผูกมัดที่แน่นหนาด้วยเชือกอันเหนียว แล้วโกนศีรษะเสีย
พาเที่ยวตระเวนตามถนนต่างๆ ตามทางแยกต่างๆ ด้วย
กลองปณเวเสียงแข็ง พาออกทางประตูด้านทักษิณ แล้ว
จงตัดศีรษะเสีย ทางด้านทักษิณของนคร” ราชบุรุษมัดโจรนั้น
กระทำตามที่พระราชาได้รับสั่งแล้วอย่างไร. สุลิมะ ! เธอ
จะสำคัญความข้อนี้อย่างไร บุรุษนั้นต้องเสวยทุกข์ทรมาน
เพราะข้อนี้เป็นเหตุหรือหนอ.

อย่างนั้น พระเจ้าข้า.

สุสิมะ! บุรุษนั้นต้องเสวยทุกขโทมนัสเพราะข้อนี้เป็นเหตุเพียงใด แต่การบวชของเธอเพื่อขโมยธรรม ในธรรมวินัยที่ตถาคตกล่าวดีแล้วอย่างนี้ นี่ยังมีวิบากเป็นทุกข์ยิ่งกว่า มีวิบากเผ็ดร้อนยิ่งกว่า แล้วยังเป็นไปเพื่อวิบากอีกด้วย. สุสิมะ! แต่เพราะเธอเห็นโทษโดยความเป็นโทษ แล้วทำคินตามธรรม เราจึงรับโทษนั้นของเธอ ผู้ใดเห็นโทษ โดยความเป็นโทษแล้วทำคินตามธรรม ถึงความสำรวมระวังต่อไป ข้อนี้เป็นความเจริญในอริยวินัยของผู้นั้น ดังนี้.

ข้อควรปฏิบัติของภิกษุเมื่อเข้าบ้าน

-บาลี มหาวิ. วิ. ๑/๑๘/๙. , -บาลี สี. ที. ๙/๑๙๐/๒๓๘.

-บาลี ม. ม. ๑๓/๓๘๑/๔๑๖. , -บาลี ม. ม. ๑๓/๕๓๒/๕๘๙.

(กิจที่ภิกษุควรทำเมื่อเข้าบ้านนั้นมีปรากฏในหลายพระสูตร
โดยสรุปก็คือ มีการฉันอาหาร การอนุโมทนา การสนทนาธรรม
ดังตัวอย่างพระสูตรต่อไปนี้)

... อานนท์ ! ครั้นนั้นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรง
พระนามว่ากัสสปะ ผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรง
นุ่งแล้ว ทรงถือบาตรและจีวร เสด็จเข้าไปยังพระราชานิเวศน์
ของพระเจ้ากิกิการาช ประทับนั่งบนอาสนะที่เขาจัดถวาย
พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ ลำดับนั้นพระเจ้ากิกิการาช ทรงอังคาส
ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ให้ฉันน้ำเพียงพอด้วย
ของเคี้ยวของฉันอันประณีต ด้วยพระหัตถ์ของท้าวเธอ ครั้น
พระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
เสวยเสร็จ วางพระหัตถ์จากบาตรแล้ว

พระเจ้ากิกิการาช ทรงถืออาสนะต่ำอันหนึ่ง ประทับ
นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลว่า ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ ! ขอพระผู้มีพระภาคทรงรับการอยู่จำพรรษา

ณ เมืองพาราณสีของหม่อมฉันเกิด หม่อมฉันจักได้บำรุง
พระสงฆ์เห็นปานนี้.

พระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปอรหันต-
สัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่า อย่าเลยมหาราช! เรารับการอยู่
จำพรรษาเสียแล้ว

... ขณะนั้นเป็นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงอันตรวาสกแล้ว
ถือบาตรจีวรเสด็จพระพุทธดำเนินไปสู่ณิเวศน์ของเวรัญชพราหมณ์
ครั้นถึงแล้ว ประทับนั่งเหนืออาสนะที่เขาจัดถวาย พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์
จึงเวรัญชพราหมณ์อังกาสภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ด้วย
ของเคี้ยวของฉันอันประณีต ด้วยมือของตนจนให้ห้ามกัดแล้ว ได้
ถวายไตรจีวรแต่พระผู้มีพระภาคผู้เสวยเสร็จทรงนำพระหัตถ์ออก
จากบาตรแล้วให้ทรงครอง และถวายผ้าคู่ให้ภิกษุครองรูปละสำหรับ
จึงพระองค์ทรงชี้แจงให้เวรัญชพราหมณ์เห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญ
ว่าเรึง ด้วยธรรมีกถาแล้ว ทรงลุกจากที่ประทับเสด็จกลับ

... ลำดับนั้น เป็นเวลาเช้าพระผู้มีพระภาคทรงนุ่งแล้ว ทรง
ถือบาตรและจีวร พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์เสด็จไปสู่สถานทีบุชายัญของ
พราหมณ์ภูทันทะแล้ว ประทับนั่ง ณ อาสนะที่เขาแต่งตั้งไว้ ต่อนั้น

พราหมณ์กัญทันทะได้อังคาสภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ด้วยมือของตนเอง ด้วยขาทนียโภชนียาหารอย่างประณีต เมื่อทราบ ว่าพระผู้มีพระภาคเสวยเสร็จแล้ว ทรงลดพระหัตถ์ลงจากบาตรแล้ว จึงได้ถือเอาอาสนะที่ต่ำแห่งหนึ่งนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาค ทรงยังพราหมณ์กัญทันทะผู้นั้น ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งนั้นแล ให้เห็นแจ้ง ให้สมทาน ให้อาภายา ให้ร่าเริง ด้วยธรรมิกเถาแล้ว เสด็จจุลกจากอาสนะหลีกไป.

... พระสมณโคดมฉันฉันแล้ว นั่งอยู่ขณะหนึ่ง และไม่ปล่อย ให้เวลาแห่งการอนุโมทนาล่วงเลยไป ฉันแล้วก็อนุโมทนา โดยไม่ติเตียน อาหารนั้นยกย่องอาหารอื่น ย่อมสนทนาชักชวนบริษัทนั้น ๆ ให้ อาภายาร่าเริงด้วยธรรมิกเถาโดยแท้ แล้วจึงจุลกจากอาสนะหลีกไป พระสมณโคดมฉัน ไม่ผละผลันไป ไม่เฉื่อยชาไป และไม่ไปโดย เขาไม่รู้ไม่เห็น.

สิ่งที่ภิกษุควรทำเมื่ออยู่ร่วมกัน

-บาลี ม. ๑๒/๓๑๓/๓๑๓.

-บาลี อฏฐก. อ. ๒๓/๑๕๒-๑๕๖/๗๒.

ภิกษุนั้นไปสู่หมู่สงฆ์แล้ว ไม่พูดเรื่องนอกเรื่อง
ไม่กล่าวตรัสจานกถา ย่อมกล่าวธรรมเองบ้าง เชื่อเชิญ
ผู้อื่นให้กล่าวบ้าง ย่อมไม่ดูหมิ่นการนิ่งอย่างพระอริยเจ้า.

ภิกษุทั้งหลาย ! นี่เป็นเหตุ เป็นปัจจัยข้อที่ ๗ ย่อม
เป็นไปเพื่อได้ปัญญอันเป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ที่ยัง
ไม่ได้ เพื่อความงอกงามไพบูลย์ เจริญบริบูรณ์ แห่งปัญญา
ที่ได้แล้ว.

(ในที่นี้ยกมาเพียง ๑ ข้อ จากทั้งหมด ๘ ข้อ ของเหตุปัจจัย
ในการได้มาซึ่งปัญญอันเป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ที่ยังไม่ได้)

ภิกษุทั้งหลาย ! การที่พวกเธอผู้เป็นกุลบุตร ออกจาก
เรือนบวชเป็นบรรพชิตด้วยศรัทธา นิ่งสนทนาธรรมมีกถากัน
เป็นการสมควร พวกเธอเมื่อนั่งประชุมกัน ควรทำกิจสองอย่าง
คือ สนทนาธรรมกัน หรือนั่งนิ่งอย่างพระอริยเจ้า.

ข้อที่ภิกษุควรพิจารณาให้มาก

๔๗

ผู้สร้างสุขหรือสร้างทุกข์ให้แก่มหาชน นัยที่ ๑

-บาลี ดิ.ก. อ. ๒๐/๑๓๓/๔๕๐.

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุผู้เป็นที่เชื่อถือของมหาชน
ทั่วไป เมื่อมีการกระทำ ๓ อย่างนี้แล้ว ได้ชื่อว่าเป็น
ผู้ทำมหาชนให้เสื่อมเสีย ทำมหาชนให้หมดความสุข เป็น
ความพินาศแก่มหาชน และไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล
เพื่อความทุกข์ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย การกระทำ
๓ อย่างเป็นอย่างใด คือ

- (๑) ชักชวนในกายกรรมที่ไม่สมควร
- (๒) ชักชวนในวจีกรรมที่ไม่สมควร
- (๓) ชักชวนในธรรมที่ไม่สมควร

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุผู้เป็นที่เชื่อถือของมหาชน
ทั่วไป เมื่อมีการกระทำ ๓ อย่างเหล่านี้แล้ว ได้ชื่อว่าเป็น
ผู้ทำมหาชนให้เสื่อมเสีย ทำมหาชนให้หมดความสุข เป็น
ความพินาศแก่มหาชน และไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล
เพื่อความทุกข์ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย.

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุผู้เป็นที่เชื่อถือของมหาชน
ทั่วไป เมื่อมีการกระทำ ๓ อย่างนี้แล้ว ได้ชื่อว่าเป็นผู้ทำ
มหาชนให้ได้รับประโยชน์ ทำมหาชนให้ได้รับความสุข เป็น
ไปเพื่อความเจริญแก่มหาชน และเป็นไปเพื่อความเกื้อกูล
เพื่อความสุขทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย การกระทำ
๓ อย่างเป็นอย่างใด คือ

(๑) ชักชวนในกายกรรมที่สมควร

(๒) ชักชวนในวจีกรรมที่สมควร

(๓) ชักชวนในธรรมที่สมควร

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุผู้เป็นที่เชื่อถือของมหาชน
ทั่วไป เมื่อมีการกระทำ ๓ อย่างเหล่านี้แล้ว ได้ชื่อว่าเป็น
ผู้ทำมหาชนให้ได้รับประโยชน์ ทำมหาชนให้ได้รับความสุข
เป็นไปเพื่อความเจริญแก่มหาชน และเป็นไปเพื่อความ
เกื้อกูล เพื่อความสุขทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย.

ผู้สร้างสุขหรือสร้างทุกข์ให้แก่มหาชน นัยที่ ๒

-บาลี ปญจก. อ. ๒๒/๑๒๗/๘๘.

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุเถระที่ประกอบด้วยองค์ประกอบ ๕ อย่างเหล่านี้แล้ว ย่อมเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อทำมหาชนให้เสื่อมเสีย ทำมหาชนให้หมดความสุข ทำไปเพื่อความพินาศแก่มหาชน ไม่เป็นประโยชน์เกื้อกูล เป็นไปเพื่อความทุกข์ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ๕ อย่าง คือ

- (๑) ภิกษุเป็นเถระ บวชมานาน มีพรรษาอายุกาลมาก
- (๒) เป็นที่รู้จักกันมาก มีเกียรติยศ มีบริวาร ทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต
- (๓) เป็นผู้ร่ำรวยลาภด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริวาร
- (๔) เป็นพหูสูต ทรงจำธรรมที่ฟังแล้ว สั่งสมธรรมที่ฟังแล้วมาก คล่องปาก ขึ้นใจ แท่งตลอดอย่างดีด้วยทิวฐิติ
- (๕) (แต่) เป็นมิจฉาทิวฐิติ มีทัศนะวิปริต

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุนี้ทำคนเป็นอันมากให้เลิกละจากพระสัทธรรม ให้ตั้งอยู่ในอัสัทธรรม ประชาชนทั้งหลาย ย่อมถือเอาแบบอย่างของภิกษุนั้นไป เพราะคิดว่า เธอเป็นภิกษุเถระ บวชมานาน มีพรรษาอายุกาลมากบ้าง เพราะคิดว่า

เธอเป็นภิกษุเถระ ที่มหาชนเชื่อถือรู้จักกันมาก มีเกียรติยศ มีบริวารมาก ทั้งคุณุหัตถ์และบรรพชิตบ้าง เพราะคิดว่า เธอเป็นภิกษุเถระ ที่ร่ำรวยลาภด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริวารบ้าง เพราะคิดว่า เธอเป็นภิกษุเถระ ที่เป็นพหูสูตร ทรงจำธรรมที่ฟังแล้ว สัมมธรรมที่ฟังแล้วได้บ้าง ดังนี้.

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุเถระที่ประกอบด้วยองค์ประกอบ ๕ อย่างเหล่านี้แล้ว ย่อมเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อทำมหาชนให้เสื่อมเสีย ทำมหาชนให้หมดความสุข ทำไปเพื่อความพินาศ แก่งมหาชน ไม่เป็นประโยชน์เกื้อกูล เป็นไปเพื่อความทุกข์ ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย.

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุเถระที่ประกอบด้วยองค์ประกอบ ๕ อย่างเหล่านี้แล้ว ย่อมเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อทำมหาชนให้ได้รับประโยชน์ ทำมหาชนให้ได้รับความสุข เป็นไปเพื่อความเจริญแก่งมหาชน และเป็นไปเพื่อความเกื้อกูล เพื่อความสุข ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ๕ อย่าง คือ

- (๑) ภิกษุเป็นเถระ บวชมานาน มีพรรษายุกาลมาก
- (๒) เป็นที่รู้จักกันมาก มีเกียรติยศ มีบริวาร ทั้งคุณุหัตถ์และบรรพชิต

(๓) เป็นผู้ร่ำรวยลาภด้วยจิ๋ว บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริวาร

(๔) เป็นพหูสูตร ทรงจำธรรมที่ฟังแล้ว สัมสมรรถที่ฟังแล้วมาก ...

(๕) (และ) เป็นสัมมาทิฐิ มีทัศนะอันถูกต้อง

ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุนี้ ทำคนเป็นอันมากให้เลิกละจากอสังขารให้ตั้งอยู่ในพระสังขาร ประชาชนทั้งหลาย ย่อมถือเอาแบบอย่างของภิกษุนั้นไป เพราะคิดว่า เธอเป็นภิกษุเถระ บวชมานาน มีพรรษายุกาลมากบ้าง เพราะคิดว่า เธอเป็นภิกษุเถระ ที่มหาชนเชื่อถือ รู้จักกันมาก มีเกียรติยศ มีบริวารมาก ทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิตบ้าง เพราะคิดว่า เธอเป็นภิกษุเถระ ที่ร่ำรวยลาภด้วยจิ๋ว บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริวารบ้าง เพราะคิดว่า เธอเป็นภิกษุเถระ ที่เป็นพหูสูตร ทรงจำธรรมที่ฟังแล้ว สัมสมรรถที่ฟังแล้วได้บ้าง ดังนี้.

ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุเถระที่ประกอบด้วยองค์ประกอบ ๕ อย่างเหล่านี้แล้ว ย่อมเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อทำมหาชนให้ได้รับประโยชน์ ทำมหาชนให้ได้รับความสุข เป็นไปเพื่อความเจริญแก่มหาชน และเป็นไปเพื่อความเกื้อกูลเพื่อความทุกข์แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย.

ลักษณะแบบใด คือ คนของสัมมาสัมพุทธะ

-บาลี จตุกก. อ. ๒๑/๓๓/๒๖.

ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุเหล่าใด เป็นคนหลอกลวง
กระด้าง พุดพล่าม ยกตัว จองหอง เป็นผู้จิตไม่ตั้งมั่น.

ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุเหล่านั้น ไม่ใช่ “คนของเรา”.

ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุเหล่านั้น ได้ออกไปนอกธรรม-
วินัยนี้เสียแล้ว และพวกภิกษุเหล่านั้น ย่อมไม่ถึงความเจริญ
งอกงาม ไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้ได้เลย.

ส่วนภิกษุเหล่าใด เป็นคนไม่หลอกลวง ไม่พุดพล่าม
เป็นบัณฑิต ไม่เป็นผู้กระด้าง เป็นผู้มียึดตั้งมั่น.

ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุเหล่านั้นเป็น “คนของเรา”.

ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุเหล่านั้น ไม่ได้ออกไปนอก
ธรรมวินัยนี้ และย่อมถึงความเจริญ งอกงาม ไพบูลย์ใน
ธรรมวินัยนี้.

ได้ชื่อว่าเป็นภิกษุ ไม่ใช่เพราะเครื่องแบบ

- บาลี ดิก. อ. ๒๐/๒๕๔/๕๒๒.

ภิกษุทั้งหลาย ! ลาที่เดินตามฝูงโคไปข้างหลังๆ แม้จะร้องอยู่ว่า “กู ก็เป็นโค กู ก็เป็นโค” ดังนี้ก็ตามที แต่สีของมันก็หาเป็นโคไปได้ไม่ เสียงของมันก็หาเป็นโคไปได้ไม่ เท้าของมันก็หาเป็นโคไปได้ไม่ มันก็ได้แต่เดินตามฝูงโคไปข้างหลังๆ ร้องเอาเองว่า “กู ก็เป็นโค กู ก็เป็นโค” ดังนี้เท่านั้น ข้อนั้นฉันใด.

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุบางรูปในกรณีเช่นนี้ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน คือ แม้จะเดินตามหมู่ภิกษุไปข้างหลังๆ ร้องประกาศอยู่ว่า “ข้า ก็เป็นภิกษุ ข้า ก็เป็นภิกษุ” ดังนี้ ก็ตามที แต่ความใคร่ในการประพาสศีลสิกขาของเธอ ไม่เหมือนของภิกษุทั้งหลาย ความใคร่ในการประพาสจิตตสิกขาของเธอ ไม่เหมือนของภิกษุทั้งหลาย ความใคร่ในการประพาสปัญญาสิกขาของเธอ ไม่เหมือนของภิกษุทั้งหลาย ภิกษุรูปนั้นได้แต่เดินตามหมู่ภิกษุไปข้างหลังๆ ร้องประกาศเอาเองว่า “ข้า ก็เป็นภิกษุ ข้า ก็เป็นภิกษุ” ดังนี้เท่านั้น.

ภิกษุทั้งหลาย ! เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลายพึงสำเหนียกใจไว้ว่า “ความใคร่ในการประพฤตีสีลสิกขาของเรา ต้องเข้มงวดเสมอ ความใคร่ในการประพฤติจิตตสิกขาของเรา ต้องเข้มงวดเสมอ ความใคร่ในการประพฤติปัญญาสิกขาของเรา ต้องเข้มงวดเสมอ” ดังนี้.

ภิกษุทั้งหลาย ! พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้อย่างนี้แล.

ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต

-บาลี อิติวุ. ขุ. ๒๕/๓๐๐/๒๗๒.

ภิกษุทั้งหลาย ! แม้ภิกษุจับชายสังฆาฏิ เดินตามรอยเท้าเราไปข้างหลังๆ แต่ถ้าเธอนั้นมากไปด้วยอภิชฌามีกามราคะกล้ำ มีจิตพยาบาท มีความดำริแห่งใจเป็นไปในทางประทุษร้าย มีสติหลงลืม ไม่มีสัมปชัญญะ มีจิตไม่เป็นสมาธิ แกว่งไปแกว่งมา ไม่สำรวมอินทรีย์แล้วไซ้ ภิกษุนั้นชื่อว่าอยู่ไกลจากเรา แม้เราก็ออยู่ไกลจากภิกษุนั้นโดยแท้. ข้อนั้นเพราะเหตุไร. ภิกษุทั้งหลาย ! ข้อนั้นเพราะเหตุว่า ภิกษุนั้นไม่เห็นธรรม เมื่อไม่เห็นธรรม ก็ชื่อว่าไม่เห็นเรา.

ภิกษุทั้งหลาย ! แม้ภิกษุนั้น จะอยู่ห่างตั้งร้อยโยชน์ แต่ถ้าเธอนั้น ไม่มากไปด้วยอภิชฌา ไม่มีกามราคะกล้ำ ไม่มีจิตพยาบาท ไม่มีความดำริแห่งใจเป็นไปในทางประทุษร้าย มีสติตั้งมั่น มีสัมปชัญญะ มีจิตเป็นสมาธิ ถึงความเป็นเอกัคคตา สำรวมอินทรีย์แล้วไซ้ ภิกษุนั้นชื่อว่าอยู่ใกล้กับเรา แม้เราก็ออยู่ใกล้กับภิกษุนั้นโดยแท้. ข้อนั้นเพราะเหตุไร. ภิกษุทั้งหลาย ! ข้อนั้นเพราะเหตุว่า ภิกษุนั้นเห็นธรรม เมื่อเห็นธรรม ก็ชื่อว่าเห็นเรา.

ลักษณะของผู้อยู่ในอริยวงศ์

-บาลี จตุกก. อ. ๒๑/๓๕/๒๘.

ภิกษุทั้งหลาย! อริยวงศ์ ๔ อย่างเหล่านี้ ปรากฏว่าเป็นธรรมอันเลิศ ยั่งยืน เป็นแบบแผนมาแต่ก่อน ไม่ถูกทอดทิ้งแล้ว ไม่เคยถูกทอดทิ้งเลย ไม่ถูกทอดทิ้งอยู่ จักไม่ถูกทอดทิ้ง เป็นธรรมอันสมณพราหมณ์ทั้งหลายที่เป็นผู้รู้ไม่คัดค้านแล้ว อริยวงศ์ ๔ อย่างเป็นอย่างใด คือ

(๑) ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้สันโดษด้วยจีวรตามมีตามได้ และเป็นผู้สรรเสริญความสันโดษด้วยจีวรตามมีตามได้ ไม่ทำการแสวงหาอันไม่สมควร เพราะจีวรเป็นเหตุไม่ได้จีวรก็ไม่ทุรนทราय ได้จีวรแล้วก็ไม่ยินดีเมามากพัวพัน เห็นส่วนที่เป็นโทษแห่งสังสารวัฏฏ์ มีปัญญาในอุบายที่จะถอนตัวออกอยู่เสมอ นุ่งห่มจีวรนั้น อนึ่ง ไม่ยกตนไม่ข่มผู้อื่น เพราะความสันโดษด้วยจีวรตามมีตามได้นั้น ...

(๒) อีกอย่างหนึ่ง ภิกษุเป็น ผู้สันโดษด้วยบิณฑบาตตามมีตามได้ และเป็นผู้สรรเสริญความสันโดษด้วยบิณฑบาตตามมีตามได้ ไม่ทำการแสวงหาอันไม่สมควร เพราะบิณฑบาตเป็นเหตุ ไม่ได้บิณฑบาตก็ไม่ทุรนทราय ได้บิณฑบาตแล้วก็

ไม่ยินดีเมามหกพัพพัน เห็นส่วนที่เป็นโทษแห่งสังสารวัฏฏ์ มีปัญญาในอุบายที่จะถอนตัวออกอยู่เสมอ บริโภคบิณฑบาตนั้น หนึ่ง ไม่ยกตนไม่ข่มผู้อื่น เพราะความสันโดษด้วยบิณฑบาต ตามมีตามได้นั้น ...

(๓) อีกอย่างหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้สันโดษด้วยเสนาสนะ ตามมีตามได้ และเป็นผู้สรรเสริญความสันโดษด้วยเสนาสนะ ตามมีตามได้ ไม่ทำการแสวงหาอันไม่สมควรเพราะเสนาสนะ เป็นเหตุ ไม่ได้เสนาสนะก็ไม่ทรมทรมาย ได้เสนาสนะแล้วก็ ไม่ยินดีเมามหกพัพพัน เห็นส่วนที่เป็นโทษแห่งสังสารวัฏฏ์ มีปัญญาในอุบายที่จะถอนตัวออกอยู่เสมอ ใช้สอยเสนาสนะนั้น หนึ่ง ไม่ยกตน ไม่ข่มผู้อื่น เพราะความสันโดษด้วยเสนาสนะ ตามมีตามได้นั้น ...

(๔) อีกอย่างหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มีเจียรนียในการบำเพ็ญ สิ่งที่ควรบำเพ็ญ ยินดีแล้วในการบำเพ็ญสิ่งที่ควรบำเพ็ญ เป็นผู้มีเจียรนียในการละสิ่งที่ควรละ ยินดีแล้วในการละสิ่งที่ควรละ หนึ่ง ไม่ยกตนไม่ข่มผู้อื่น เพราะเหตุดังกล่าวนี้.

ก็ภิกษุใดเป็นผู้ฉลาด ไม่เกียจคร้าน มีสัมปชัญญะ มีสติมั่นในการบำเพ็ญสิ่งที่ควรบำเพ็ญและการละสิ่งที่ควรละ นั้น เราเรียกภิกษุนี้นว่า ผู้สถิตอยู่ในอริยวงศ์ อันปรากฏว่าเป็น ธรรมเลิศมาแต่เก่าก่อน.

ภิกษุทั้งหลาย ! อริยวงศ์ ๔ อย่างเหล่านี้แลปรากฏว่า
เป็นธรรมอันเลิศ ยิ่งยืน เป็นแบบแผนมาแต่เก่าก่อน ไม่ถูก
ทอดทิ้งแล้ว ไม่เคยถูกทอดทิ้งเลย ไม่ถูกทอดทิ้งอยู่ จักไม่
ถูกทอดทิ้ง เป็นธรรมอันสมณพราหมณ์ทั้งหลายที่เป็นผู้รู้
ไม่คัดค้านแล้ว.

ภิกษุทั้งหลาย ! ก็แลภิกษุผู้ประกอบพร้อมแล้ว
ด้วยอริยวงศ์ ๔ อย่างเหล่านี้ แม้หากอยู่ในทิศตะวันออก ...
ทิศตะวันตก ... ทิศเหนือ ... ทิศใต้ เธอย่อมยำยี่ความไม่ยินดี
เสียได้ข้างเดียว ความไม่ยินดีหาย่ายี่เธอได้ไม่ ที่เป็นเช่นนั้น
เพราะเหตุไร เพราะเหตุว่า ภิกษุผู้มีปัญญา ย่อมเป็นผู้ยำยี่
เสียได้ ทั้งความไม่ยินดีและความยินดี ดังนี้.

กรณีของคฤหัสถ์

๔๘

หากเห็นโทษโดยความเป็นโทษ ให้ทำคืนตามธรรม

-บาลี มหา. ที. ๙/๑๑๒/๑๓๙.

(กรณีตัวอย่างของพระเจ้าอชาตศัตรูที่ทำการฆ่าบิดาของตนเอง)

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! โทษได้ครอบงำหม่อมฉัน ซึ่งเป็นคนเขลา คนหลง คนไม่ฉลาด หม่อมฉันได้ปลงพระชนม์ชีพพระบิดาผู้ดำรงธรรม เป็นพระราชาโดยธรรมเพราะเหตุแห่งความเป็นใหญ่ ขอพระผู้มีพระภาค จงทรงรับทราบความผิดของหม่อมฉันโดยเป็นความผิด เพื่อสำรวมระวังต่อไปด้วยเถิด.

มหาราช! จริงทีเดียว ความผิดได้ครอบงำพระองค์ ซึ่งเป็นคนเขลา คนหลง คนไม่ฉลาด พระองค์ได้ปลงพระชนม์ชีพพระบิดาผู้ดำรงธรรม เป็นพระราชาโดยธรรม เพราะเหตุแห่งความเป็นใหญ่ แต่เพราะพระองค์ทรงเห็นความผิดโดยเป็นความผิด แล้วทรงสารภาพตามเป็นจริง ฉะนั้น เราขอรับทราบความผิดของพระองค์ไว้ ก็การที่บุคคล เห็นโทษโดยความเป็นโทษ แล้วทำคืนตามธรรม ถึงความสำรวมระวังต่อไป นี่เป็นความเจริญในอริยวินัยของผู้นั้น.

ลักษณะการเกี่ยวข้องกับนักบวช

-บาลี ปญจก. อ. ๒๒/๒๗๑/๑๙๙.

ภิกษุทั้งหลาย ! นักบวชผู้มีศีล เข้าไปสู่สกุลใด มนุษย์ทั้งหลายในสกุลนั้น ย่อมประสพบุญเป็นอันมาก ด้วยฐานะ ๕ อย่าง ฐานะ ๕ อย่างเป็นอย่างใด คือ

(๑) ในสมัยใด จิตของมนุษย์ทั้งหลาย ย่อมเลื่อมใส เพราะได้เห็นนักบวชผู้มีศีล ซึ่งเข้าไปสู่สกุล ในสมัยนั้น สกุลนั้น ชื่อว่า ปฏิบัติข้อปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อสวรรค์

(๒) ในสมัยใด มนุษย์ทั้งหลายพากันต้อนรับ กราบไหว้ ให้อาสนะแก่นักบวชผู้มีศีล ซึ่งเข้าไปสู่สกุล ในสมัยนั้น สกุลนั้น ชื่อว่า ปฏิบัติข้อปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อการเกิดในสกุลสูง

(๓) ในสมัยใด มนุษย์ทั้งหลาย กำจัดมลทินคือ ความตระหนี่เสียได้ในนักบวชผู้มีศีล ซึ่งเข้าไปสู่สกุล ในสมัยนั้น สกุลนั้น ชื่อว่า ปฏิบัติข้อปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อการได้เกียรติศักดิ์อันใหญ่

(๔) ในสมัยใด มนุษย์ทั้งหลาย ย่อมแจกจ่ายทาน ตามสติ ตามกำลังในนักบวชผู้มีศีล ซึ่งเข้าไปสู่สกุล ในสมัยนั้น สกุลนั้น ชื่อว่า ปฏิบัติข้อปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อการได้โภคทรัพย์ใหญ่

(๕) ในสมัยใด มนุษย์ทั้งหลาย ย่อมไต่ถาม สอบสวน
ย่อมฟังธรรมในนักบวชผู้มีศีล ซึ่งเข้าไปสู่สกุล ในสมัยนั้น
สกุลนั้น ชื่อว่า ปฏิบัติข้อปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อการได้ปัญญาใหญ่
ภิกษุทั้งหลาย ! นักบวชผู้มีศีล เข้าไปสู่สกุลใด
มนุษย์ทั้งหลายในสกุลนั้น ย่อมประสพบุญเป็นอันมาก ด้วย
ฐานะ ๕ อย่างเหล่านี้แล.

ผู้จัดว่าเป็นอุบาสกจักษุ

-บาลี ปญจก. อ. ๒๒/๒๓๐/๑๗๕.

ภิกษุทั้งหลาย ! อุบาสกผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็นอุบาสกผู้จักษุ เสร้าหมอง และนำรังเกียจ ธรรม ๕ ประการเป็นอย่างไร คือ

- (๑) เป็นผู้ไม่มีศรัทธา
- (๒) เป็นผู้ทุศีล
- (๓) เป็นผู้ถือโกตฺหลงคล^๑ เชื่อมงคล ไม่เชื่อกรรม
- (๔) แสวงหาผู้ควรรับทักษิณายนอกศาสนานี้
- (๕) ทำการสนับสนุนในที่นอกศาสนานี้

ภิกษุทั้งหลาย ! อุบาสกผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการเหล่านี้แล ย่อมเป็นอุบาสกผู้จักษุ เสร้าหมอง และนำรังเกียจ.

๑. มงคลภายนอกของสมณพราหมณ์เหล่านี้

ผู้จัดว่าเป็นอุบาสกรัตนะ

-บาลี ปญจก. อ. ๒๒/๒๓๐/๑๗๕.

ภิกษุทั้งหลาย ! อุบาสกผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็นอุบาสกรัตนะ อุบาสกปทุม อุบาสกบุญทรिक ธรรม ๕ ประการเป็นอย่างไร คือ

(๑) เป็นผู้มืศรัทธา

(๒) เป็นผู้มืศีล

(๓) ไม่เป็นผู้ถือโกตฺหลมกคฺล เชื่อกรรม ไม่เชื่อมกคฺล

(๔) ไม่แสวงหาผู้ควรรับทักษิณากายนอกศาสนา

(๕) ทำการสนับสนุนในศาสนา

ภิกษุทั้งหลาย ! อุบาสกผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการเหล่านี้แล ย่อมเป็นอุบาสกรัตนะ อุบาสกปทุม อุบาสกบุญทรिक.

การให้ทาน เป็นเหตุให้เกิดทรัพย์

-บาลี อุปริ. ม. ๑๔/๓๗๖/๕๗๙.

มาณพ! บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรี ก็ตาม
บุรุษก็ตาม ย่อมเป็นผู้ให้ข้าว น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ยานพาหนะ
ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่อยู่ และประทีป
โคมไฟแก่สมณะหรือพราหมณ์ เขาตายไป จะเข้าถึงสุคติ
โลกสวรรค์ เพราะกรรมนั้น อันเขาให้พร้อมพร้อมสมาทนไว้
อย่างนี้ หากตายไปไม่เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ถ้ามาเป็นมนุษย์
เกิด ณ ที่ใด ๆ ในภายหลัง จะเป็นคนมีโภคทรัพย์มาก.

สังคฺมเลว เพราะคนดีอ่อนแอ

-บาลี ทุก. อ. ๒๐/๘๗/๒๘๔.

ภิกษุทั้งหลาย! สมัยใด พวกโจรมีกำลัง สมัยนั้น พระราชาย่อมเสื่อมกำลัง คราวนั้นทั้งพระราชาเองก็หมด ความผาสุกที่จะเข้าไป ออกนอก หรือจะออกคำสั่งไปยังชนบท ชายแดน ถึงแม้พวกพราหมณ์และคหบดีก็หมดความสะดวก ที่จะเข้าไป ออกนอก หรือที่จะอำนวยการงานนอกเมือง ข้อนั้นฉันใด.

ภิกษุทั้งหลาย! สมัยใด พวกภิกษุเลวทรามมีกำลัง สมัยนั้นหมู่ภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รักย่อมเสื่อมกำลัง คราวนั้น หมู่ภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก จำต้องเป็นผู้หนึ่ง เจียบเชียบอยู่ใน ท่ามกลางสงฆ์ หรือถึงกับต้องไปอยู่ตามชนบทชายแดน ฉะนั้นเหมือนกัน.

ภิกษุทั้งหลาย! ข้อนี้อย่อมไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์ แก่มหาชนทั้งหลาย ไม่เป็นไปเพื่อความสุข เป็นความเสียหาย แก่มหาชนเป็นอันมาก และไม่เป็นไปเพื่อความเกื้อกูล เพื่อ ความทุกข์ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย.

ภิกษุทั้งหลาย ! สมัยใด พระราชามีกำลัง สมัยนั้น พวกโจรย่อมล้อมกำลัง คราวนั้นทั้งพระราชาเอง ก็มีความ ผาสุกที่จะเข้าในออกนอก หรือที่จะออกคำสั่งไปยังชนบท ชายแดน แม้พวกพราหมณ์และคหบดี ก็มีความสะดวกที่จะ เข้าในออกนอก หรือที่จะอำนวยความสะดวกนอกเมือง ข้อนี้ฉันใด.

ภิกษุทั้งหลาย ! สมัยใด ภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รักมีกำลัง สมัยนั้นพวกภิกษุเลวทรามย่อมล้อมกำลัง คราวนั้นพวกภิกษุ เลวทราม จำต้องเป็นผู้หนึ่ง เจียบเชียบ อยู่ในท่ามกลางสงฆ์ หรือเป็นพวกที่ต้องหล่นไปเอง ฉะนั้นเหมือนกัน.

ภิกษุทั้งหลาย ! ข้อนี้ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ มหาชนทั้งหลาย ให้มหาชนมีความสุข เป็นความเจริญแก่ มหาชนเป็นอันมาก และเป็นไปเพื่อความเกื้อกูล เพื่อความสุข ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย.

หลักการกำจัดเสี้ยนหนาม (คนไม่ดี)

-บาลี สී. ที. ๙/๑๗๑/๒๐๖.

(พระพุทธเจ้าตรัสกับภิกษุทันตพราหมณ์ เล่าถึงเรื่องของพระเจ้า
มหาวชิตราชที่เรียกพราหมณ์ปุโรหิตมาเฝ้าเพื่อให้อสอนวิธีการบูชามหาอัณณ์)

พราหมณ์ ! ปุโรหิตได้ทูลสนองพระดำรัสนั้นว่า
‘แวนแคว้นของพระองค์ยังมีเสี้ยนหนาม ยังมีการเบียดเบียน
กัน การปล้นฆ่าในหมู่บ้านก็ยังปรากฏ การปล้นฆ่าในนิคม
ก็ยังปรากฏ การปล้นฆ่าในนครก็ยังปรากฏ การแย่งชิงตาม
ระยะหนทางก็ยังปรากฏ และถ้าพระองค์จะให้เลิกเก็บส่วย
ในขณะที่แวนแคว้นเป็นไปด้วยเสี้ยนหนาม เต็มไปด้วยการ
เบียดเบียนเช่นนี้ ก็จะได้ชื่อว่าทำกิจไม่ควรทำ อีกประการ
หนึ่ง พระองค์อาจทรงพระดำริว่า เรากำจัดเสี้ยนหนาม คือ
โจรผู้ร้ายเสียได้ด้วยการประหาร การจองจำ การริบทรัพย์
การประจาน หรือการเนรเทศดังนี้ ข้อนี้ก็มิใช่เชื่อว่าเป็นการ
กำจัดได้ราบคาบด้วยดี เพราะผู้ที่ยังเหลือจากการถูก
ประหารก็ยังมิ ชนพวกนี้จะเบียดเบียนชนบทของพระองค์
ในภายหลัง แต่ว่ามีอุบายที่จะกำจัดเสี้ยนหนามเหล่านั้นให้
ราบคาบด้วยดีได้ คือ

(๑) ชนเหล่าใดอุตสาหะในการทำเกษตรกรรม และปศุสัตว์ ขอพระองค์จงประทานพืชพันธุ์และอาหาร แก่ชนเหล่านั้น

(๒) ชนเหล่าใดอุตสาหะในพาณิชย์กรรม ขอ พระองค์จงเพิ่มทุนให้ชนเหล่านั้น

(๓) ข้าราชการเหล่าใดอุตสาหะ ขอพระองค์ จงประทานเบี้ยเลี้ยงและเงินเดือนแก่ชนพวกนั้นในโอกาส อันสมควร

ชนเหล่านั้นนั้นแหละ จักเป็นผู้ชวนขายในການ ของตน ไม่เบียดเบียนแค้นแค้นของพระองค์ และพระคลัง ก็จะมีพูนมากมาย แค้นแค้นจะตั้งอยู่ด้วยความเกษม ปราศจากเลี่ยนหนามและการเบียดเบียน พวกมนุษย์จะ ร่ำเรงบันเทิง นอนชุกตรให้เต็มพ้อนอนอยู่นอก แม้จักไม่ปิด ประตูเรือน ในเวลาค่ำคืน ก็เป็นอยู่ได้’.

กรณีศึกษาเรื่องภิกษุชาวกรุงโกสัมพีแตกสามัคคีกัน

-บาลี มหา. วิ. ๕/๓๑๒/๒๓๘.

เรื่องมีอยู่ว่าภิกษุ ๒ รูปทะเลาะกัน คือรูปหนึ่งหาว่าอีกรูปหนึ่งต้องอาบัติแล้วไม่เห็นอาบัติ จึงพาพวกมาประชุมสวดประกาศลงอุกเขปนียกรรมแก่ภิกษุรูปนั้น แต่ละรูปต่างก็มีเพื่อนฝูงมากด้วยกันทั้งสองฝ่าย และต่างก็หาว่าอีกฝ่ายหนึ่งทำไม่ถูก ถึงกับสงฆ์แตกกันเป็นสองฝ่าย และแยกทำอุโบสถ แม้พระผู้พระภาคจะทรงแนะนำตักเตือนให้ประนีประนอมกันก็ไม่ฟัง ในที่สุดถึงกับทะเลาะวิวาทและแสดงอาการทางกายทางวาจาที่ไม่สมควรต่อกัน พระผู้มีพระภาคจึงทรงตักเตือน.

ภิกษุทั้งหลาย! พอที่ พวกเธอทั้งหลาย อย่าหมายมั่นกันเลย อย่าทะเลาะกันเลย อย่าโต้เถียงกันเลย อย่าวิวาทกันเลย.

มีภิกษุบางรูปทูลขึ้นว่า “ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้เป็นธรรมสามี! ขอพระองค์จงหยุดไว้ก่อนเถิดพระเจ้าข้า ขอจงทรงชวนชวายน้อยเถิดพระเจ้าข้า. ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า! ขอจงทรงประกอบในสุขวิหารในทิฏฐธรรมอยู่เถิด พระเจ้าข้า พวกข้าพระองค์ทั้งหลายจักทำให้เห็นดำเห็นแดงกัน ด้วยการหมายมั่นกัน ด้วยการทะเลาะกัน ด้วยการโต้เถียงกัน ด้วยการวิวาทกัน อันนี้เอง”.

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสคำนี้แก่ภิกษุเหล่านั้นเป็นคำรบ ๒ ว่า

ภิกษุทั้งหลาย! พอทีพวกเธอทั้งหลาย อย่าหมายมันกันเลย อย่าทะเลาะกันเลย อย่าโต้เถียงกันเลย อย่าวิวาทกันเลย.

มีภิกษุบางรูปทูลคำนี้ขึ้นเป็นคำรบ ๒ ว่า “ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้เป็นธรรมสามี! ขอพระองค์จงหยุดไว้ก่อนเถิดพระเจ้าข้า ขอจงทรงชวนชวายน้อยเถิดพระเจ้าข้า. ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า! ขอจงทรงประกอบในสุขวิหารในทิฏฐธรรมอยู่เถิด พระเจ้าข้า พวกข้าพระองค์ทั้งหลายจักทำให้เห็นดำเห็นแดงกัน ด้วยการหมายมันกัน ด้วยการทะเลาะกัน ด้วยการโต้เถียงกัน ด้วยการวิวาทกัน อันนี้เอง”.

พระผู้มีพระภาคจึงทรงสั่งสอนให้ดูตัวอย่างที่มาวุกุมารแห่งแคว้นโกศลผู้คิดแก้แค้นพระเจ้าพรหมทัตแห่งแคว้นกาสิในการที่จับพระราชบิดาของพระองค์ คือพระเจ้าที่มีดีไปทรมานประจานและประหารชีวิต เมื่อมีโอกาสจะแก้แค้นได้ก็ยั้งระลึกถึงโอวาทของบิดา ที่ไม่ให้เห็นแก่ยาว (คือไม่ให้ผูกเวรจองเวรไว้นาน) ไม่ให้เห็นแก่สั้น (คือไม่ให้ตัดไมตรี) และให้สำนึกว่า เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร จึงไว้ชีวิตพระเจ้าพรหมทัต แล้วกลับได้ราชสมบัติที่เสียไปคืนพร้อมทั้งได้พระราชบิดาของพระเจ้าพรหมทัตด้วย.

ทรงสรุปว่า พระราชาที่จับศัสตราอาวุธยังทรงมีขันติและ
โสรจจะได้อะไร จึงควรที่ภิกษุทั้งหลายผู้บวชในธรรมวินัยนี้จะต้องมีความ
อดทนและความสงบเสงี่ยม แต่ภิกษุเหล่านั้นก็มิได้เชื่อฟัง

กาลนั้นแล ในเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงครองจีวร
ถือบาตร เสด็จเข้าไปสู่เมือง โกสัมพี เพื่อบิณฑบาต ครั้นทรงเที่ยว
บิณฑบาตในเมืองโกสัมพีแล้ว ภายหลังภัตตกาล กลับจากบิณฑบาต
แล้ว ทรงเก็บบริขารขึ้นมารถื้อไว้ แล้วประทับยืน ตรัสคาถานี้ว่า

คนไพร่ๆ ด้วยกัน ส่งเสียงเอ็ดตะโร แต่หาเป็นคนไหน
สำคัญตัวว่า เป็นพาลไม่ เมื่อหมู่แตกกัน ก็หาได้มีใครรู้สึก
เป็นอย่างอื่น ให้ดีขึ้นไปกว่านั้นได้ไม่.

พวกบัณฑิตลืมหินตัว สมัครที่จะพูดตามทางที่ตน
ปรารถนาจะพูดอย่างไร ก็พูดพาลไปอย่างนั้น หาได้นำพา
ถึงกิเลสที่เป็นเหตุแห่งการทะเลาะกันไม่.

พวกใด ยังผูกใจเจ็บอยู่ว่า ‘ผู้นั้นได้ทำร้ายเรา ได้ทำร้ายเรา
เราได้เอาชนะเรา ได้ลักทรัพย์ของเรา’ เวนของพวกนั้น
ย่อมระงับไม่ลง.

พวกใด ไม่ผูกใจเจ็บว่า ‘ผู้นั้นได้ทำร้ายเรา ได้ทำร้ายเรา
เราได้เอาชนะเรา ได้ลักทรัพย์ของเรา’ เวนของพวกนั้น ย่อม
ระงับได้.

ในยุคไหนก็ตาม เวรทั้งหลาย ไม่เคยระงับได้ด้วย การผูกเวรเลย แต่ระงับได้ด้วยไม่มีการผูกเวร ธรรมนี้เป็น ของเก่าที่ใช้ได้ตลอดกาล.

คนพวกอื่น ไม่รู้สึกว่ ‘พวกเราจะهلكลาญก็เพราะ เหตุนี้’ พวกใด สำนึกตัวได้ในเหตุที่มีนั้น ความมุงร้ายกัน ย่อมระงับได้ เพราะความรู้สึกนั้น.

ความกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ยังมีได้แม้ แก่พวกคนกักขฬะเหล่านั้น ที่ปล้นเมืองหักแซ่ชาวบ้าน ฆ่าฟันผู้คน แล้วต้อนม้า โค และขนเอาทรัพย์ไป แล้วทำไม จะมีแก่พวกเธอไม่ได้เล่า

ถ้าหากไม่ได้สหายที่พาตัวรอด เป็นปราชญ์ ที่มีความ เป็นอยู่ดี เป็นเพื่อนร่วมทางแล้วไซ้ร้ ก็จงทำตัวให้เหมือน พระราชา ที่ละแคว้นซึ่งพิชิตได้แล้วไปเสีย แล้วเที่ยวไปคนเดียว ดุจช้างมาตังคะ เที่ยวไปในป่าตัวเดียว ฉะนั้น.

การเที่ยวไปคนเดียว ดีกว่า เพราะไม่มีความเป็น สหายกันได้กับคนพาล พึงเที่ยวไปคนเดียว และไม่ทำบาป เป็นคนมักน้อย ดุจช้างมาตังคะ เป็นสัตว์มักน้อย เที่ยวไป ในป่า ฉะนั้น.

ครั้นแล้วจึงเสด็จไปจากที่นั่นสู่พาลกโณการกคาม สู่ป่าชื่อ ปาจิวันังสะโดยลำดับ ได้ทรงพบปะกับพระเถระต่าง ๆ ในที่ที่เสด็จไปนั้น ในที่สุดได้เสด็จไปพำนักอยู่ ณ โคนไม้สาละอันร่มรื่น ณ ป่าชื่อปาริเลยยกะ และได้มีพญาช้างชื่อปาริเลยยกะ มาอุปฐากดูแลพระผู้มีพระภาค ต่อจากนั้นจึงได้เสด็จไปยังกรุงสวตถิ.

ครั้งนั้น อุบาสกอุบาลิกขาชาวพระนครโกสัมพีได้หารือกัน ดังนี้ว่า พระคุณเจ้าเหล่าภิกษุชาวพระนครโกสัมพีนี้ ทำความพินาศใหญ่โตให้พวกเรา พระผู้มีพระภาคถูกท่านเหล่านั้นรบกวนจึงเสด็จหลีกไปเสีย เอาละ พวกเราไม่ต้องอภิวาท ไม่ต้องลูกรับ ไม่ต้องทำ อัญชลีกรรมสามจีกรรม ไม่ต้องทำสักการะ ไม่ต้องเคารพ ไม่ต้อง นับถือ ไม่ต้องบูชาซึ่งพระคุณเจ้าเหล่าภิกษุชาวพระนครโกสัมพี แม้เข้ามาบิณฑบาต ก็ไม่ต้องถวายบิณฑบาต ท่านเหล่านั้นถูกพวกเรา ไม่สักการะ ไม่เคารพ ไม่นับถือ ไม่บูชา เป็นผู้ไม่มีสักการะอย่างนี้ จักหลีกไปเสีย หรือจักสึกเสีย หรือจักให้พระผู้มีพระภาคทรงโปรด ครั้นแล้วไม่อภิวาท ไม่ลูกรับ ไม่ทำอัญชลีกรรมสามจีกรรม ไม่สักการะ ไม่เคารพ ไม่นับถือ ไม่บูชา ซึ่งพวกภิกษุชาวพระนครโกสัมพี แม้เข้ามาบิณฑบาตก็ไม่ถวายบิณฑบาต.

ครั้งนั้น พวกภิกษุชาวพระนครโกสัมพี ถูกอุบาสกอุบาลิกขาชาวพระนครโกสัมพีไม่สักการะ ไม่เคารพ ไม่นับถือ ไม่บูชา เป็นผู้ไม่มีสักการะ จึงพูดกันอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย! มิฉะนั้น พวกเรา พึงไปพระนครสวตถิ แล้วจะบอภิกษุณนี้ในสำนักพระผู้มีพระภาค ครั้นแล้ว เก็บจำเสนาสนะ ถือบาตรจีวร พวกกันเดินทางไปพระนครสวตถิ.

ภิกษุเหล่านั้นได้รับความลำบากก็รู้สึกสำนึกผิด จึงพากัน
เดินทางไปกรุงสาวัตถีและยอมตกลงระงับข้อวิวาทแตกแยกกัน โดยภิกษุ
รูปที่เป็นต้นเหตุยอมแสดงอาบัติ ภิกษุฝ่ายที่สวดประกาศลงโทษยอม
ถอนประกาศ พระผู้มีพระภาคจึงตรัสให้ประชุมสงฆ์สวดประกาศระงับ
เรื่องนั้นเป็นสังฆสามัคคีด้วยพุทธานุญาตกรรมวาจา เสร็จแล้วให้สวดปาติโมกข์.

บทส่งท้าย

การเกี่ยวข้อกันของนักบวช กับคฤหัสถ์

๔๙

-บาลี อิติวุ. พุ. ๒๕/๓๑๔/๒๘๗.

ภิกษุทั้งหลาย ! พรหมณ์และคหบดีทั้งหลาย ผู้บำรุงเธอทั้งหลายด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะและ คิลานปัจจัยเภสัชบริขาร ชื่อว่าเป็นผู้มีอุปการะมากแก่เธอทั้งหลาย.

ภิกษุทั้งหลาย ! การที่เธอทั้งหลายแสดงธรรม อันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด พร้อมทั้ง อรรถะ พร้อมทั้งทั้งพยัญชนะ ประกาศพรหมจรรย์อันบริสุทธิ์ บริบูรณ์สิ้นเชิง แก่พรหมณ์และคหบดีเหล่านั้น ชื่อว่า เธอทั้งหลายก็เป็นผู้มีอุปการะมากแก่ชนเหล่านั้น.

ภิกษุทั้งหลาย ! คฤหัสถ์และบรรพชิตทั้งหลาย ต่าง อาศัยซึ่งกันและกันอยู่ประพาศพรหมจรรย์ เพื่อถอนกิเลส อันเปรียบเหมือนห้วงน้ำ เพื่อจะทำซึ่งที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบ ด้วยประการอย่างนี้.

สิ่งที่ใครๆ ในโลกไม่ได้ตามปราณนา

๕๐

-บาลี ปญจก. อ. ๒๒/๕๗/๔๘.

ภิกษุทั้งหลาย! ฐานะ ๕ ประการเหล่านี้ อันสมณะ
พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใครๆ ในโลก ไม่พึงได้
ตามปารณนา ๕ ประการเป็นอย่างไร คือ

สมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใครๆ
ในโลก ไม่อาจได้ตามปารณนาว่า

- (๑) สิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดา อย่าแก่เลย
- (๒) สิ่งที่มีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา อย่าเจ็บไข้เลย
- (๓) สิ่งที่มีความตายเป็นธรรมดา อย่าตายเลย
- (๔) สิ่งที่มีความสิ้นไปเป็นธรรมดา อย่าสิ้นไปเลย
- (๕) สิ่งที่มีความวิनाศเป็นธรรมดา อย่าวินาศเลย

ภิกษุทั้งหลาย! สิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดา ก็ย่อม
แก่สำหรับปุถุชนผู้มีได้สดับ เมื่อสิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดา
แก่แล้ว เขาก็ไม่พิจารณาเห็นโดยประจักษ์ว่า “ไม่ใช่สิ่งที่มี
ความแก่เป็นธรรมดา จะแก่สำหรับเราผู้เดียวเท่านั้น โดย
ที่แท้แล้ว สิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดา ย่อมแก่สำหรับสัตว์
ทั้งหลายทั้งปวง ที่มีการมา การไป การจุติ การอุปบัติ ก็เมื่อ

สิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดาแก่แล้ว เราจะมามัวเศร้าโศก
กระวนกระวาย ร่ำไรรำพัน ทูบอกร่ำไห้ ถึงความหลงใหล
แม้อาหารก็ไม่ย่อย กายก็เศร้าหมอง การงานก็หยุดซ้งัก
พวกอมิตรก็ดีใจ มิตรสหายก็เศร้าใจ” ดังนี้.

ปุณฺชนํ เมื่อสิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดา แก่แล้ว
ยอมเศร้าโศก กระวนกระวาย ร่ำไรรำพัน เป็นผู้ทูลอกร่ำไห้
ยอมถึงความหลงใหล. ภิกษุทั้งหลาย! เรากล่าวว่าปุณฺชน
ผู้มีได้สดับนี้ ถูกลูกศรแห่งความโศก อันมีพิษเสียบแทงแล้ว
ทำตนเองให้เดือดร้อนอยู่.

ภิกษุทั้งหลาย! สิ่งที่มีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ก็
ยอมเจ็บไข้สำหรับปุณฺชนผู้มีได้สดับ เมื่อสิ่งที่มีความเจ็บไข้
เป็นธรรมดาเจ็บไข้แล้ว เขาก็ไม่พิจารณาเห็นโดยประจักษ์ว่า
“ไม่ใช่สิ่งที่มีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา จะเจ็บไข้สำหรับเรา
ผู้เดียวเท่านั้น โดยที่แท้แล้ว สิ่งที่มีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา
ยอมเจ็บไข้สำหรับสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง ที่มีการมา การไป การจุติ
การอุบัติ ก็เมื่อสิ่งที่มีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา เจ็บไข้แล้ว
เราจะมามัวเศร้าโศก กระวนกระวาย ร่ำไรรำพัน ทูบอกร่ำไห้
ถึงความหลงใหล แม้อาหารก็ไม่ย่อย กายก็เศร้าหมอง การงาน
ก็หยุดซ้งัก พวกอมิตรก็ดีใจ มิตรสหายก็เศร้าใจ” ดังนี้.

ปุณฺณนั้น เมื่อสิ่งที่มีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา เจ็บไข้แล้ว ย่อมเศร้าโศก กระวนกระวาย ร่ำไรรำพัน เป็นผู้ทูปอกรำให้ ย่อมถึงความหลงใหล. ภิกษุทั้งหลาย! เรากล่าวว่า ปุณฺณผู้มีได้สดับนี้ ถูกลูกศรแห่งความโศก อันมีพิษเสียบแทงแล้ว ทำตนเองให้เดือดร้อนอยู่.

ภิกษุทั้งหลาย! สิ่งที่มีความตายเป็นธรรมดา ก็ย่อมตายสำหรับปุณฺณผู้มีได้สดับ เมื่อสิ่งที่มีความตายเป็นธรรมดาตายแล้ว เขาก็ไม่พิจารณาเห็นโดยประจักษ์ว่า “ไม่ใช่สิ่งที่มีความตายเป็นธรรมดา จะตายสำหรับเราผู้เดียวเท่านั้น โดยที่แท้แล้ว สิ่งที่มีความตายเป็นธรรมดา ย่อมตายสำหรับสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง ที่มีการมา การไป การจุติ การอุบัติ ก็เมื่อสิ่งที่มีความตายเป็นธรรมดา ตายแล้ว เราจะมามัวเศร้าโศก กระวนกระวาย ร่ำไรรำพัน ทูปอกรำให้ ถึงความหลงใหล แม้อาหารก็ไม่ย่อย กายก็เศร้าหมอง การงานก็หยุดซ้ง พวกอมิตรก็ดีใจ มิตรสหายก็เศร้าใจ” ดังนี้.

ปุณฺณนั้น เมื่อสิ่งที่มีความตายเป็นธรรมดา ตายแล้ว ย่อมเศร้าโศก กระวนกระวาย ร่ำไรรำพัน เป็นผู้ทูปอกรำให้ ย่อมถึงความหลงใหล. ภิกษุทั้งหลาย! เรากล่าวว่า ปุณฺณผู้มีได้สดับนี้ ถูกลูกศรแห่งความโศก อันมีพิษเสียบแทงแล้ว ทำตนเองให้เดือดร้อนอยู่.

(ในกรณีแห่งสิ่งที่มีความสิ้นไปเป็นธรรมดา มีความวินาศไปเป็นธรรมดา ก็ได้ตรัสไว้ด้วยถ้อยคำอย่างเดียวกันกับในกรณีแห่งสิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดาข้างบนนี้ และพระองค์ยังได้ตรัสไว้ในลักษณะที่ตรงกันข้ามจากข้อความนี้ สำหรับอริยสาวกผู้ได้สดับ)

เหตุให้สำเร็จตามปรารถนา

นัยที่ ๑

๕๑

-บาลี จตุกก. อ. ๒๑/๘๕/๖๑.

คหบดี! ธรรม ๔ ประการนี้ นำปรารถนา น่ารักใคร่
นำพอใจ หาได้ยากในโลก ธรรม ๔ ประการเป็นอย่างไร คือ

ขอโภคทรัพย์จึงเกิดขึ้นแก่เราโดยทางธรรม นี่เป็น
ธรรมประการที่ ๑ อันนำปรารถนา น่ารักใคร่ นำพอใจ
หาได้ยากในโลก.

เราได้โภคทรัพย์ทั้งหลายโดยทางธรรมแล้ว ขอยศ
จงเฟื่องฟูแก่เราพร้อมด้วยญาติและมิตรสหาย นี่เป็น
ธรรมประการที่ ๒ อันนำปรารถนา น่ารักใคร่ นำพอใจ
หาได้ยากในโลก.

เราได้โภคทรัพย์ทั้งหลายโดยทางธรรมแล้ว ได้ยศ
พร้อมด้วยญาติและมิตรสหายแล้ว ขอเราจงเป็นอยู่นาน
จงรักษาอายุให้ยั่งยืน นี่เป็นธรรมประการที่ ๓ อัน
นำปรารถนา น่ารักใคร่ นำพอใจ หาได้ยากในโลก.

เราได้โภคทรัพย์ทั้งหลายโดยทางธรรมแล้ว ได้ยศ
พร้อมด้วยญาติและมิตรสหายแล้ว เป็นอยู่นานรักษาอายุ

ให้ยั่งยืนแล้ว เมื่อตายแล้ว ขอเราจงเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์
นี้เป็นธรรมประการที่ ๔ อันนำปรารถนา น่ารักใคร่ น่าพอใจ
หาได้ยากในโลก.

คหบดี! ธรรม ๔ ประการเหล่านี้แล นำปรารถนา
น่ารักใคร่ น่าพอใจ หาได้ยากในโลก.

คหบดี! ธรรม ๔ ประการนี้ ย่อมเป็นไปได้เพื่อให้
ได้ธรรม ๔ ประการ อันนำปรารถนา น่ารักใคร่ น่าพอใจ
หาได้ยากในโลก ธรรม ๔ ประการเป็นอย่างไร คือ

- (๑) สัทธาสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยศรัทธา)
- (๒) สีลสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยศีล)
- (๓) จาคสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยการบริจาค)
- (๔) ปัญญาสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยปัญญา)

คหบดี! ก็ สัทธาสัมปทาเป็นอย่างไรเล่า

อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ย่อมเป็นผู้มีศรัทธา
เชื่อปัญญาตรัสรู้ของตถาคตว่า “เพราะเหตุอย่างนี้ๆ
พระผู้มีพระภาคเจ้านั้น เป็นผู้ไกลจากกิเลส เป็นผู้ตรัสรู้
ชอบได้โดยพระองค์เอง เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ
เป็นผู้ไปแล้วด้วยดี เป็นผู้รู้โลกอย่างแจ่มแจ้ง เป็นผู้สามารถ

ฝึกบุรุษที่สมควรฝึกได้อย่างไม่มีใครยิ่งกว่า เป็นครูผู้สอน
ของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน
ด้วยธรรม เป็นผู้มีความจำเริญจำแนกธรรมสั่งสอนสัตว์”.
คหบดี! นี้เรียกว่า สัทธาสัมปทา.

คหบดี! ก็ สีสัมปทา เป็นอย่างไรเล่า

อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้เว้นขาดจาก
ปาณาติบาต เป็นผู้เว้นขาดจากอกุศลนาทาน เป็นผู้เว้นขาด
จากกาเมสุมิฉฉาจาร เป็นผู้เว้นขาดจากมุสาวาท เป็นผู้
ผู้เว้นขาดจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้ง
แห่งความประมาท. คหบดี! นี้เรียกว่า สีสัมปทา.

คหบดี! ก็ จาคสัมปทา เป็นอย่างไรเล่า

อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ มีใจปราศจากมลทิน คือ
ความตระหนี่อยู่ครองเรือน มีการบริจาคอันปล่อยอยู่เป็นประจำ
มีฝ่ามืออันชุ่ม ยินดีในการสละ เป็นผู้ควรแก่การขอ ยินดี
ในการให้และการแบ่งปัน. คหบดี! นี้เรียกว่า จาคสัมปทา.

คหบดี! ก็ ปัญญาสัมปทา เป็นอย่างไรเล่า

บุคคลมีใจอันความโลภอย่างแรงกล้า คือ อภิชฌา
ครอบงำแล้ว ย่อมทำกิจที่ไม่ควรทำ ละเลยกิจที่ควรทำ

เมื่อทำกิจที่ไม่ควรทำและละเลยกิจที่ควรทำเสีย ย่อมเสื่อมจากยศและความสุข บุคคลมีใจอันพยาบาท ถีนมิตฺตํ อุทัจจกุกกุจจะ อันวิจิกิจฉาครอบงำแล้ว ย่อมทำกิจที่ไม่ควรทำ ละเลยกิจที่ควรทำ เมื่อทำกิจที่ไม่ควรทำและละเลยกิจที่ควรทำเสีย ย่อมเสื่อมจากยศและความสุข.

คหบดี! อริยสาวกนั้นแลรู้ว่า อภิชฌาวิสมโลภะ (ความโลภอย่างแรงกล้า) เป็นอุปกิเลสแห่งจิต ย่อมละอภิชฌาวิสมโลภะอันเป็นอุปกิเลสแห่งจิตเสียได้ รู้ว่า พยาบาท (คิดร้าย) ถีนมิตฺตํ (ความหดหู่ซึมเซา) อุทัจจกุกกุจจะ (ความฟุ้งซ่านรำคาญ) วิจิกิจฉา (ความลังเลสงสัย) เป็นอุปกิเลสแห่งจิต ย่อมละเสียซึ่งสิ่งที่เป็นอุปกิเลสแห่งจิตเหล่านั้น.

คหบดี! เมื่อใดอริยสาวกรู้ว่าอภิชฌาวิสมโลภะ เป็นอุปกิเลสแห่งจิตดังนี้แล้ว เมื่อนั้นย่อมละเสียได้ เมื่อใดอริยสาวกรู้ว่าพยาบาท ถีนมิตฺตํ อุทัจจกุกกุจจะ วิจิกิจฉา เป็นอุปกิเลสแห่งจิตดังนี้แล้ว เมื่อนั้นย่อมละสิ่งเหล่านั้นเสียได้ อริยสาวกนี้เราเรียกว่า เป็นผู้มียุญญามาก มียุญญาหนาแน่น เป็นผู้เห็นทาง เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญา คหบดี! นี้เรียกว่า ปัญญาสัมปทา.

คหบดี! ธรรม ๔ ประการเหล่านี้แล ย่อมเป็นไปได้
เพื่อให้ได้ธรรม ๔ ประการ อันน่าปรารถนา น่ารักใคร่
น่าพอใจ หาได้ยากในโลก.

เหตุให้สำเร็จตามปรารถนา

นัยที่ ๒

๕๒

-บาลี อุปริ. ม. ๑๔/๒๑๗/๓๑๘.

ภิกษุทั้งหลาย ! เราจักแสดงเหตุสำเร็จความปรารถนาแก่เธอทั้งหลาย พวกเธอจงฟังเหตุสำเร็จความปรารถนานั้น จงทำในใจให้ดี เราจักกล่าว.

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้ประกอบด้วยศรัทธา ศีล สุตตะ จาคะ ปัญญา เธอมีความปรารถนาอย่างนี้ว่า “โอหนอ ! เราเมื่อตายไปแล้ว พึงเข้าถึงความเป็นสหายแห่งกษัตริย์มหาศาลเถิด” ดังนี้ก็มี ... ว่า “โอหนอ ! เราเมื่อตายไปแล้ว พึงเข้าถึงความเป็นสหายแห่งพราหมณ์มหาศาลเถิด” ดังนี้ก็มี ... ว่า “โอหนอ ! เราเมื่อตายไปแล้ว พึงเข้าถึงความเป็นสหายแห่งคหบดีมหาศาลเถิด” ดังนี้ก็มี เธอจึงตั้งจิตนั้น อธิษฐานจิตนั้น เจริญจิตนั้น ความปรารถนาและวิหารธรรมเหล่านั้น อันเธอเจริญแล้วอย่างนี้ ทำให้มากแล้วอย่างนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความสำเร็จในภาวะนั้น ๆ.

ภิกษุทั้งหลาย ! ประการอื่นยังมีอีก ภิกษุเป็นผู้ประกอบด้วยศรัทธา ศีล สุตตะ จาคะ ปัญญา เธอได้ฟังมาว่า เทวดาชั้นจาตุมหาราชิกา ... เทวดาชั้นดาวดึงส์ ... เทวดาชั้นยามา ... เทวดาชั้นดุสิต ... เทวดาชั้นนิมมานรดี ... เทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตดี มีอายุยืน มีวรรณะ มากด้วยความสุข.

เธอมีความปรารถนาอย่างนี้ว่า “โอหนอ ! เราเมื่อตายไปแล้ว พึงเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตดีเถิด” เธอจึงตั้งจิตนั้น อธิษฐานจิตนั้น เจริญจิตนั้น ความปรารถนาและวิหารธรรมเหล่านั้น อันเธอเจริญแล้วอย่างนี้ ทำให้มากแล้วอย่างนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความสำเร็จในภวะนั้นๆ.

ภิกษุทั้งหลาย ! ประการอื่นยังมีอีก ภิกษุเป็นผู้ประกอบด้วยศรัทธา ศีล สุตตะ จาคะ ปัญญา เธอได้ฟังมาว่า สหัสสพรหม ... ทวิสหัสสพรหม ... ติสหัสสพรหม ... จตุสหัสสพรหม ... ปัญจสหัสสพรหม ... ทสสหัสสพรหม ... สตสหัสสพรหม มีอายุยืน มีวรรณะ มากด้วยความสุข ...

เธอมีความปรารถนาอย่างนี้ “โอหนอ ! เราเมื่อตายไปแล้ว พึงเข้าถึงความเป็นสหายแห่งสตสหัสสพรหมเถิด”

เธอจึงตั้งจิตนั้น อธิษฐานจิตนั้น เจริญจิตนั้น ความปรารถนา และวิหารธรรมเหล่านั้น อันเธอเจริญแล้วอย่างนี้ ทำให้มาก แล้วอย่างนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความสำเร็จในภวะนั้น ๆ.

ภิกษุทั้งหลาย ! ประการอื่นยังมีอีก ภิกษุเป็นผู้ประกอบด้วยศรัทธา ศีล สุตตะ จาคะ ปัญญา เธอได้ฟังมาว่า เทวดาชั้นอามา ... เทวดาชั้นปริตตاما ... เทวดาชั้นอัปมาณาภา ... เทวดาชั้นอาภัสสรา ... เทวดาชั้นสุภา... เทวดาชั้นปริตตสุภา... เทวดาชั้นอัปมาณสุภา ... เทวดาชั้นสุภิกินหา ... เทวดาชั้นเวหัพปผลา ... เทวดาชั้นอวิหา ... เทวดาชั้นอุตตปา ... เทวดาชั้นสุทสสา ... เทวดาชั้นสุทสสี ... เทวดาชั้นนอกนิฏฐา มีอายุยืน มีวรรณะ มากด้วยความสุข

เธอมีความปรารถนาอย่างนี้ว่า “โอหนอ ! เราเมื่อตายไปแล้ว พึงเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาชั้นนอกนิฏฐาเถิด” เธอจึงตั้งจิตนั้น อธิษฐานจิตนั้น เจริญจิตนั้น ความปรารถนา และวิหารธรรมเหล่านั้น อันเธอเจริญแล้วอย่างนี้ ทำให้มาก แล้วอย่างนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความสำเร็จในภวะนั้น ๆ.

ภิกษุทั้งหลาย ! ประการอื่นยังมีอีก ภิกษุเป็นผู้ประกอบด้วยศรัทธา ศีล สุตตะ จาคะ ปัญญา เธอได้ฟังมาว่า

เทวดาผู้เข้าถึงอาภาสนัญญาตนภพ ... เทวดาผู้เข้าถึง
วิญญาณัญญาตนภพ ... เทวดาผู้เข้าถึงอาภิญญัญญาตนภพ
... เทวดาผู้เข้าถึงเนวสัญญานาสัญญาตนภพ มีอายุยืน
ดำรงอยู่นาน มากด้วยความสุข เธอมีความปรารถนาอย่างนี้
ว่า “โอหนอ ! เราเมื่อตายไปแล้ว พึงเข้าถึงความเป็นสหาย
แห่งเทวดาผู้เข้าถึงเนวสัญญานาสัญญาตนภพเถิด” เธอจึง
ตั้งจิตนั้น อธิษฐานจิตนั้น เจริญจิตนั้น ความปรารถนาและ
วิหารธรรมเหล่านั้น อันเธอเจริญแล้วอย่างนี้ ทำให้มากแล้ว
อย่างนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความสำเร็จในภวะนั้น ๆ.

ภิกษุทั้งหลาย ! ประการอื่นยังมีอีก ภิกษุเป็นผู้
ประกอบด้วย ศรัทธา ศีล สุตตะ จาคะ ปัญญา เธอมีความ
ปรารถนาอย่างนี้ว่า “โอหนอ ! เราพึงเข้าถึงเจโตวิมุตติ
ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะความสิ้นไปแห่ง
อาสวะทั้งหลาย ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบัน เข้าถึง
แล้วแลอยู่” เธอจึงเข้าถึงเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหา
อาสวะมิได้ เพราะความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ด้วยปัญญา
อันยิ่งเองในปัจจุบัน เข้าถึงแล้วแลอยู่.

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุนี้ ย่อมไม่เกิดในที่ไหน ๆ.

เวทนาไหว้ใคร

๕๓

-บาลี สคก. ส. ๑๕/๓๔๔/๗๒๗.

ภิกษุทั้งหลาย ! ครั้งนั้นแล ได้ทราบข่าวว่าท้าวสักกะจอมเทพขณะเสด็จลงจากเวชยันตปราสาท ทรงประนมอัญชลีนมัสการทิตเป็นอันมาก.

ภิกษุทั้งหลาย ! ครั้งนั้นแล มาตลีสังคาหกเทพบุตรได้ทูลถามท้าวสักกะจอมเทพด้วยคาถาว่า

“พราหมณ์ทั้งหลายผู้บรรลुไตรวิชา กษัตริย์ทั้งหลาย ฌ ภูมิภาคทั้งหมด ท้าวมหาราชทั้ง ๔ และทวยเทพชาวไตรทศผู้มียศย่อมนอบน้อมพระองค์ ข้าแต่ท้าวสักกะ ! เมื่อเป็นเช่นนั้นพระองค์ทรงนอบน้อมท่านผู้ควรบูชาคนใด ท่านผู้ควรบูชาคนนั้นชื่อไรเล่า ขอเดชะ”.

ท้าวสักกะตรัสตอบว่า

“พราหมณ์ทั้งหลายผู้บรรลुไตรวิชา กษัตริย์ทั้งหลาย ฌ ภูมิภาคทั้งหมด ท้าวมหาราชทั้ง ๔ และทวยเทพชาวไตรทศ ผู้มียศ นอบน้อมท่านผู้ใด ซึ่งเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยศีล มีจิตตั้งมั่นตลอดกาลนาน ผู้บวชแล้วโดยชอบ มีพรหมจรรย์ เป็นเบื้องหน้า คฤหัสถ์เหล่าใดเป็นผู้ทำบุญ มีศีล เป็นอุบาสก

เลี้ยงดูภรรยาโดยชอบธรรม. มาตลี! เรานอบน้อมคุณหัสถ์
เหล่านั้น”.

มาตลีสังคาหกเทพบุตรกล่าวว่า

“ข้าแต่ท้าวสักกะ! ได้ยินว่า พระองค์ทรงนอบน้อม
บุคคลเหล่าใด บุคคลเหล่านั้นเป็นผู้ประเสริฐที่สุดในโลก
เทียว ข้าแต่ท้าววาสวะ พระองค์ทรงนอบน้อมบุคคลเหล่าใด
ถึงข้าพระองค์ก็ขอนอบน้อมบุคคลเหล่านั้น”.

ท้าวสมวาสุมบดีเทวราชผู้เป็นประมุขของเทวดา
ทั้งหลาย ครันตรัสดังนี้แล้ว ทรงน้อมนมัสการทิศเป็นอันมาก
แล้วเสด็จขึ้นรถ.

ฤกษ์ดี ยามดี ในแบบพุทธวจน

๕๔

-บาลี ดิ. อ. ๒๐/๓๗๘/๕๔๕.

ภิกษุทั้งหลาย! สัตว์เหล่าใดประพตีสุจริตด้วยกาย ประพตีสุจริตด้วยวาจา ประพตีสุจริตด้วยใจ ในเวลาเช้า เวลาเช้าก็เป็นเวลาเช้าที่ดีของสัตว์เหล่านั้น.

สัตว์เหล่าใดประพตีสุจริตด้วยกาย ประพตีสุจริตด้วยวาจา ประพตีสุจริตด้วยใจ ในเวลาเที่ยง เวลาเที่ยงก็เป็นเวลาเที่ยงที่ดีของสัตว์เหล่านั้น.

สัตว์เหล่าใดประพตีสุจริตด้วยกาย ประพตีสุจริตด้วยวาจา ประพตีสุจริตด้วยใจ ในเวลาเย็น เวลาเย็นก็เป็นเวลาเย็นที่ดีของสัตว์เหล่านั้น.

สัตว์ทั้งหลายประพตีสุจริตชอบในเวลาใด เวลานั้นชื่อว่า เป็นฤกษ์ดี มงคลดี สว่างดี รุ่งดี ขณะดี ยามดี และบูชาดี ในพรหมจารีบุคคลทั้งหลาย.

ที่พึงผิด ที่พึงถูก

๕๕

-บาลี ธ. ข. ๒๕/๔๐/๒๔.

มนุษย์ทั้งหลายเป็นอันมาก ถูกความกลัวคุกคาม เอาแล้ว ย่อมยึดถือเอาภูเขาบ้าง ป่าไม้ที่ศักดิ์สิทธิ์บ้าง สวน ศักดิ์สิทธิ์บ้าง รุกขเจดีย์บ้าง ว่าเป็นที่พึงของตนๆ นั้นไม่ใช่ ที่พึงอันทำความเกษมให้ได้เลย นั้นไม่ใช่ที่พึงอันสูงสุด ผู้ใดถือเอาสิ่งนั้นๆ เป็นที่พึงแล้ว ย่อมไม่หลุดพ้นไปจาก ทุกข์ทั้งปวงได้.

ส่วนผู้ใดที่ถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึง แล้วเห็นอริยสัจทั้งสี่ด้วยปัญญาอันถูกต้อง คือ เห็นทุกข์ เห็นเหตุเป็นเครื่องให้เกิดขึ้นของทุกข์ เห็น ความกำเริบเลวเสียได้ซึ่งทุกข์ และเห็นมรรคประกอบด้วย องค์แปดอันประเสริฐ ซึ่งเป็นเครื่องให้ถึงความเข้าไปสงบ รำดับแห่งทุกข์ นั้นแหละ คือ ที่พึงอันเกษม นั่นคือ ที่พึง อันสูงสุด ผู้ใดถือเอาที่พืชนั้นแล้ว ย่อมหลุดพ้นไปจาก ทุกข์ทั้งปวงได้แท้.

พิธีปลงบาปในอริยวินัย

วินัยที่ ๑

๕๖

-บาลี ทสก. อ. ๒๔/๒๖๗/๑๕๖.

ก็โดยสมัยนั้นแล พราหมณ์ชื่อว่าชาณฺโสโสณีสระเกล้าในวันอุโบสถ
นุ่งห่มผ้าไหมคู่ใหม่ ถือกําพญาคาสตไปยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งในที่
ไม่ไกลพระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคได้ทอดพระเนตรเห็นชาณฺโสโสณิ
พราหมณ์ผู้สระเกล้าในวันอุโบสถ นุ่งห่มผ้าไหมคู่ใหม่ ถือกําพญาคาสต
ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งในที่ไม่ไกล ครั้นแล้วได้ตรัสถามชาณฺโสโสณิ
พราหมณ์ว่า

พราหมณ์! เพราะเหตุไรหนอ ท่านจึงสระเกล้า
ในวันอุโบสถ นุ่งห่มผ้าไหมคู่ใหม่ ถือกําพญาคาสตมายืนอยู่
ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง วันนี้เป็นวันอะไรของสกุลพราหมณ์.

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ! วันนี้เป็นวันปลงบาปของสกุลพราหมณ์.

พราหมณ์! ก็พิธีปลงบาปของพราหมณ์ทั้งหลาย
ย่อมมีด้วยประการใดเล่า.

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ! พราหมณ์ทั้งหลายในกรณีนี้ สระเกล้า
ในวันอุโบสถ นุ่งห่มผ้าไหมคู่ใหม่ ทาแผ่นดินด้วยโคลย์สด ลาดด้วยพญาคา
ที่เขียวสดแล้ว สำเร็จการนอนในระหว่างกองทรายและเรือนไฟ ในราตรีนั้น
พราหมณ์เหล่านั้นย่อมลุกขึ้นประนมอัญชลีนมัสการไฟ ๓ ครั้ง ด้วยการ
กล่าวว่า ข้าพเจ้าขอปลงบาปกะท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าขอปลงบาปกะท่านผู้เจริญ
ดังนี้ และย่อมหล่อเลี้ยงไฟไว้ด้วยเนยใส น้ำมันและเนยข้นอันเพียงพอ
พอล่วงราตรีนั้นไป ย่อมเลี้ยงพราหมณ์ทั้งหลายให้อิ่มหนำด้วยขาทนีย-

โภชนียาหารอันประณีต. ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ! พิธีปลงบาปของพราหมณ์ทั้งหลายย่อมมีด้วยประการอย่างนี้แล.

พราหมณ์! พิธีปลงบาปของพราหมณ์ทั้งหลายเป็นอย่างหนึ่ง ส่วนพิธีปลงบาปในอริยวินัยย่อมมีโดยประการอื่น.

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ! พิธีปลงบาปในอริยวินัยย่อมมีด้วยประการใดเล่า. ขอประทานพระวโรกาส ขอพระโคตมผู้เจริญ! โปรดทรงแสดงธรรมแก่ข้าพระองค์ตามพิธีปลงบาปในอริยวินัยด้วยเถิด.

พราหมณ์! ถ้าเช่นนั้นท่านจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว. พราหมณ์! อริยสาวกในธรรมวินัยนี้

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากของปาณาติบาตเป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอภิสัมปรายะ อริยสาวกนั้น ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละปาณาติบาต ย่อมปลงบาปจากปาณาติบาต.

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งอทินนาทานเป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอภิสัมปรายะ อริยสาวกนั้น ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละอทินนาทาน ย่อมปลงบาปจากอทินนาทาน.

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งกาเมสุมิจฉาจารเป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอภิสัมปรายะ อริยสาวกนั้น ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละกาเมสุมิจฉาจาร ย่อมปลงบาปจากกาเมสุมิจฉาจาร.

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมุสาวาทเป็น
สิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอนิสมปรายะ อริยสาวกนั้น
ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมุสาวาท ย่อมปลงบาป
จากมุสาวาท.

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งปิสฺฐมาวาจาเป็น
สิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอนิสมปรายะ อริยสาวกนั้น
ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละปิสฺฐมาวาจา ย่อมปลงบาป
จากปิสฺฐมาวาจา.

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งผรุสวาจาเป็น
สิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอนิสมปรายะ อริยสาวกนั้น
ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละผรุสวาจา ย่อมปลงบาป
จากผรุสวาจา.

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งสัมผัปปลาปะ
เป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอนิสมปรายะ อริยสาวกนั้น
ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละสัมผัปปลาปะ ย่อมปลง
บาปจากสัมผัปปลาปะ.

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งอภิขณาเป็น
สิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอนิสมปรายะ อริยสาวกนั้น
ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละอภิขณา ย่อมปลงบาป
จากอภิขณา.

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งพยาบาทเป็น
สิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอภิสัมปรายะ อริยสาวกนั้น
ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละพยาบาท ย่อมปลงบาป
จากพยาบาท.

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจฉาทิฏฐิเป็น
สิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอภิสัมปรายะ อริยสาวกนั้น
ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจฉาทิฏฐิ ย่อมปลงบาป
จากมิจฉาทิฏฐิ.

พราหมณ์ ! พิธีปลงบาปในอริยวินัย ย่อมมีด้วย
ประการอย่างนี้แล.

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ! พิธีปลงบาปของพราหมณ์ทั้งหลาย
เป็นอย่างหนึ่ง ส่วนพิธีปลงบาปในอริยวินัยย่อมมีโดยประการอื่น.

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ! ก็พิธีปลงบาปของพราหมณ์ทั้งหลาย
ย่อมไม่ถึงเสียที่ ๑๖ แห่งพิธีปลงบาปในอริยวินัยนี้.

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ! ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งยิ่งนัก
ภาษิตของพระองค์ไพเราะนัก พระองค์ทรงแสดงธรรมโดยอนกปริยาย
อย่างนี้ เปรียบเหมือนบุคคลหลงทางของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด บอกทางแก่
คนหลงทาง หรือส่องประทีปในที่มืด ด้วยตั้งใจว่าคนมีตาดีจักได้เห็นรูป
ดังนี้ ข้าพระองค์ขอถึงพระพุทธรเจ้า พระธรรมและพระสงฆ์เป็นสรณะ.
ขอพระโคตมผู้เจริญ ! โปรดทรงจำข้าพระองค์ว่า เป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะ
ตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป.

พิธีปลงบาปในอริยวินัย

วินัยที่ ๒

๕๗

- บาลี ทสก. อ. ๒๔/๒๕๑/๑๑๙.

ก็โดยสมัยนั้นแล พราหมณ์ชื่อว่าชาณฺโสณีสระเกล้าในวันอุโบสถ
นุ่งห่มผ้าไหมคูใหม่ ถือกําหมฺฐาคาสตไปยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งในที่
ไม่ไกลพระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคได้ทอดพระเนตรเห็นชาณฺโสณีสระ
เกล้าในวันอุโบสถ นุ่งห่มผ้าไหมคูใหม่ ถือกําหมฺฐาคาสต
ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งในที่ไม่ไกล ครั้นแล้วได้ตรัสถามชาณฺโสณีสระ
เกล้าว่า

พราหมณ์! เพราะเหตุไรหนอ ท่านจึงสระเกล้าในวัน
อุโบสถ นุ่งห่มผ้าไหมคูใหม่ ถือกําหมฺฐาคาสตมายืนอยู่
ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง วันนี้เป็นวันอะไรของสกุลพราหมณ์.

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ! วันนี้เป็นวันปลงบาปของสกุลพราหมณ์.

พราหมณ์! ก็พิธีปลงบาปของพราหมณ์ทั้งหลาย
ย่อมมีด้วยประการใดเล่า.

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ! พราหมณ์ทั้งหลายในกรณีนี้ สระเกล้า
ในวันอุโบสถ นุ่งห่มผ้าไหมคูใหม่ ทาแผ่นดินด้วยคิมฺบัสต ลาดด้วยหมฺฐาคา
ที่เขี้ยวสดแล้ว สำเร็จการนอนในระหว่างกองทรายและเรือนไฟในราตรีนั้น
พราหมณ์เหล่านั้นย่อมลุกขึ้นประนมอัญชลีนมัสการไฟ ๓ ครั้ง ด้วยการ
กล่าวว่า ข้าพเจ้าขอปลงบาปกะท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าขอปลงบาปกะท่านผู้เจริญ

ดังนี้ และย่อมหล่อเลี้ยงไฟไว้ด้วยเนยใส น้ำมันและเนยชั้นอันเพียงพอ
พอสว่างราตรีนั้นไป ย่อมเลี้ยงพราหมณ์ทั้งหลายให้อิ่มหนำด้วยขาทนีย-
โภชนียาหารอันประณีต. ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ! พิธีปลงบาปของ
พราหมณ์ทั้งหลายย่อมมีด้วยประการอย่างนี้แล.

พราหมณ์! พิธีปลงบาปของพราหมณ์ทั้งหลาย
เป็นอย่างหนึ่ง ส่วนพิธีปลงบาปในอริยวินัยย่อมมีโดย
ประการอื่น.

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ! พิธีปลงบาปในอริยวินัยย่อมมีด้วย
ประการใดเล่า. ขอประทานพระวโรกาส ขอพระโคตมผู้เจริญ! โปรด
ทรงแสดงธรรมตามที่เป็นพิธีปลงบาปในอริยวินัยแก่ข้าพระองค์ด้วยเถิด.

พราหมณ์! ถ้าเช่นนั้นท่านจงฟัง จงใส่ใจให้ดี
เราจักกล่าว. พราหมณ์! อริยสาวกในธรรมวินัยนี้

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิกากแห่งมิจฉาทิฏฐิเป็น
สิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอนิสม์ปรายะ อริยสาวกนั้น
ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจฉาทิฏฐิ ย่อมปลงบาป
จากมิจฉาทิฏฐิ.

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิกากแห่งมิจฉาสังกัปปะ
เป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอนิสม์ปรายะ อริยสาวกนั้น
ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจฉาสังกัปปะ ย่อมปลง
บาปจากมิจฉาสังกัปปะ.

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจฉาวาจาเป็น
สิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอกิสัมปรายะ อริยสาวกนั้น
ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจฉาวาจา ย่อมปลงบาป
จากมิจฉาวาจา.

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจฉากัมมันตะ
เป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอกิสัมปรายะ อริยสาวกนั้น
ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจฉากัมมันตะ ย่อมปลง
บาปจากมิจฉากัมมันตะ.

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจฉาอาชีวะเป็น
สิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอกิสัมปรายะ อริยสาวกนั้น
ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจฉาอาชีวะ ย่อมปลง
บาปจากมิจฉาอาชีวะ.

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจฉาวายามะ
เป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอกิสัมปรายะ อริยสาวกนั้น
ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจฉาวายามะ ย่อมปลง
บาปจากมิจฉาวายามะ.

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจฉาสติเป็น
สิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอกิสัมปรายะ อริยสาวกนั้น
ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจฉาสติ ย่อมปลงบาป
จากมิจฉาสติ.

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจจาสมาธิเป็น
สิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอภิสัมปรายะ อริยสาวกนั้น
ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจจาสมาธิ ย่อมปลงบาป
จากมิจจาสมาธิ.

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจจญาณะเป็น
สิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอภิสัมปรายะ อริยสาวกนั้น
ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจจญาณะ ย่อมปลงบาป
จากมิจจญาณะ.

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจจวิมุตติเป็น
สิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอภิสัมปรายะ อริยสาวกนั้น
ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจจวิมุตติ ย่อมปลง
บาปจากมิจจวิมุตติ.

พราหมณ์! พิธีปลงบาปในอริยวินัย ย่อมมีด้วย
ประการอย่างนี้แล.

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ! พิธีปลงบาปของพราหมณ์ทั้งหลาย
เป็นอย่างหนึ่ง ส่วนพิธีปลงบาปในอริยวินัยย่อมมีโดยประการอื่น.

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ! ก็พิธีปลงบาปของพราหมณ์ทั้งหลาย
ย่อมไม่ถึงเสียว่าที่ ๑๖ แห่งพิธีปลงบาปในอริยวินัยนี้.

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ! ภาชิตของพระองค์แจ่มแจ้งยิ่งนัก ...
ขอพระโคตมผู้เจริญ! โปรดทรงจำข้าพระองค์ว่า เป็นอุบาสกถึงสรณะ
ตลอดชีวิตตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป.

พิธีปลงบาปอันเป็นอริยะ

นัยที่ ๑

๕๘

-บาลี ทสก. อ. ๒๔/๒๖๗/๑๕๗.

ภิกษุทั้งหลาย ! เราจักแสดงพิธีปลงบาปอันเป็นอริยะแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว.

ภิกษุทั้งหลาย ! ก็พิธีปลงบาปอันเป็นอริยะเป็นอย่างไร.

ภิกษุทั้งหลาย ! อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากของปาณาติบาต เป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอกัสมัปรายะ อริยสาวกนั้น ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละปาณาติบาต ย่อมปลงบาปจากปาณาติบาต.

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งอกุศลนาทาน ... วิบากแห่งกาเมสุมิฉฉาจาร ... วิบากแห่งมุสาวาท ... วิบากแห่งปิสุณาวาจา ... วิบากแห่งผรุสวาจา ... สัมผัสปปลาปะ ... วิบากแห่งอภิชฌา ... วิบากแห่งพยาบาท ... วิบากแห่งมิจฉาทิฏฐิ เป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอกัสมัปรายะ

อริยสาวกนั้น ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้วย่อมละมิจฉาทิฎฐิ
ย่อมปลงบาปจากมิจฉาทิฎฐิ.

ภิกษุทั้งหลาย ! นี้เรียกว่าพิธีปลงบาปอันเป็น
อริยะ.

พิธีปลงบาปอันเป็นอริยะ

นัยที่ ๒

๕๙

-บาลี ทสก. อ. ๒๔/๒๕๓/๑๒๐.

ภิกษุทั้งหลาย ! เราจักแสดงพิธีปลงบาปอันเป็นอริยะแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว.

ภิกษุทั้งหลาย ! ก็พิธีปลงบาปอันเป็นอริยะเป็นอย่างไรเล่า.

ภิกษุทั้งหลาย ! อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจฉาทิฏฐิ เป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันทั้งและในอภิสัมปรายะ อริยสาวกนั้น ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจฉาทิฏฐิ ย่อมปลงบาปจากมิจฉาทิฏฐิ.

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจฉาสังกัปปะ ... วิบากแห่งมิจฉาวาจา ... วิบากแห่งมิจฉากัมมันตะ ... วิบากแห่งมิจฉาอาชีวะ ... วิบากแห่งมิจฉาวายามะ ... วิบากแห่งมิจฉาสติ ... วิบากแห่งมิจฉาสมาธิ ... วิบากแห่งมิจฉาญาณะ ... วิบากแห่งมิจฉาวิมุตติ เป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบัน

อภิธรรมปราชะ อริยสาวกนั้น ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว
ย่อมละมิจฉาวิมุตติ ย่อมปลงบาปจากมิจฉาวิมุตติ.

ภิกษุทั้งหลาย! ข้อนี้เรากล่าวว่า เป็นพิธีปลงบาป
อันเป็นอริยะ.

ขอนอบน้อมแด่
ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธะ
พระองค์นั้นด้วยเศียรเกล้า

ตถาคตสาวโก

(สาวกตถาคต)
คณะงานธัมมะ วัดนาป่าพง
(กลุ่มอาสาสมัครพุทธวจน-หมวดธรรม)

มูลนิธิพุทธโอโซน

มูลนิธิแห่งมหาชนชาวพุทธ ผู้ซึ่งชัดเจน และมั่นคงในพุทธวจน

เริ่มจากชาวพุทธกลุ่มเล็ก ๆ กลุ่มหนึ่ง ได้มีโอกาสมาฟังธรรมบรรยายจากท่านพระอาจารย์คึกฤทธิ์ โสตฺถิผโล ที่เน้นการนำพุทธวจน (ธรรมวินัยจากพุทธโอษฐ์ที่พระพุทธองค์ทรงยืนยันว่าทรงตรัสไว้แล้ว บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง ทั้งเนื้อ ความและพยัญชนะ) มาใช้ในการถ่ายทอดบอกสอน ซึ่งเป็นรูปแบบการแสดงธรรมที่ตรงตามพุทธบัญญัติตามที่ ทรงรับสั่งแก่พระอรหันต์ ๖๐ รูปแรกที่ป่าอสิปตนมฤคทายวัน ในการประกาศพระสัท ธรรม และเป็นลักษณะเฉพาะที่ภิกษุในครั้งพุทธกาลใช้เป็นมาตรฐานเดียว

หลักพุทธวจนนี้ ได้เข้ามาตอบคำถาม ต่อความลังเลสงสัย ได้เข้ามาสร้างความชัดเจน ต่อความพัวเลือนสับสน ในข้อธรรมต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคมชาวพุทธ ซึ่งทั้งหมดนี้ เป็นผลจากสาเหตุเดียวคือ การไม่ใช้คำของพระพุทธเจ้าเป็นตัวตั้งต้นในการศึกษาเล่าเรียน

ด้วยศรัทธาอย่างไม่หวั่นไหวต่อองค์สัมมาสัมพุทธะ ในฐานะพระศาสดาท่านพระอาจารย์คึกฤทธิ์ ได้ประกาศอย่างเป็นทางการว่า “อาตมาไม่มีคำสอนของตัวเอง” และใช้เวลาที่มีอยู่ ไปกับการรับสนองพุทธประสงค์ ด้วยการโฆษณาพุทธวจนเพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม และความประสานเป็นหนึ่งเดียวของชาวพุทธ

เมื่อกลับมาใช้หลักพุทธวจน เหมือนที่เคยเป็นในครั้งพุทธกาล สิ่งที่เกิดขึ้นคือ ความชัดเจนสอดคล้องลงตัว ในความรู้ความเข้าใจ ไม่ว่าในแง่ของหลักธรรม ตลอดจนมรรควิธีที่ตรง และสามารถนำไปใช้ปฏิบัติให้เกิดผล รู้เห็นประจักษ์ได้จริงด้วยตนเองทันที ด้วยเหตุนี้ ชาวพุทธที่เห็นคุณค่าในคำของพระพุทธเจ้าจึงขยายตัวมากขึ้นเรื่อย ๆ เกิดเป็น “กระแสพุทธวจน” ซึ่งเป็นพลังเจียบที่กำลังจะกลายเป็นคลื่นลูกใหม่ ในการกลับไปใช้ระบบการเรียนรู้พระสัทธรรม เหมือนดังครั้งพุทธกาล

ด้วยการขยายตัวของกระแสพุทธวจนนี้ สื่อธรรมที่เป็นพุทธวจน ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ หรือซีดี ซึ่งแจกฟรีแก่ญาติโยมเริ่มมีไม่พอเพียงในการแจก ทั้งนี้ เพราะจำนวนของผู้ที่สนใจเห็นความสำคัญของพุทธวจน ได้ขยายตัวมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ประกอบกับว่าท่านพระอาจารย์ศีกฤทธิ์ โสตุณฺโฬ เครื่องคิดในข้อวัตรปฏิบัติที่พระศาสดาบัญญัติไว้ อันเป็นธรรมวินัยที่ออกจากพระโอษฐ์ของตถาคตโดยตรง การเผยแพร่พุทธวจนที่ผ่านมา จึงเป็นไปในลักษณะสันโดษตามมีตามได้ เมื่อมีโยมมาปวารณาเป็นเจ้าภาพในการจัดพิมพ์ ได้มาจำนวนเท่าไร ก็ทยอยแจกไปตามที่มีเท่านั้น เมื่อมีมา ก็แจกไป เมื่อหมด ก็คือหมด

เนื่องจากว่า หน้าที่ในการดำรงพระสัทธรรมให้ตั้งมั่นสืบไป ไม่ได้ผูกจำกัดอยู่แต่เพียงพุทธสาวกในฐานะของสงฆ์เท่านั้น พระวาสากลุ่มหนึ่งซึ่งเห็นความสำคัญของพุทธวจน จึงรวมตัวกันเข้ามาช่วยขยายผลในสิ่งที่ท่านพระอาจารย์ศีกฤทธิ์ โสตุณฺโฬ ทำอยู่แล้ว นั่นคือ การนำพุทธวจนมาเผยแพร่โฆษณา โดยพิจารณาตัดสิ่งใจจดเจียน จัดตั้งเป็นมูลนิธิอย่างถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อให้การดำเนินการต่างๆ ทั้งหมดอยู่ในรูปแบบที่โปร่งใส เปิดเผย และเปิดกว้างต่อสาธารณชนชาวพุทธทั่วไป

สำหรับผู้ที่เห็นความสำคัญของพุทธวจน และมีความประสงค์ที่จะดำรงพระสัทธรรมให้ตั้งมั่น ด้วยวิธีของพระพุทธเจ้า สามารถสนับสนุนการดำเนินการถาวรนี้ได้ ด้วยวิธีง่ายๆ นั่นคือ เข้ามาใส่ใจศึกษาพุทธวจน และนำไปใช้ปฏิบัติด้วยตนเอง เมื่อรู้ประจักษ์ เห็นได้ด้วยตนเองแล้ว ว่ามรรควิธีที่ได้จากการทำความเข้าใจ โดยใช้คำของพระพุทธเจ้าเป็นตัวตั้งต้นนั้น นำไปสู่ความเห็นที่ถูกต้อง ในหลักธรรม อันสอดคล้องเป็นเหตุเป็นผล และเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียว กระทั่งได้ผลตามจริง ทำให้เกิดมีจิตศรัทธา ในการช่วยเผยแพร่ขยายสื่อพุทธวจน เพียงเท่านี้ คุณก็คือหนึ่งหน่วยในขบวน “พุทธโฆษณ” แล้ว

นี่คือเจตนารมณ์ของมูลนิธิพุทธโฆษณ นั่นคือเป็นมูลนิธิแห่งมหาชนชาวพุทธ ซึ่งชัดเจน และมั่นคงในพุทธวจน

ผู้ที่สนใจรับสื่อธรรมที่เป็นพุทธวจน เพื่อไปใช้ศึกษาส่วนตัว
หรือนำไปแจกเป็นธรรมทาน แก่พ่อแม่พี่น้อง ญาติ หรือเพื่อน
สามารถมารับได้ฟรี ที่วัดนาป่าพง
หรือตามที่พระอาจารย์คึกฤทธิ์ได้รับนิมนต์ไปแสดงธรรมนอกสถานที่

สำหรับรายละเอียดกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้อิทธิพลของพุทธวจนโดยวัดนาป่าพง ค้นหา
ข้อมูลได้จาก

www.buddhakos.org หรือ www.watnapp.com

หากมีความจำนงค์ที่จะรับไปแจกเป็นธรรมทานในจำนวนหลายสิบชุด
ขอความกรุณาแจ้งความจำนงค์ที่

มูลนิธิพุทธโฆษาจารย์

ประสานงานและเผยแพร่ : เลขที่ ๒๙/๓ หมู่ที่ ๗

ถนนเลียบคลอง ๑๐ ฝั่งตะวันออก

ตำบลบึงทองหลาง อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ๑๒๑๕๐

โทรศัพท์ ๐๘ ๒๒๒๒ ๕๗๙๐-๙๔, ๐๘ ๕๐๕๔ ๖๘๘๘, ๐๘ ๑๕๑๓ ๑๖๑๑

โทรสาร ๐ ๒๑๕๙ ๐๕๒๕-๖

เว็บไซต์ : www.buddhakos.org อีเมล : buddhakos@hotmail.com

สนับสนุนการเผยแผ่พุทธวจนได้ที่

ชื่อบัญชี “มูลนิธิพุทธโฆษาจารย์” ธนาคารไทยพาณิชย์ สาขา คลอง ๑๐ (ธัญบุรี)

ประเภท บัญชีออมทรัพย์ เลขที่บัญชี ๓๑๘-๒-๔๗๔๖๑-๐

ขอกราบขอบพระคุณแด่

พระอาจารย์ศีกฤทธิ์ โสตุถิโธ และคณะสงฆ์วัดนาป่าพง
ที่กรุณาให้คำปรึกษาในการจัดทำหนังสือเล่มนี้

ติดตามการเผยแผ่พระธรรมคำสอนตามหลักพุทธวจน

โดย พระอาจารย์ศีกฤทธิ์ โสตุถิโธ ได้ที่

เว็บไซต์

- <http://www.watnapp.com> : หนังสือ และสื่อธรรมะ บนอินเทอร์เน็ต
- <http://media.watnapahpong.org> : ศูนย์บริการมัลติมีเดียวัดนาป่าพง
- <http://www.buddha-net.com> : เครือข่ายพุทธวจน
- <http://etipitaka.com> : โปรแกรมตรวจหาและเทียบเคียงพุทธวจน
- <http://www.watnapahpong.com> : เว็บไซต์วัดนาป่าพง
- <http://www.buddhakos.org> : มูลนิธิพุทธโฆษณ์
- <http://www.buddhawajanafund.org> : มูลนิธิพุทธวจน
- <http://www.ratana5.com> : พุทธวจนสมาคม
- <http://www.buddhawajana-training.com> : ศูนย์ปฏิบัติพุทธวจน
- <http://www.buddhawaj.org> : ฐานข้อมูลพระสูตรออนไลน์, เสียงอ่านพุทธวจน
- <http://www.buddhaoat.org> : กลุ่มผู้สนับสนุนการเผยแผ่พุทธวจน

ดาวน์โหลดโปรแกรมตรวจหาและเทียบเคียงพุทธวจน (E-Tipitaka)

สำหรับคอมพิวเตอร์

- ระบบปฏิบัติการ Windows, Macintosh, Linux
<http://etipitaka.com/download> หรือ รับแผ่นโปรแกรมได้ที่วัดนาป่าพง

สำหรับโทรศัพท์เคลื่อนที่และแท็บเล็ต

- ระบบปฏิบัติการ Android
ดาวน์โหลดได้ที่ Play Store โดยพิมพ์คำว่า พุทธวจน หรือ e-tipitaka
- ระบบปฏิบัติการ iOS (สำหรับ iPad, iPhone, iPod)
ดาวน์โหลดได้ที่ App Store โดยพิมพ์คำว่า พุทธวจน หรือ e-tipitaka

ดาวน์โหลดโปรแกรมพุทธวจน (Buddhawajana)

เฉพาะสำหรับโทรศัพท์เคลื่อนที่และแท็บเล็ต

- ระบบปฏิบัติการ Android
ดาวน์โหลดได้ที่ Google Play Store โดยพิมพ์คำว่า พุทธวจน หรือ buddhawajana
- ระบบปฏิบัติการ iOS (สำหรับ iPad, iPhone, iPod)
ดาวน์โหลดได้ที่ App Store โดยพิมพ์คำว่า พุทธวจน หรือ buddhawajana

วิทยุ

- คลื่น ส.ว.พ. FM ๙๑.๐ MHz ทุกวันพระ เวลา ๑๗.๔๐ น.

บรรณานุกรม

พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ (บาลีสยามรัฐ)

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง (ไทยสยามรัฐ)

ร่วมสนับสนุนการจัดทำโดย

คณะงานธัมมะ วัดนาป่าพง (กลุ่มอาสาสมัครพุทธวจนหมวดธรรม), คณะศิษย์วัดนาป่าพง,

กลุ่มศิษย์ตถาคต, กลุ่มสมณะศากยะปุตติยะ, กลุ่มธรรมะสีขาว,

กลุ่มพุทธบริษัทศากยบุตร, กลุ่มพุทธโอษฐ์, กลุ่มชวนม่วนธรรม,

กลุ่มละนันทิ, กลุ่มพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินบริษัทการบินไทย,

กลุ่มมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่,

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สำนักงานการศึกษาต่อเนื่อง,

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (องครักษ์)

ชมรมวิศวกรความรู้เพื่อสังคม, ชมรมพุทธวจนอุดรธานี, ชมรมธรรมปริตตา,

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี,

บก. สยามคูโบต้า คอร์ปอเรชั่น, บก. ดาต้าโปรดักส์, บก. 3M ประเทศไทย,

บก. บางไทรไฟเบอร์บอร์ด, บก. เอ็นอีซี โทคิน อิเล็กทรอนิกส์ (ประเทศไทย),

บก. สยามรักซ์, บก. เซเวนส์เตปส์, บก. เมคเทค, บก. ไทเวอร์ส เคมีคอลส์,

บก. ห้างพระจันทร์โอสด, บก. สมสุข สหภัทรรสดี, บก. ทองแป้น,

บก. สมาย คอนเทนเนอร์ อุตสาหกรรม, บก. อี.ซี.ที. ชิสเต็ม, บก. อี.ซี.ที. เอ็นจิเนียริง,

บก. อี.ซี.ที. ซัพพลาย, บก. อี.ซี.ที. อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล, บก. อี.ซี.ที. โปรเฟสชั่นแนล,

บก. คอร์โอดมา อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล, บมจ. ฤๅษาศิริ, หจก. อินเทอร์เน็ต คิด,

บก. ไฮแอทคอนสตรัคชั่น, บก. คิด อ่าน ดี,

สถานภาพภาพบำบัด คิดดีคลินิก, ร้านต้นมะขามช่วงทอง,

ร้านเสบียงบุญ, บ้านเมตตาเรสซิเดนซ์, บ้านพุทธวัจน์

๑๐

พระสูตรของความรู้ ที่ชาวพุทธต้องศึกษา แต่คำสอนจากพระพุทธเจ้า เท่านั้น

ผ่านมา ๒,๕๐๐ กว่าปี

คำสอนทางพระพุทธศาสนาเกิดความหลากหลายมากขึ้น
มีสำนักต่างๆ มากมาย ซึ่งแต่ละหมู่คณะก็มีความเห็นของตน
หามาตรฐานไม่ได้ แม้จะกล่าวในเรื่องเดียวกัน
ทั้งนี้ไม่ใช่เพราะคำสอนของพระพุทธเจ้าไม่สมบูรณ์
แล้วเราควรเชื่อและปฏิบัติตามใคร?

ลองพิจารณาหาคำตอบง่ายๆ ได้จาก ๑๐ พระสูตร
ซึ่งพระตถาคตทรงเตือนเอาไว้

แล้วตรัสบอกวิธีป้องกันและแก้ไขเหตุเสื่อมแห่งธรรมเหล่านี้.

ขอเชิญมาตอบตัวเองกันเถาะว่า ถึงเวลาแล้วหรือยัง?

ที่พุทธบริษัทจะมีมาตรฐานเพียงหนึ่งเดียว คือ “พุทธวจน” ธรรมวินัย
จากองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ปฏิบัติและรู้ตามได้เฉพาะตน ดังนี้.

๑. พระองค์ทรงสามารถกำหนดคสมาธิ เมื่อจะพูด ทุกถ้อยคำจึงไม่ผิดพลาด

-บาลี ม. ๑๒/๔๕๘/๔๓๐.

อัคคีเวสนะ! เรานั้นหรือ จำเดิมแต่เริ่มแสดง กระทั่งคำสุดท้ายแห่ง
การกล่าวเรื่องนั้นๆ ย่อมตั้งไว้ซึ่งจิตในสมาธินิมิตอันเป็นภายในโดยแท้
ให้จิตดำรงอยู่ ให้จิตตั้งมั่นอยู่ กระทำให้มีจิตเป็นเอก ดังเช่นที่คนทั้งหลาย
เคยได้ยินว่าเรากระทำอยู่เป็นประจำ ดังนี้.

๒.แต่ละคำพูดเป็นอากาลิโก คือ ถูกต้องตรงจริงไม่จำกัดกาลเวลา

-บาลี มุ. ม. ๑๒/๔๔๕/๔๕๑.

ภิกษุทั้งหลาย! พวกเธอทั้งหลายเป็นผู้ที่เรานำไปแล้วด้วยธรรมนี้ อันเป็นธรรมที่บุคคลจะพึงเห็นได้ด้วยตนเอง (สนทิจฺจโก) เป็นธรรมให้ผลไม่จำกัดกาล (อากาลิโก) เป็นธรรมที่ควรเรียกกันมาดุ (เอหิปสฺสึโก) ควรน้อมเข้ามาใส่ตัว (โอปนยิโก) อันวิญญูชนจะพึงรู้ได้เฉพาะตน (ปัจจุตตํ เวทิตพฺโพ วิญญูติ).

๓.คำพูดที่พูดมาทั้งหมดนับแต่วันตรัสรู้นั้น สอดรับไม่ขัดแย้งกัน

-บาลี อิติวุ. ชุ. ๒๕/๓๒๑/๒๙๓.

ภิกษุทั้งหลาย! นับตั้งแต่ราตรี ที่ตถาคตได้ตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ จนกระทั่งถึงราตรีที่ตถาคตปริณิพพานด้วยอนุปาทิสเสนิพพานธาตุ ตลอดเวลาระหว่างนั้น ตถาคตได้กล่าวสอน พราหมณ์แสดงออก ซึ่งถ้อยคำใด ถ้อยคำเหล่านั้นทั้งหมด ย่อมเข้ากันได้โดยประการเดียวทั้งสิ้น ไม่แย้งกันเป็นประการอื่นเลย.

๔.ทรงบอกเหตุแห่งความอันตรธานของคำสอนเปรียบด้วยกลองศึก

-บาลี นิทาน. ส. ๑๖/๓๑๑/๖๗๒-๓.

ภิกษุทั้งหลาย! เรื่องนี้เคยมีมาแล้ว กลองศึกของกษัตริย์พวกทสราหะเรียกว่า อานกะ มีอยู่ เมื่อกลองอานกะนี้ มีแผลแตกหรือลิ พวกกษัตริย์ทสราหะได้หาเนื้อไม้อื่นทำเป็นลิ้ม เสริมลงในรอยแตกของกลองนั้น (ทุกคราวไป). ภิกษุทั้งหลาย! เมื่อเชื่อมปะเข้าหลายครั้งหลายคราวเช่นนั้น นานเข้าก็ถึงสมัยหนึ่ง ซึ่งเนื้อไม้เดิมของตัวกลองหมดสิ้นไป เหลืออยู่แต่เนื้อไม้ที่ทำเสริมเข้าใหม่เท่านั้น.

ภิกษุทั้งหลาย! ฉันทิก็ฉันนั้น ในกาลยติยารฝ่ายอนาคต จักมีภิกษุทั้งหลาย สุตตันตะเหล่าใด ที่เป็นคำของตถาคต เป็นข้อความลึก มีความหมายซึ่งเป็นชั้นโลกุตตระ ว่าเฉพาะด้วยเรื่องสุญญตา เมื่อมีผู้นำสุตตันตะเหล่านั้น

มากล่าวอยู่ เธอจักไม่ฟังด้วยดี จักไม่เงี้ยวฟัง จักไม่ตั้งจิตเพื่อจะรู้ทั่วถึง และจักไม่สำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน ส่วนสุดตันตะเหล่าใดที่นักกวีแต่งขึ้นใหม่ เป็นคำร้อยกรองประเภทกาพย์กลอน มีอักษรสละสลวย มีพยัญชนะอันวิจิตร เป็นเรื่องนอกแนว เป็นคำกล่าวของสาวก เมื่อมีผู้นำสุดตันตะที่นักกวีแต่งขึ้นใหม่เหล่านั้นมากล่าวอยู่ เธอจักฟังด้วยดี จักเงี้ยวฟัง จักตั้งจิต เพื่อจะรู้ทั่วถึง และจักสำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียนไป.

ภิกษุทั้งหลาย! ความอันตรายของสุดตันตะเหล่านั้น ที่เป็นคำของตถาคต เป็นข้อความลึก มีความหมายซึ่ง เป็นชั้นโลกุตตระ ว่าเฉพาะด้วยเรื่องสัจจญาณ จักมิได้ด้วยอาการอย่างนี้ แล.

๕.ทรงกำชับให้ศึกษาปฏิบัติเฉพาะจากคำของพระองค์เท่านั้น อย่าฟังคนอื่น

-บาลี ทฎ. อ. ๒๐/๔๑-๔๒/๒๔๒.

ภิกษุทั้งหลาย! พวกภิกษุบริษัทในกรณีนี้ สุดตันตะเหล่าใด ที่กวีแต่งขึ้นใหม่ เป็นคำร้อยกรองประเภทกาพย์กลอน มีอักษรสละสลวย มีพยัญชนะอันวิจิตร เป็นเรื่องนอกแนว เป็นคำกล่าวของสาวก เมื่อมีผู้นำสุดตันตะเหล่านั้นมากล่าวอยู่ เธอจักไม่ฟังด้วยดี ไม่เงี้ยวฟัง ไม่ตั้งจิตเพื่อจะรู้ทั่วถึง และจักไม่สำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน.

ภิกษุทั้งหลาย! ส่วนสุดตันตะเหล่าใด ที่เป็นคำของตถาคต เป็นข้อความลึก มีความหมายซึ่ง เป็นชั้นโลกุตตระ ว่าเฉพาะด้วยเรื่องสัจจญาณ เมื่อมีผู้นำสุดตันตะเหล่านั้นมากล่าวอยู่ เธอย่อมฟังด้วยดี ย่อมเงี้ยวฟัง ย่อมตั้งจิตเพื่อจะรู้ทั่วถึง และย่อมสำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน จึงพากันเล่าเรียน ได้ตาม ทวนถามแก่กันและกันอยู่ว่า “ข้อนี้เป็นอย่างไร มีความหมายก็เลย” ดังนี้ ด้วยการทำดังนี้ เธอย่อมเปิดธรรมที่ถูกปิดไว้ได้ ธรรมที่ยังไม่ปรากฏ เธอก็ทำให้ปรากฏได้ ความสงสัยในธรรมหลายประการ ที่น่าสงสัย เธอก็บรรเทาหลงได้.

ภิกษุทั้งหลาย! บริษัทชื่อ อุกกาจิตวินีตา ปริสา โน ปฏิปุจฉาวินีตา เป็นอย่างไรเล่า?

ภิกษุทั้งหลาย! ในกรณีนี้คือ ภิกษุทั้งหลายในบริษัทใด เมื่อสุดตันตะทั้งหลาย อันเป็นตถาคตภาสิต (ตถาคตภาสิตา) อันลิกซัง (คมกริรา) มีอรรธอันลิกซัง (คมกริตถา) เป็นโลกุตตระ (โลกุตตรา) ประกอบด้วยเรื่องสุญญตา (สุญญตปฏิสยุตตา) อันบุคคลนำมากล่าวอยู่ ก็ไม่ฟังด้วยดี ไม่เจียหูฟัง ไม่เข้าไปตั้งจิตเพื่อจะรู้ทั่วถึง และไม่สำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน.

ส่วนสุดตันตะเหล่าใด ที่กิวิแต่่งขึ้นใหม่ เป็นคำร้อยกรองประเภทกาพย์กลอน มีอักษรสละสลวย มีพยัญชนะอันวิจิตร เป็นเรื่องนอกแนว เป็นคำกล่าวของสาวก เมื่อมีผู้นำสุดตันตะเหล่านี้มากล่าวอยู่

พวกเขื่อย่อมฟังด้วยดี เจียหูฟัง ตั้งจิตเพื่อจะรู้ทั่วถึง และสำคัญไปว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน พวกเขาล่าเรียนธรรมอันกิวิแต่่งใหม่นั้นแล้ว ก็ไม่สอบถามซึ่งกันและกัน ไม่ทำให้เปิดเผยแจ่มแจ้งออกมาว่า ข้อนี้พยัญชนะเป็นอย่างไร อรรถเป็นอย่างไร ดังนี้ เธอเหล่านั้นเปิดเผยสิ่งที่ยังไม่เปิดเผยไม่ได้ ไม่หายของที่คว่าอยู่ให้หายขึ้นได้ ไม่บรรเทาความสงสัยในธรรมทั้งหลายอันเป็นที่ตั้งแห่งความสงสัยมีอย่างต่างๆ ได้. ภิกษุทั้งหลาย! นี่เราเรียกว่า อุกกาจิตวินีตา ปริสา โน ปฏิปุจฉาวินีตา.

ภิกษุทั้งหลาย! บริษัทชื่อ ปฏิปุจฉาวินีตา ปริสา โน อุกกาจิตวินีตา เป็นอย่างไรเล่า?

ภิกษุทั้งหลาย! ในกรณีนี้คือ ภิกษุทั้งหลายในบริษัทใด เมื่อสุดตันตะทั้งหลาย ที่กิวิแต่่งขึ้นใหม่ เป็นคำร้อยกรองประเภทกาพย์กลอน มีอักษรสละสลวย มีพยัญชนะอันวิจิตร เป็นเรื่องนอกแนว เป็นคำกล่าวของสาวก อันบุคคลนำมากล่าวอยู่ ก็ไม่ฟังด้วยดี ไม่เจียหูฟัง ไม่เข้าไปตั้งจิตเพื่อจะรู้ทั่วถึง และไม่สำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน ส่วน สุดตันตะเหล่าใด อันเป็นตถาคตภาสิต อันลิกซัง มีอรรธอันลิกซัง เป็นโลกุตตระ ประกอบด้วยเรื่องสุญญตา เมื่อมีผู้นำสุดตันตะเหล่านี้ มากล่าวอยู่ พวก

เธอย่อมฟังด้วยดี ย่อมเงี่ยหูฟัง ย่อมเข้าไปตั้งจิตเพื่อจะรู้ทั่วถึง และย่อมสำคัญว่าเป็นสิ่งที่ควรศึกษาเล่าเรียน พวกเธอเล่าเรียนธรรมที่เป็นตถาคตภาษิตนั้นแล้ว ก็สอบถามซึ่งกันและกัน ทำให้เปิดเผยแจ่มแจ้งออกมาว่า ข้อนี้พยัญชนะเป็นอย่างไร อรรถะเป็นอย่างไร ดังนี้ เธอเหล่านั้นเปิดเผยสิ่งที่ยังไม่เปิดเผยได้ หงายของที่คว่ำอยู่ให้หงายขึ้นได้ บรรเทาความสงสัยในธรรมทั้งหลายอันเป็นที่ตั้งแห่งความสงสัยมีอย่างต่างๆ ได้. ภิกษุทั้งหลาย! นี้เราเรียกว่า ปฏิปุจฉาวินิตา ปริสา โน อุกกาจิตวินิตา.

ภิกษุทั้งหลาย! เหล่านี้แลบริษัท ๒ จำพวกนั้น. ภิกษุทั้งหลาย! บริษัทที่เกิดขึ้นในบรรดาบริษัททั้งสองพวกนั้น คือ บริษัทปฏิปุจฉาวินิตา ปริสา โน อุกกาจิตวินิตา (บริษัทที่อาศัยการสอบสวนทบทวนกันเอาเองเป็นเครื่องนำไป ไม่อาศัยความเชื่อจากบุคคลภายนอกเป็นเครื่องนำไป) แล.

๖. ทรงห้ามบัญญัติเพิ่มหรือตัดทอนสิ่งที่บัญญัติไว้

-บาลี มห. ที. ๑๐/๔๐/๗๐.

ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุทั้งหลาย จักไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่เคยบัญญัติ จักไม่เพิกถอนสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว จักสมทานศึกษาในสิกขาบทที่บัญญัติไว้แล้วอย่างเคร่งครัด อยู่เพียงใด ความเจริญก็เป็นสิ่งที่ภิกษุทั้งหลายหวังได้ ไม่มีความเสื่อมเลย อยู่เพียงนั้น.

๗. สำนึกเสมอว่าตนเองเป็นเพียงผู้เดินตามพระองค์เท่านั้น ถึงแม้จะเป็นอรหันต์ผู้เลิศทางปัญญาก็ตาม

-บาลี ขนธ. ส. ๑๗/๘๒/๑๒๖.

ภิกษุทั้งหลาย! ตถาคตผู้อรหันตสัมมาสัมพุทธะ ได้ทำมรรคที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น ได้ทำมรรคที่ยังไม่มีใครรู้ให้มีความรู้ ได้ทำมรรคที่ยังไม่มีใครกล่าวให้เป็นมรรคที่กล่าวกันแล้ว ตถาคตเป็นผู้รู้มรรค (มคฺคญฺญ) เป็นผู้รู้แจ้งมรรค (มคฺควิฑู) เป็นผู้ฉลาดในมรรค (มคฺคโวิโท). ภิกษุทั้งหลาย! ส่วนสาวกทั้งหลายในกาลนี้ เป็นผู้เดินตามมรรค (มคฺคานุคฺคา) เป็นผู้ตามมาในภายหลัง.

ภิกษุทั้งหลาย! นี่แล เป็นความผิดแผกแตกต่างกัน เป็นความมุ่งหมายที่แตกต่างกัน เป็นเครื่องกระทำให้แตกต่างกัน ระหว่างตลาคตผู้อรหันต-สัมมาสัมพุทธะ กับภิกษุผู้ปัญญาวิมุตติ.

๘. ตรีสไว้ว่าให้ทรงจำบทพยัญชนะและคำอธิบายอย่างถูกต้อง พร้อมขยันถ่ายทอดบอกสอนกันต่อไป

-บาลี จตุกก. อี. ๒๑/๑๔๗/๑๖๐.

ภิกษุทั้งหลาย! พวกภิกษุในธรรมวินัยนี้ เล่าเรียนสูตรอันถือกันมาถูก ด้วยบทพยัญชนะที่ใช้กันถูก ความหมายแห่งบทพยัญชนะที่ใช้กันก็ถูก ย่อมมีนัยอันถูกต้องเช่นนั้น. ภิกษุทั้งหลาย! นี่เป็น มูลกรณีทีหนึ่ง ซึ่งทำให้พระสังฆธรรมตั้งอยู่ได้ไม่เลอะเลือนจนเสื่อมสูญไป...

ภิกษุทั้งหลาย! พวกภิกษุเหล่าใด เป็นพหูสูตร คล่องแคล่ว ในหลักพระพุทธานุ ทรงแสดง ทรงวินัย ทรงมาติกา (แม่บท) พวกภิกษุเหล่านั้น เอาใจใส่ บอกสอน เนื้อความแห่งสูตรทั้งหลายแก่คนอื่น ๆ เมื่อท่านเหล่านั้น ล่วงลับไป สูตรทั้งหลาย ก็ไม่ขาดผู้เป็นมูลราก (อาจารย์) มีที่อาศัยสืบกันไป. ภิกษุทั้งหลาย! นี่เป็น มูลกรณีทีสาม ซึ่งทำให้พระสังฆธรรมตั้งอยู่ได้ ไม่เลอะเลือนจนเสื่อมสูญไป...

*** ในที่นี้ยกมา ๒ นัยยะ จาก ๔ นัยยะ ของมูลเหตุสี่ประการ ที่ทำให้พระสังฆธรรมตั้งอยู่ได้ ไม่เลอะเลือนจนเสื่อมสูญไป

๙. ทรงบอกวิธีแก้ไขความผิดเพี้ยนในคำสอน

-บาลี มหา. ที. ๑๐/๑๔๔/๑๑๓-๖.

๑. (หากมี) ภิกษุในธรรมวินัยนี้กล่าวอย่างนี้ว่า ผู้มีอายุ! ข้าพเจ้าได้สดับรับมาเฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาคว่า “นี่เป็นธรรม นี่เป็นวินัย นี่เป็นคำสอนของพระศาสดา”...

๒. (หากมี) ภิกษุในธรรมวินัยนี้กล่าวอย่างนี้ว่า ในอาวาสชื่อโน้นมีสงฆ์อยู่พร้อมด้วยพระเถระ พร้อมด้วยปาโมกข์ ข้าพเจ้าได้สดับมาเฉพาะหน้าสงฆ์นั้นว่า “นี่เป็นธรรม นี่เป็นวินัย นี่เป็นคำสอนของพระศาสดา”...

๓. (หากมี) ภิกษุในธรรมวินัยนี้กล่าวอย่างนี้ว่า ในอวาสชื่อโน้นมี ภิกษุผู้เป็นเถระอยู่จำนวนมาก เป็นพหูสูต เรียนคัมภีร์ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา ข้าพเจ้าได้สดับมาเฉพาะหน้าพระเถระเหล่านั้นว่า “นี่เป็นธรรม นี่เป็นวินัย นี่เป็นคำสอนของพระศาสดา”...

๔. (หากมี) ภิกษุในธรรมวินัยนี้กล่าวอย่างนี้ว่า ในอวาสชื่อโน้นมี ภิกษุผู้เป็นเถระอยู่รูปหนึ่ง เป็นพหูสูต เรียนคัมภีร์ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา ข้าพเจ้าได้สดับมาเฉพาะหน้าพระเถระรูปนั้นว่า “นี่เป็นธรรม นี่เป็นวินัย นี่เป็นคำสอนของพระศาสดา”...

เธอทั้งหลายยังไม่พึงชื่นชม ยังไม่พึงคัดค้านคำกล่าวของผู้นั้น พึงเรียน บทและพยัญชนะเหล่านั้นให้ดี แล้วพึงสอบสวนลงในพระสูตร เทียบเคียง ดูในวินัย

ถ้าบทและพยัญชนะเหล่านั้น สอบลงในสูตรก็ไม่ได้ เทียบเข้าใน วินัยก็ไม่ได้ พึงลงสันนิษฐานว่า “นี้มีใช่พระดำรัสของพระผู้มีพระภาค พระองค์นั้นแน่นอน และภิกษุนี้รับมาผิด” เธอทั้งหลาย พึงทิ้งคำนั้นเสีย

ถ้าบทและพยัญชนะเหล่านั้น สอบลงในสูตรก็ได้ เทียบเข้าในวินัย ก็ได้ พึงลงสันนิษฐานว่า “นี่เป็นพระดำรัส ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นแน่นอน และภิกษุนั้นรับมาด้วยดี” เธอทั้งหลาย พึงจำมหาบทเทศ... นี้ไว้.

๑๐. ทรงตรัสแก่พระอานนท์

ให้ใช้ธรรมวินัยที่ตรัสไว้เป็นศาสดาแทนต่อไป

-บาลี มท. ที. ๑๐/๑๗๘/๑๔๑.

-บาลี ม. ม. ๑๓/๔๒๗/๔๖๓.

-บาลี มหาวาร. ส. ๑๔/๒๑๗/๓๔๐.

อานนท์! ความคิดอาจะมีแก่พวกเธออย่างนี้ว่า ‘ธรรมวินัยของ พวกเรามีพระศาสดาล่วงลับไปเสียแล้ว พวกเราไม่มีพระศาสดา’ ดังนี้. อานนท์! พวกเธออย่าคิดอย่างนั้น. อานนท์! ธรรมก็ดี วินัยก็ดี ที่เรา แสดงแล้ว บัญญัติแล้ว แก่พวกเธอทั้งหลาย ธรรมวินัยนั้น จักเป็น ศาสดาของพวกเธอทั้งหลาย โดยกาลล่วงไปแห่งเรา.

อานนท์! ในกาลบัดนี้ก็ดี ในกาลล่วงไปแห่งเราก็ดี ใครก็ตาม จักต้องมีตนเป็นประทีป มีตนเป็นสรณะ ไม่เอาสิ่งอื่นเป็นสรณะ มีธรรมเป็นประทีป มีธรรมเป็นสรณะ ไม่เอาสิ่งอื่นเป็นสรณะ เป็นอยู่. อานนท์! ภิกษุพวกใด เป็นผู้ใคร่ในสิกขา ภิกษุพวกนั้น จักเป็นผู้อยู่ในสถานะอันเลิศที่สุดแล.

อานนท์! ความขาดสูญแห่งกัลยาณวัตรนี้ มีในยุคแห่งบุรุษใด บุรุษนั้นชื่อว่า เป็นบุรุษคนสุดท้ายแห่งบุรุษทั้งหลาย... เราขอกล่าวย้ำกะเธอว่า... เธอทั้งหลายอย่าเป็นบุรุษคนสุดท้ายของเราเลย.

เธอทั้งหลายอย่าเป็น
บุรุษคนสุดท้าย
ของเราเลย

-บาลี ม. ๓. ๑๗/๔๒๗/๔๖๓.

พระไตรปิฎก ฉบับหลวง ภาษาไทย 45 เล่ม พ.ศ. 2500

พระไตรปิฎก ฉบับมหาเถรสมาคม ภาษาไทย 45 เล่ม พ.ศ. 2549

พระไตรปิฎก ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย 91 เล่ม พ.ศ. 2525

พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 45 เล่ม พ.ศ. 2525

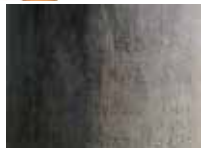
งานแปล พระไตรปิฎก ชุดจากพระโอษฐ์ 5 เล่ม โดยพุทธทาสภิกขุ พ.ศ. 2521

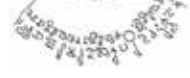
ลำดับการสืบทอดพุทธวจน

เสาหินอโศก (อินเดีย) พ.ศ. 234

จารึกไบลาน (อัฟกานิสถาน) พ.ศ. 1000

ศิลาจารึก (ประเทศไทย) พ.ศ. 1200 - 1400

พุทธวจน-ปิฎก-ธรรม

พ.ศ. 2553

4
3
2
1

5

พระไตรปิฎก
ฉบับ ร.ศ.๑๑๒
สมัยรัชกาลที่ ๕
พ.ศ. 2436

+

พระไตรปิฎก
ฉบับสยามรัฐ
ภาษาบาลี
อักษรสยาม
พ.ศ. 2468

คัมภีร์โบราณ
อักษรขอม
สมัยรัชกาลที่ ๑
พ.ศ. 2331

พ.ศ. 2555

พุทธวจนปิฎก
33 เล่ม

พุทธวจน APP

E-TIPITAKA APP

พระไตรปิฎก Digital

พ.ศ. 2000

พ.ศ. 2331

พ.ศ. 2436

พ.ศ. 2500

พ.ศ. 2555

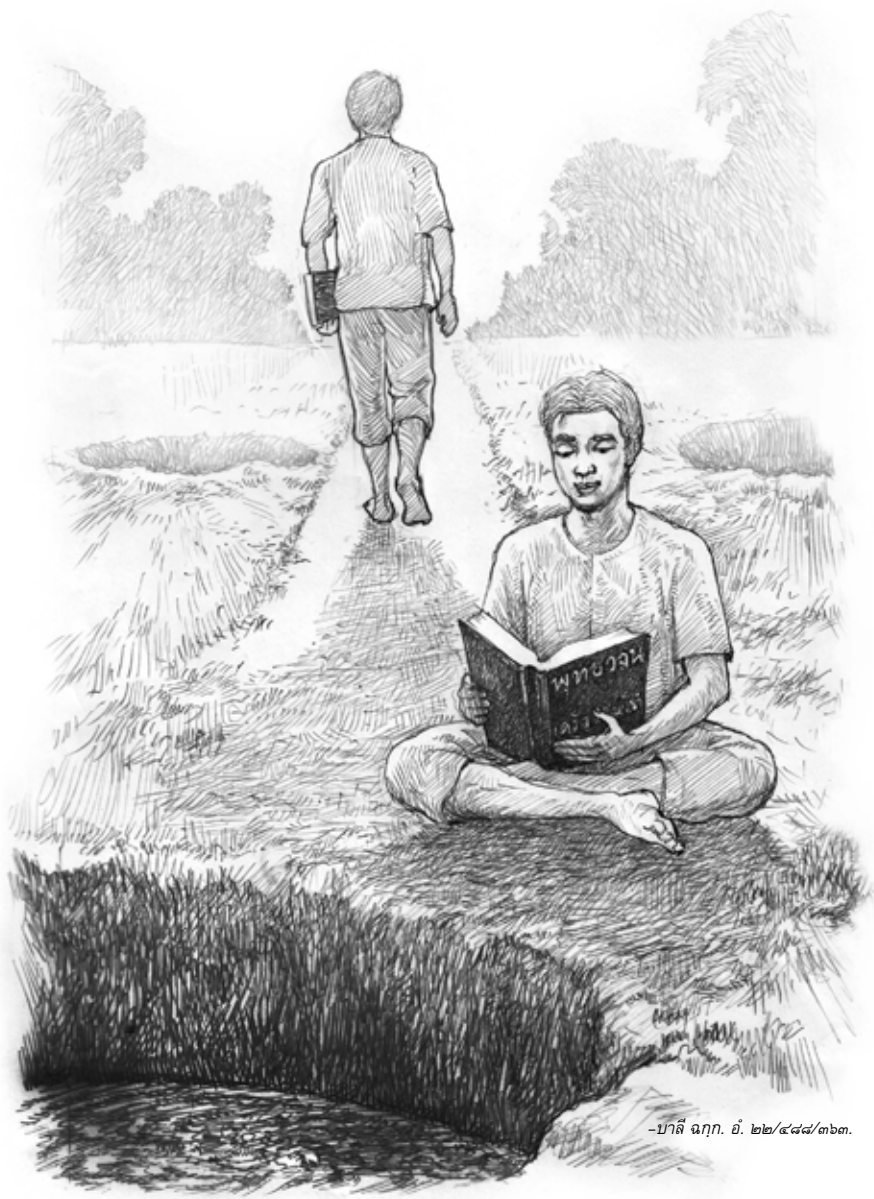
พ.ศ. 3000

ภิกษุทั้งหลาย ! รุานะที่ไม่อาจเป็นไปได้ ๖ ประการ
เหล่านี้มีอยู่ ๖ ประการเป็นอย่างไร คือ

ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ไม่อาจอยู่อย่าง
ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ไม่อาจอยู่อย่าง
ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ไม่อาจอยู่อย่าง
ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ไม่อาจอยู่อย่าง
ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ
ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ

ไม่มีความเคารพยำเกรงในพระศาสดา
ไม่มีความเคารพยำเกรงในพระธรรม
ไม่มีความเคารพยำเกรงในพระสงฆ์
ไม่มีความเคารพยำเกรงในสิกขา
ไม่อาจมาสู่อนาคตนิยัตตุ
ไม่อาจยังภพที่แปดให้เกิดขึ้น.

ภิกษุทั้งหลาย ! เหล่านี้แล
รุานะที่ไม่อาจเป็นไปได้ ๖ ประการ.

คามณิ ! ก็เราย่อมกล่าววาทิ ๒ อย่าง
อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ
นรก หรือ กำเนิดเดรัจฉาน
ของบุคคล ผู้มีความเห็นผิด.

-บาลี สฬา. ส. ๑๘/๓๗๗/๕๘๙.

ข้อมูลธรรมะนี้ จัดทำเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาสู่สาธารณชนเป็นธรรมทาน ลิขสิทธิ์ในต้นฉบับนี้ได้รับการสงวนไว้ ไม่สงวนสิทธิ์ในการจัดทำจากต้นฉบับเพื่อเผยแพร่ในทุกกรณี ในการจัดทำหรือเผยแพร่โปรดใช้ความละเอียดรอบคอบเพื่อรักษาความถูกต้องของข้อมูล ขอคำปรึกษาด้านข้อมูล

ในการจัดทำเพื่อความสะดวกและประหยัด ติดต่อได้ที่

มูลนิธิพุทธโฆษณ์ โทร.๐๘ ๒๒๒๒ ๕๗๙๐ - ๙๔

คุณศรชา โทร.๐๘ ๑๕๑๓ ๑๖๑๑ คุณอารีวรรณ โทร.๐๘ ๕๐๕๘ ๖๘๘๘

สำหรับผู้ต้องการปฏิบัติธรรม ติดต่อได้ที่ ศูนย์ปฏิบัติพุทธวจน (Buddhawajana Training Center)

โทรศัพท์ ๐๙ ๒๙๑๒ ๓๖๕๗, ๐๙ ๒๙๑๒ ๓๗๒๑, ๐๙ ๒๙๑๒ ๓๔๗๑

ติดตามการเผยแผ่พระธรรมคำสอนตามหลักพุทธวจน โดยพระอาจารย์ดึกฤทธิ์ โสตฺถิผโล ได้ที่

www.watnapp.com | media.watnapahpong.org | www.buddhakos.org

คลื่น ส.ว.พ. FM 91.0 MHz ทุกวันพระ เวลา 17.40 น.

